

THE JOURNAL
OF THE
ECONOMIC
SOCIETY
OF FINLAND

E K O N O M I S K A
S A M F U N D E T S
T I D S K R I F T

INNEHÅLL

FINN OLESEN:

DEN PRÆKEYNESIANSKE MALTHUS

SHUHUA LIU och CHRISTER K. LINDHOLM:

**PORTFÖLJBALANSMODELLEN SOM HJÄLPMEDEL
FÖR ATT FÖRUTSE VALUTAKRISER:**

EN TILLÄMPNING PÅ DEN FINLÄNSKA VALUTAKRISEN 1992

EVA ÖSTERBACKA:

DET LIGGER I SLÄKTEN

FAMILJEBAKGRUNDENS BETYDELSEN FÖR EKONOMISK STATUS

1

2 0 0 5

ÅRGÅNG 58 TREDJE SERIEN

FI-ISSN 0013-3183

EKONOMISKA SAMFUNDET I FINLAND (grundat 1894)

Samfundets syfte är att underhålla och vidga intresset för den ekonomiska vetenskapen samt arbeta för tillämpningen av denna vetenskap i det ekonomiska livet. Samfundet anordnar diskussioner och föredrag om aktuella ekonomiska ämnen med framträdande personer i näringslivet, den offentliga förvaltningen och den ekonomiska forskningen som inbjudna föredragshållare. Samfundet utger tidskriften Ekonomiska Samfundets Tidskrift. Medlemmar i Ekonomiska Samfundet får tidskriften som medlemsförmån. Ansökan om medlemskap riktas till skattmästaren.

Styrelsen 2005

Styrelsemedlemmar: professor Tom Berglund (ordförande), VD Henrik Winberg (vice ordförande), forskningsdirektör Rita Asplund, VVD Filip Frankenhaeuser, divisionschef Satu Huber, avdelningschef Kjell Peter Söderlund, kansler Bertil Roslin, bankdirektör Jan Tallqvist.

Sekreterare: specialsakkunnig Ingalill Aspholm, Finansinspektionen, PB 159, 00101 Helsingfors.

Telefon: +358 10 831 5357. Gsm: +358 400 840 314.

Telefax: +358 10 831 5214.

E-post: ingalill.aspholm@rahoitustarkastus.fi

Skattmästare: Peter Pomoell, Tjäderbacksvägen 6A, 01260 Vanda.

Telefon: 050-525 3964. E-post: peter.pomoell@kolumbus.fi.

Ekonomiska Samfundets hemsida: www.ekonomiskasamfundet.net

EKONOMISKA SAMFUNDETS TIDSKRIFT (grundad 1913 och åter 1923)

Redaktörer: professor Leif Nordberg (Åbo Akademi), ED Ralf Eriksson (Åbo Akademi), PD Tom Björkroth (Åbo handelshögskola) och lektor Henrik Palmén (Svenska handelshögskolan)

Ansvarig utgivare: professor Leif Nordberg

Associerade redaktörer: docent Rita Asplund (Näringslivets forskningsinstitut, ETLA), professor HC Blomqvist (Svenska handelshögskolan), professor Markus Jäntti (Åbo Akademi), prof. Martin Lindell (Svenska handelshögskolan), prof. Anders Löflund (Svenska handelshögskolan), prof. Gunnar Rosenqvist, prof. Rune Stenbacka (Svenska handelshögskolan) och professor Stefan Sundgren (Svenska handelshögskolan)

Redaktionssekreterare:

ekon.mag. Sonja Grönblom-Holmqvist (Åbo Akademi)

Artikelbidrag sänds per e-post i överenskommet program till någon av redaktörerna.

Redaktionens adress:

professor Leif Nordberg, Åbo Akademi, Institutionen för samhälls-ekonomi och statistik, Fänriksgratan 3 B, 20500 Åbo.

Telefon: 02-215 4163. Telefax: 02-215 4677

E-post: leif.nordberg@abo.fi

ED Ralf Eriksson, Åbo Akademi, Institutionen för samhällsekonomi och statistik, Fänriksgratan 3 B, 20500 Åbo. Telefon: 02-215 4529.

Telefax: 02-215 4677. E-post: ralf.eriksson@abo.fi.

PD Tom Björkroth, Åbo handelshögskola, Institutet för konkurrenspolitiska studier, Rektorsåkersgatan 3, 20500 Åbo.

Telefon: 02- 4814 332. E-post: tom.bjorkroth@tukkk.fi

Lektor Henrik Palmén, Svenska handelshögskolan, Institutionen för finansiell ekonomi och ekonomisk statistik, PB 479, 00101 Helsingfors.

Telefon: 09- 431 33294. Telefax: 09-43133 393.

E-post: henrik.palmen@hanken.fi

Manuskripten skall vara utformade i enlighet med Direktiv till skribenter i Ekonomiska Samfundets Tidskrift som publiceras på omslagets insida.

Recensionslitteratur sänds till redaktionssekreteraren, ekon.mag. Sonja Grönblom-Holmqvist, Åbo Akademi/ISES, Fänriksgratan 3 B, 20500 Åbo. Telefon: 02- 215 4195. Telefax: 02-215 4677.

E-post: sonja.gronblom-holmqvist@abo.fi.

Prenumeration: Prenumerationspris 2005 (3 nummer): 25 Euro.

Prenumerationen kan göras genom alla tidningsombud och bokhandlar eller direkt genom redaktionssekreteraren, ekon.mag. Sonja Grönblom-Holmqvist, adress ovan. Prenumerationen är för ett kalenderår.

Lösnummer och äldre årgångar: Lösnummerpris: 10 Euro.

Lösnummer och äldre årgångar erhålls av redaktionssekreteraren, ekon.mag. Sonja Grönblom-Holmqvist, adress ovan.

Adressändring: Anmälan om adressändring görs till skattmästaren, Peter Pomoell, Tjäderbacksvägen 6A, 01260 Vanda.

Telefon: 050-525 3964. E-post: peter.pomoell@kolumbus.fi.

Annonser: Redaktionssekreteraren, ekon.mag. Sonja Grönblom-Holmqvist, adress ovan. Bakpärm 500 Euro, 1/1 sida 330 Euro, 1/2 sida 250 Euro.

Ekonomiska Samfundets Tidskrift utges tre gånger om året av Ekonomiska Samfundet i Finland.

THE JOURNAL OF THE ECONOMIC SOCIETY OF FINLAND (founded 1913 and again 1923)

Editors: Professor Leif Nordberg (Åbo Akademi University), Dr Ralf Eriksson (Åbo Akademi University), Senior researcher Tom Björkroth (Turku School of Economics and Business Administration) and Lecturer Henrik Palmén (Swedish School of Economics and Business Administration)

Editorial Secretary:

Sonja Grönblom-Holmqvist (Åbo Akademi University)

The articles should be sent in electronic format to one of the editors: Professor Leif Nordberg, Åbo Akademi University, Fänriksgratan 3 B, FIN-20500 Åbo, Finland.

Dr Ralf Eriksson, Åbo Akademi University, Fänriksgratan 3 B, FIN-20500 Åbo, Finland.

Senior researcher Tom Björkroth, Turku School of Economics and Business Administration, Institute for Competition Policy Studies, Rektorsåkersgatan 3, FIN-20500 Åbo, Finland.

Senior lecturer Henrik Palmén, Swedish School of Economics and Business Administration, PO Box 479, FIN-00101 Helsingfors, Finland.

Books for review should be sent to:

The Editorial Secretary, Sonja Grönblom-Holmqvist, Åbo Akademi University /ISES, Fänriksgratan 3 B, FIN-20500 Åbo, Finland.

Subscription: Subscription Price 2005 (3 issues): 25 Euro.

Orders may be sent to any subscription agent or bookseller or directly to the editorial secretary, Sonja Grönblom-Holmqvist, address above. Subscriptions are supplied on a calendar year basis.

Single Issues and Back Issues: Single Issue Price: 10 Euro. Single issues including back issues are available from the editorial secretary, Sonja Grönblom-Holmqvist, address above.

The Journal of the Economic Society of Finland is published three times a year by The Economic Society of Finland.

EKONOMISKA SAMFUNDETS TIDSKRIFT

THE JOURNAL OF
THE ECONOMIC SOCIETY OF FINLAND

2005 : 1

Redaktörer:	Professor <i>Leif Nordberg</i> ED <i>Ralf Eriksson</i> PD <i>Tom Björkroth</i> Lektor <i>Henrik Palmén</i>
Associerade redaktörer:	Docent <i>Rita Asplund</i> Professor <i>H.C. Blomqvist</i> Professor <i>Markus Jäntti</i> Professor <i>Martin Lindell</i> Professor <i>Anders Löflund</i> Professor <i>Rune Stenbacka</i> Professor <i>Gunnar Rosenqvist</i> Professor <i>Stefan Sundgren</i>
Redaktions- sekreterare:	Ekon.mag. <i>Sonja Grönblom-Holmqvist</i>
Editors:	Professor <i>Leif Nordberg</i> Dr <i>Ralf Eriksson</i> Senior researcher <i>Tom Björkroth</i> Senior lecturer <i>Henrik Palmén</i>
Editorial Secretary:	<i>Sonja Grönblom-Holmqvist</i>

LEDARE	3
---------------------	----------

EKONOMISKA SAMFUNDETS 110-ÅRS JUBILEUM 14.10.2004:

BERTIL ROSLIN: TILL DET LIBERALA SAMHÄLLETS FÖRSVAR	5
--	----------

BJÖRN SUNDELL: GODA SANNINGAR OCH DÅLIGA	17
---	-----------

A R T I K L A R

FINN OLESEN: DEN PRÆKEYNESIANSKE MALTHUS	19
---	-----------

SHUHUA LIU OCH CHRISTER K. LINDHOLM: PORTFÖLJBALANSMODELLEN SOM HJÄLPMEDEL FÖR ATT FÖRUTSE VALUTAKRISER: EN TILLÄMPNING PÅ DEN FINLÄNDSKA VALUTAKRISEN 1992	37
--	-----------

EVA ÖSTERBACKA: DET LIGGER I SLÄKTEN FAMILJEBAKGRUNDENS BETYDELSEN FÖR EKONOMISK STATUS	45
--	-----------

F Ö R E D R A G

LEIF FAGERNÄS: SYSSELSÄTTNINGEN SKALL BETONAS MERA I INKOMSTPOLITIKEN	51
--	-----------

CONTENTS IN BRIEF	58
--------------------------------	-----------

LEIF NORDBERG*

PROFESSOR

Ekonomiska Samfundet i Finland 110 år

—Ekonomiska Samfundets Tidskrift 91 år

I sitt festtal vid Ekonomiska Samfundets 110-års jubileum, som ingår i detta nummer, konstaterar Kansler Bertil Roslin bl.a. följande:

”Enligt Samfundets stadgar skall vi arbeta för att tillämpa de ekonomiska vetenskapernas läror i levande livet. Tyvärr har klyftan mellan representanterna för vetenskapen och företrädarna för det ekonomiska livet vidgats. Forskningen har professionaliserats och använder numera sådana hjälpmedel och framställningssätt som gör resultaten svårtillgängliga. Ändå vore det nyttigt med korta översikter av modern forskning på olika områden.”

Det är lätt att hålla med om att den moderna ekonomiska forskningen i flera avseenden tagit sig former som medfört att den alltmer fjärrat sig från många av de problem som aktörerna inom en modern marknadshushållning ställs inför. Under min tid som gästforskare vid Nationalekonomiska institutionen vid Handelshögskolan i Göteborg i början av 90-talet fick jag bl.a. höra historien om hur den svenska undervisningsministern under

Nobelmiddagen försökte diskutera ekonomisk politik med Nobelpristagarna i ekonomi, men möttes av total brist på både intresse och kunskap. Ministerns slutsats lär ha varit att någonting måste ha gått extremt på tok med undervisningen i ekonomi på akademisk nivå.

I vårt land har kontakterna mellan den samhällsvetenskapliga forskningen och beslutsfattarna inom ministerierna av tradition varit minimala. Om någon forskare på allvar försökt ta sig an problem och frågeställningar av mera dagsaktuell och praktiskt karaktär har han eller hon ofta blivit beskylld för att syssla med ”utredningsarbete” och ”empirism”, något som ingen ”riktig forskare” bör befatta sig med. Å andra sidan, har man inte heller från ministeriernas sida visat större intresse för att utnyttja information som forskningen kunde bidra med. I detta avseende har situationen varit mycket bättre redan i vårt västra grannland, för att inte tala om i t.ex. Norge eller Holland där många forskare aktivt bidragit till utformningen av samhällspolitiken.

I fråga om ekonomisk forskning vore det viktigt att förbättra kontakterna inte enbart mellan forskarna och ämbetsmännen utan i

* Institutionen för samhällsekonomi och statistik, Åbo Akademi.

allra högsta grad också med beslutsfattarna inom det privata näringslivet. I detta avseende kan och bör Ekonomiska Samfundet även i fortsättningen spela en viktig roll.

Vid diskussioner om möjligheterna att förbättra samarbetet mellan högskolorna och näringslivet uttrycks ofta farhågor för att en ökad satsning på projektforskning med finansiering från privata företag kan inverka menligt på grundforskningen och forskarutbildningen. Även om man på allt sett bör värna om högskolornas autonomi och möjligheter att satsa även på forskning som kanske åtminstone inte på kort sikt har några direkta praktiska tillämpningar, finns det många goda exempel på att företagsfinansierad projektforskning kan gå hand i hand med framgångsrik grundforskning och effektiv forskarutbildning. Ett dylikt är Institute for Advanced Management Systems Research (IAMSAR) vid Åbo Akademi, som nästan helt finansierar sin verksamhet genom samarbetsprojekt med olika företag och företagsgrupper. Samtidigt uppvisar institutet strålande resultat både i fråga om antalet artiklar publicerade i internationell facktidskrifter och antalet avlagda doktorsexamina.

I och med detta nummer sker en partiell förnyelse av redaktionen. *Gunnar Rosenqvist* och *Kenneth Snellman* har lämnat redaktionen. Nya medlemmar är *Leif Nordberg*, *Tom Björkroth* och *Henrik Palmén*. Den nya redaktionen önskar tacka både Gunnar och Kenneth för väl förrättat värv och den tid och energi de lade ned på att utveckla tidskriften både tematiskt och kvalitetsmässigt.

Vid det förra redaktionsskiftet konstaterade den nya redaktionen i sin programförklaring att man håller fast vid principen om att en central uppgift för Ekonomiska Samfundets Tidskrift är att främja en dialog mellan "praktiker och representanter för den ekonomiska vetenskapen". För att underlätta kontakterna lovade man satsa på att göra artiklarna mera lättlästa. Detta kan ses som ett led i en strävan att göra aktuella forskningsresultat kända också bland dem som inte själv sysslar med forskning. För att befrämja en verklig dialog är dock också viktigt att få forskarna att både förstå och intressera sig för den typen av problem som företagsledare och ministerietjänstemän ställs inför i sitt dagliga värv.

En större uppslutning av akademiker, inte minst yngre forskare, på Ekonomiska Samfundets möten vore ett steg i rätt riktning. Den nya redaktionen vill också uttrycka en förhoppning om att föredragshållarna skulle ge sina anföranden en utformning som gör dem lämpliga även för att publiceras och läsas som artiklar. I detta avseende hoppas redaktionen på gott samarbete såväl med Samfundets styrelse och de inbjudna föredragshållarna.

I Ekonomiska Samfundets Tidskrift kommer även i fortsättningen att ingå såväl föredrag och översikter rörande aktuella ekonomiska frågeställningar som vetenskapliga artiklar av mera traditionell karaktär. En uppgift som med åren blivit allt viktigare är att se till att ekonomiska frågor också i framtiden debatteras även på svenska i vårt land.

Till det liberala samhällets försvar¹

I mer än ett sekel har Ekonomiska Samfundet verkat för ”att inom allmänheten vidga och underhålla intresset för den ekonomiska vetenskapen samt att arbeta för tillämpningen av denna vetenskaps läror i det ekonomiska livet”. Än är uppdraget inte slutfört: det finns många nya och gamla ekonomiska problem som pochar på uppmärksamhet och kräver nya lösningar. Få organisationer har en så slitstark verksamhetsidé som Ekonomiska Samfundet i Finland.

Det är emellertid dags att ställa några grundläggande frågor: Har Samfundet förmått fånga tidens stora ekonomiska problem eller har det sysslat med efemära frågor? Har Samfundet hört till avantgardet i den ekonomiska debatten eller har det hållit sig till konventionella frågor och väl etablerad visdom? Har Samfundet kunnat föra den ekonomiska vetenskapen och det ekonomiska livet närmare varandra, dvs. förenat teori med praktik? Har ett brett spektrum av olika idéer kommit till tals eller har uppslagen kommit från en och samma källa?

SKÖRDEN FRÅN HUNDRAÅRSJUBILEET

Den 27 oktober 1994 firade Ekonomiska Samfundet sitt hundraårsjubileum. Den eko-

nomiska verkligheten var då synnerligen bister. Sakta, sakta kravlade sig Finland upp ur den allvarligaste ekonomiska krisen sedan den stora depressionen i början av 1930-talet. En mer dramatisk bakgrund till ett jubileum i ett ekonomiskt sällskap har man svårt att tänka sig.

Tre år i rad, dvs. åren 1991–1993, hade bruttonationalprodukten minskat. Sammanlagt var det fråga om en nedgång om 13 procent. Valutan tilläts flyta: först devalverades den med 35 procent för att sedan efter hand revalveras med 20 procent. Under förra delen av 1990-talet var nettoeffekten minus 15 procent.

I början av 1990-talet hade vi europeiskt sett en liten statsskuld, endast 10 procent av bruttonationalprodukten. Den växte dock raskt under depressionen. När vi jubilerade var statsskulden redan över 50 procent av bruttonationalprodukten, och det skulle bli värre. Statens skuld steg till över 70 procent av bruttonationalprodukten innan utvecklingen kulminerade.

Värst var att vår utlandsskuld snabbt fördubblades i förhållande till exportens värde. Vid krisens högvattenmärke år 1993 hade statsmakten redan förberett undantagsåtgärder för det fall att de utländska låne- marknaderna helt skulle stängas för Finland.

* Åbo Akademi.

¹ Föredrag hållet vid Ekonomiska Samfundets 110-års jubileum 14.10.2004.

Det finländska bankväsendet var i kris. Åren 1991–1995 utbetalades hela 51 miljarder mark i bankstöd, därav 45 miljarder till sparbankerna. Bankkrisen var i hög grad en sparbankskris.

Under depressionen spolades hela branscher bort. Många har inte heller förmått etablera sig på nytt när tiderna blivit bättre. Det är en förklaring till vår nuvarande seglivade strukturella arbetslöshet. När Samfundet jubilerade gick nästan 400 000 personer utan arbete.

Vad vi inte visste – eller kunde vara säkra på – i oktober 1994 var att utvecklingen redan vänt. År 1994 ökade bruttonationalprodukten med 4,5 procent. Åter en gång hade vi undgått malströmmen.

Det känns helt annorlunda att fira 110-årsjubileet. Tillväxten i bruttonationalprodukten sägs bli 3,3 procent om vi tyr oss till PT:s ekonomiska prognos. Handelsbalansen visar ett överskott om 10,9 miljarder euro. Inflationen prognostiseras till 0,4 procent på årsnivå, trots ständigt stigande oljepriser. Den offentliga sektorn har ett finansiellt överskott om två procent av bruttonationalprodukten, och statsskulden har sjunkit till 40 procent av bruttonationalprodukten. Arbetslösheten är emellertid fortfarande omkring åtta procent, och vill inte ge med sig.

Vad sysslade då Ekonomiska Samfundet med när depressionen skakade mast och tåg? Kriser är ju gyllene tider för nationalekonomer.

På vårt årsmöte den 14 februari 1994 talade direktionsordföranden i Finlands Bank, ekonomie doktor Sirkka Hämäläinen. Temat var penningpolitikens möjligheter och begränsningar. Tema och talare var väl valda då en av orsakerna till krisen stod att finna i en snabb liberalisering av kreditmarknaden och en ohejdad utländsk upplåning. Å andra sidan vidtog just Finlands Bank de kraftfullaste åtgärderna för att få ekonomin på rätt köl igen. Det var en relativt ödmjuk centralbankschef som uppträdde i Samfundet.

Den 15 september arrangerade Samfundet en paneldiskussion med rubriken "Framtidsutsikter för Finlands ekonomi", också det

ett tema i tiden. Sixten Korkman, då överdirektör vid finansministeriet, Bror Wahlroos, kanslichef vid handels- och industriministeriet, och Matti Vanhala, direktör vid Finlands Bank, var paneldeltagare. Samfundets ordförande Bertil Roslin, på den tiden direktionsmedlem i Oy Alko Ab, ledde ordet.

Man kan inte heller klandra jubileumsårets avslutning. Den sista föredragshållaren var chefdirektören vid Oy Nokia Ab Jorma Ollila som talade om teknologi och konkurrenskraft i Finland. Blickarna riktades framåt; en ny tid i Finlands näringsliv hade fått sin början.

Samfundets jubileumsseminarium den 27 oktober hade rubriken "Förändringens vindar i nordisk industri". Vi var ju ingalunda ensamma om massarbetslöshet och finanskris. Depressionen var djupare i Finland än i det övriga Norden, men överallt insåg man behovet av kraftiga strukturella åtgärder. Följaktligen hade vi inbjudit tre toppindustrialister från våra nordiska grannländer. Från Norge kom Statoils koncernchef Harald Norvik, från Danmark Daniscos högste chef Palle Marcus och från Sverige Storas styrelseordförande Bo Berggren.

Seminiariets festtalare var Martti Ahtisaari, republikens nyvalde president. Han hade många råd och förmaningar till nationen. I efterklokhetens klara ljus framstår följande som extra intressanta:

- Viktigast av allt är nu att skapa tilltro till att Finland förmår sköta sin stora utländska skuld.
- Det behövs krafttag mot den stora arbetslösheten. Presidenten hade, som bekant, tillsatt en egen sysselsättningspolitisk arbetsgrupp under Matti Pekkanens ledning.
- En nedskärning av statens utgifter är nödvändig. År 2000 måste nedskärningarna ha nått "ansenliga proportioner". Det gäller att reducera statens stöd till näringslivet och inkomstöverföringarna till hushåll och kommuner.
- Det måste vara lönsammare att jobba än att leva på socialunderstöd.

– De omfattande inkomstpolitiska avtalen gör arbetsmarknaden ”stelbent”. Presidenten ställde sig kritisk till sådana omfattande avtal.

President Ahtisaari framhöll också att Finland nu gått in för det öppna samhället. Helt nyligen hade folket röstat för ett EU-medlemskap. Man hoppades att Sverige och Norge skulle följa efter. Sverige gjorde det, men Norge röstade än en gång mot ett EU-medlemskap. För övrigt hyllade presidenten den europeiska livsstilen: den innebär ett gott självförtroende, ett bildat uppträdande, varm vänlighet och empati. Vi rekommenderades ett måttfullt leverne och allmän anspråkslöshet. Ack ja!

Det som räddade oss i mitten av 1990-talet var inte så mycket de kraftfulla ekonomisk-politiska åtgärder som vidtogs. För en gångs skull fick de politiska realiteterna stå tillbaka för de ekonomiska. Räddningen kom från ett oväntat håll, nämligen den nya ICT-tekniken. Under andra hälften av 1990-talet var det elektronikindustrin som skapade de nya arbetstillfällena och som stod för exportökningen. Utrikeshandeln fick på några år en helt ny struktur. Finland övergick från en råvarubaserad ekonomi till en kunskapsintensiv produktion och utrikeshandel.

GRUNDAT I RÄTTAN TID

Utan en snabb teknisk utveckling och strukturmvandling skulle Ekonomiska Samfundet knappast ha kommit till, åtminstone inte för 110 år sedan. Samfundets grundande kan ses som ett utslag av tre krafter som verkade i 1890-talets Finland:

- **näringsfriheten** som infördes 1865 och som fick företagsamheten att blomstra och gav upphov till ett stort antal nya företag, särskilt inom handel och samfärdsel
- **industrialismen** som skapade moderna storföretag, speciellt inom träförädling. På 1880-talet gjorde sulfitprocessen sitt intåg i finländsk industri
- uppkomsten av **affärsbanker och försäkringsbolag** som gav Samfundet en kvalifi-

cerad medlemskår. Den första styrelsen bestod till en stor del av bankmän med juridisk utbildning.

Vi skall inte heller bortse från det faktum att Ekonomiska Samfundet var en reaktion på grundandet av en finskspråkig och finsksinnad ekonomisk förening, Kansantaloudellinen yhdistys. Denna hade officiellt konstituerat sig år 1891, men hade sitt ursprung i en sammanslutning daterad till år 1884. Förebilder till Ekonomiska Samfundet fanns också i de övriga nordiska länderna. Äldst var Nationaløkonomisk Forening i Köpenhamn, instiftad år 1872. Nationalekonomiska Föreningen i Stockholm var något yngre, grundad år 1877, medan Statsøkonomisk Forening i Kristiania tillkom år 1883.

Det torde vara en allmän uppfattning att där det existerar två parallella föreningar i Finland är den svenskspråkiga som regel äldre. I sammanställningen ovan har jag listat ett antal akademiska föreningar och lärda samfund som grundats på 1800-talet. Jag har också antecknat våra två allmänna vetenskapsakademier, Finska Vetenskaps-Societeten och Suomalainen Tiedeakatemia. De teknisk-vetenskapliga akademierna – också de två – är av betydligt yngre datum (1921 och 1957).

Av sammanställningen framgår att Ekonomiska Samfundet tillkom vid en tidpunkt då många akademiska fack grundade sammanslutningar. Än fler lärda samfund tillkom under 1800-talets tre sista decennier. Ekonomiska Samfundet är ett barn av sin tid.

Slutet av 1800-talet var också den uppvaknande nationalismens tid. Ugriska stammar och nordiska vikingar dundrade in på historiens scen. Den framflyttande fennomanin, som till en början kämpade i ett underläge, behövde starka medborgarorganisationer för att få fram sitt budskap. På svenskt håll var man inte lika angelägen om att organisera sig. Därför är de svenska föreningarna stundom yngre än motsvarande finska. Det bästa exemplet erbjuder de två litteratursällskapen: Finska litteratursällskapet går tillbaka till år 1831 då man började samla en

EKONOMISKA FÖRENINGAR	SAMFUND FÖR AKADEMISKA FACK	LÄRDA SAMFUND (EXEMPEL)	VETENSKAPS- AKADEMIER
		Societas pro Fauna et Flora Fennica 1821	
	Finska läkaresällskapet 1835	Finska Litteratursällskapet 1831	Finska Vetenskaps- Societeten 1838
	Juridiska Föreningen i Finland 1862	Finlands matematiska förening 1868	
		Filosofiska Föreningen i Finland 1873	
		Finska Historiska Samfundet 1875	
	Tekniska Föreningen i Finland 1880	Klassisk-filologiska föreningen 1879	
Kansantaloudellinen Yhdistys 1891 (1884)	Finska Läkarföreningen Duodecim 1881	Finsk-Ugriska Sällskapet 1883	
Ekonomiska Samfundet i Finland 1894 (1891)	Finlands Arkitektförbund (SAFA) 1892	Svenska litteratur- sällskapet i Finland 1885	
	Finlands Veterinärförbund 1892	Geologiska Sällskapet i Finland 1886	
	Finska Tandläkarsällskapet Apollonia 1892	Nyfilologiska föreningen 1887	
		Geografiska Sällskapet i Finland 1888	
	Tekniikan Akateemisten Liitto TEK 1896	Historiallinen Yhdistys 1890	
	Suomalainen Lakimiesyhdistys 1898	Finska kyrkohistoriska samfundet 1891	
		Suomen Biologian Seura Vanamo 1896	
Nationalekonomiska Sällskapet 1936			Suomalainen Tiedeakatemia 1908

Vetenskapliga samfund och akademikerorganisationer i Finland grundade under 1800-talet och i början av 1900-talet.

Data: De vetenskapliga samfundens delegation.

spridd finskspråkig litterär skatt; Svenska litteratursällskapet grundades först 1885 som en förvaltare av arvet efter nationalskallden J.L. Runeberg (1804–1877). Det blev ett senkommet motdrag till Finska Litteratursällskapet.

För att en förening skall få en flygande start – och det fick Ekonomiska Samfundet – måste det också finnas ett antal entusiaster. I vårt fall hittas dessa entusiaster i kretsen kring senator Leo Mechelin. Den främste initiativtagaren till samfundet var Leo Mechelin själv.

Leo Mechelin är en av våra stora statsmän och en av de främsta motståndarna till förryskningspolitiken. Till utbildningen var han juris utriusque doctor, till professionen ursprungligen professor i kameral- och politiklagfarenhet. Han blev adlad år 1876 och representerade därefter ridderskapet och adeln vid lantdagarna. Vid tidpunkten för grundandet av Ekonomiska Samfundet hade han blivit direktör vid Föreningsbanken och utsågs snart till senator och chef för handels- och industriexpeditionen. Han ställde sig sedermera i spetsen för ett liberalt parti som han var en av initiativtagarna till.

Ekonomiska Samfundets konstituerande möte hölls den 27 oktober 1894 på Societetshuset i Helsingfors. Också för samfundets del kan vi peka på en tidigare sammanslutning: Nationalekonomiska Klubben, grundad 1891. Denna sammanslutning hade emellertid en annan karaktär än Ekonomiska Samfundet: den kan karakteriseras som ett akademiskt middagssällskap. Samfundet var från början en medborgarorganisation.

Vid utgången av Samfundets första hela verksamhetsår hade föreningen nästan 200 medlemmar. Antalet medlemmar växte raskt; kulmen nåddes år 1903 då samfundet hade hela 333 medlemmar. Detta tyder på att samfundet grundats i rätta tid; det hade en s.k. social beställning.

Varför hade ett sådant samfund inte uppstått tidigare? Gamla Åbo Akademi hade ju sedan 1747 en professur i ekonomi, visserligen ekonomi kombinerat med botanik. Andra

hälften av 1700-talet var nyttans tidevarv, och botanik var ett mer spännande ämne än ekonomi. Professorn i Åbo var Carl von Linnés elev och övervägde knappast att överge tidens stora modeämne, botanik. Varför resonera om utbud och efterfrågan om man kan räkna ståndare och pistiller?

Vår tidigaste och originellaste ekonomiske tänkare, Anders Chydenius, uppträdde i mitten av 1700-talet. Han förblev emellertid en ensam fyrbåk i den kamerala natten. Chydenius bildade inte skola, än mindre lade han grunden till något allmännyttigt ekonomiskt samfund. Det behövdes andra krafter än rent intellektuella för att få igång den ekonomiska debatten. I det sena 1800-talssamhället uppstod sådana krafter.

DEN LIBERALA TRADITIONEN

Från början kom över hälften av Samfundets medlemskår från affärsvärlden. Här fanns företagsledare, bankmän, affärsjurister och affärsmän från olika områden. Däremot fanns det inte många akademiska lärare. Också tjänstemannakåren var sparsamt representerad. De svenskspråkigas grepp om förvaltningen hade dessvärre redan börjat försvagas. På den tiden expanderade lokalförvaltningen, och den var till en övervägande del finskspråkig eller tvåspråkig.

Ekonomiska Samfundets medlemskår kom att avvika från medlemskåren i Kansantaloudellinen Yhdistys. Som Göran Stjernschantz något spydigt uttryckt saken blev den sistnämnda ”en förening för professorer och magistrar”. Följaktligen blev verksamhetens inriktning vid de två samfunden också olika: Ekonomiska Samfundet blev praktiskt diskuterande medan Kansantaloudellinen Yhdistys fick en mer akademisk profil.

Leo Mechelins person och position påverkade rekryteringen av medlemmar. Som bankman och industripolitiker lyckades han locka med sig tunga representanter för den unga storindustrin och de nygrundade affärsbankerna och försäkringsbolagen. Det gick status i att tillhöra Ekonomiska Samfundet, särskilt dess styrelse. Också senare har

Samfundet varit sparsmakat vad nya medlemmar beträffar. I varje enskilt fall prövar styrelsen förutsättningarna för medlemskap; nya medlemmar anmäls alltid på Samfundets allmänna möten. Jag hoppas naturligtvis att det fortfarande är en utmärkelse att få tillhöra Ekonomiska Samfundet i Finland.

Leo Mechelins tankevärld och medlemskårens sammansättning hade också en annan konsekvens: Ekonomiska Samfundet fick en liberal inriktning. Tvingas vi välja mellan det gammalliberala och det nyliberala faller valet på det gammalliberala. När nyliberalismen på 1970- och 1980-talen åter väcktes till liv gav den inte några påfallande utslag i samfundets föredragsverksamhet.

Med liberalism avses här den samhällsfilosofi i Europa som växte fram i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet. Den var en utlöpare av upplysningen och påverkade både vetenskap och politik. Liberalismen vände sig mot det aristokratiska ständs- och privilegiesamhället och betonade individens frihet. Man förordade näringsfrihet och vände sig mot merkantilismens centralstyrning. Ett konstitutionellt styrelsesätt med folkrepresentationen i centrum, likhet inför lagen, allmän rösträtt, parlamentarism och ett starkt engagemang i internationella organisationer stod också på de liberalas program. Kännetecknande för liberalismen var att staten inte skulle göra inskränkningar i den privata företagsamheten, om denna företagsamhet inte ledde till flagranta orättvisor eller skadade det allmänna bästa.

Såväl Leo Mechelin som senare ordförande i Ekonomiska Samfundet har slagit vakt om att Samfundet inte blivit en talesman för den ena eller den andra ideologin. Samfundet har förblivit ett ganska blandat forum. Här har industriledare, bankmän, företrädare för vetenskap och utbildning och tjänstemän kunnat samlas för att diskutera samhällsekonomisk utveckling, men också företagsledning och affärsfrågor. Finns det emellertid någon underström i Ekonomiska Samfundets verksamhet – och det tycker jag att det finns – är det att försvara det liberala samhället.

Samarbetet mellan Ekonomiska Samfundet och Kansantaloudellinen Yhdistys har städse varit gott. Ändå fick de två föreningarna en mycket olika start. Samfundet kom att präglas av den liberale Leo Mechelin, Yhdistys av den gammalfinske Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen. Båda var professorer, Mechelin i juridik, Yrjö-Koskinen i historia. Båda adlades för sina samhällseliga insatser. Båda blev också medlemmar av senaten, Yrjö-Koskinen år 1882.

Det påstås att Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen som historiker förde Kansantaloudellinen Yhdistys in i historicismens fålla, en inriktning som Yhdistys bibehöll långt in på 1920-talet. Historicismen riktade broderföreningens uppmärksamhet på sociala missförhållanden, mycket i katedersocialismens anda. Den historiska inriktningen ledde till en viss avoghet mot teoribildning och generaliseringar. Den juridiskt utbildade Mechelin hade lättare att se lagbundenheter och att tillämpa ett analytiskt betraktelsesätt.

Den stora världsekonomiska depressionen ledde in Kansantaloudellinen Yhdistys på konjunkturteori. Det var också professorskåren i Yhdistys som tidigast förmådde fånga upp keynesianismens centrala tankegoods. Här bör speciellt nämnas professor Bruno Suviranta, som också gästspelade i Samfundet.

Den liberala traditionen kunde i kristider spela Samfundet ett spratt. Sent och med en viss tvekan tog man upp de nya anglosaxiska teorierna om konjunkturutjämning och efterfrågestimulans. Stockholmsskolans rön nådde Samfundet genom inbjudna svenska föredragshållare (Gösta Bagge 1930, Johan Åkerman 1931, Bertil Ohlin 1933, Gunnar Myrdal 1934). Keynesianismens centrala tankegoods togs år 1936 upp av två föredragshållare (Sigurd Portin, Reflexioner kring J.M. Keynes' nyaste bok, och Miriam Ekholm, Några huvuddrag i den ekonomiska återhämtningen i Finland efter 1931) men sedan var det tyst i några år. Samfundet höll en låg profil också i den s.k. planhushållningsdebatten före och efter andra världskriget.

På 1980-talet märks en ny inriktning i Samfundets föredrag och diskussioner. Makroekonomin trängs tillbaka av mer företagsnära och privatekonomiska teman. Det återspeglar strävan att stärka nationalekonomins mikroekonomiska grunder och det allmänt utbredda intresset för finansiell ekonomi. Men det är också ett utslag av Samfundets liberala tradition: man gick in för att tillämpa en ekonomisk-politisk linje som kallas normpolitik. Grundtanken i denna politik är att den privata sektorns aktörer är bättre än den offentliga sektorns organ på att förutse olika störningar på marknaden och att anpassa sig till dessa. Konjunkturpolitik och olika kort-siktiga ekonomisk-politiska åtgärder gör mer skada än nytta. Det är viktigast att känna till skeendet på mikronivå och företagens och hushållens reaktionsmönster. Ekonomiska Samfundet har återvänt till frågeställningar som var typiska för föreningen när det förra seklet var ungt.

TRE OUTSLITLIGA TEMAN

Tre teman återkommer ständigt i Ekonomiska Samfundets 110-åriga historia:

1. bankfrågor, penningpolitik och valuta-problem
2. utrikeshandel och företagsverksamhet i andra länder
3. branschfrågor.

Detta val av klassiska teman återspeglar medlemskårens sammansättning, men också omsorgen om näringslivets frihet. Följden av temavalet har varit att våra industriella storföretag har fått ställa upp med ett stort antal föredragshållare. För dem har det blivit ett obligatorium att bidra till programmet i Ekonomiska Samfundet. Något motsvarande obligatorium har inte skapats för representanterna för den ekonomiska vetenskapen.

Ekonomiska Samfundets styrelse har alltid haft ett starkt inslag av bankmän. Följaktligen finns det mest föredrag i grupp 1. Det förefaller från början ha uppstått en sådan arbetsfördelning mellan Ekonomiska Samfundet och Kansantaloudellinen Yhdistys att Samfundet bevakar penningpolitiken och va-

lutamarknaden medan Yhdistys satsar på finanspolitik, budgetfrågor och skatter. I ett halvsekel, dvs. åren 1948–1997, hade Kansantaloudellinen Yhdistys en årlig genomgång av budgetpropositionen, som regel under finansministerns ledning. Det sägs att Yhdistys haft tre gånger så många föredrag om skattepolitik som Samfundet. Under de två senaste decennierna har här skett en utjämning: Kansantaloudellinen Yhdistys har lossat på sitt grepp om budgeten och Samfundet har blivit mer intresserat av skattefrågor.

Penning- och valutapolitiska beslut återkommer inte med samma regelbundenhet som budgetfrågor. Därför kan Samfundet inte hänvisa till årliga presentationer. Varje år har man ändå haft åtminstone ett föredrag om bankfrågor, penningpolitik eller valuta-problem. I Samfundets unga år dominerade bankfrågor och presentationer av nya kreditinstrument (t.ex. Lennart Kurtén, Några drag ur privatbankernas i Finland utveckling under det senaste decenniet, Ekon.Samf. 28.3.1898, och Olof Nykopp, Grunddragen av börsens organisation och funktioner, Ekon. Samf. 24.4.1901). Under första världskriget blev penningvärdet ett stort bekymmer (t.ex. Tor von Wright, Penningvärde och prisstegring, Ekon.Samf. 7.12.1917, och Eli F. Heckscher, Prisrevolutionen och dess konsekvenser, Ekon.Samf. 13.10.1919). Tiden efter världskriget ägnades valutafrågor och möjligheterna att återgå till guldmyntfoten (t.ex. Julius Grénman, Stabiliseringen av valutan och återgång till guldmyntfot, Ekon. Samf. 14.11.1923). Då guldmyntfoten faktiskt återinfördes i Finland år 1926 miste frågan sin aktualitet.

På 1930-talet togs olika skuldsättningsfrågor upp. Samfundet hade en förkärlek för att se hela depressionen som ett stort skuldsättningsproblem. Helt fel var det ju inte då den ackumulerade skuldsättningen begränsade statens manöverutrymme (t.ex. Hannes Gebhard, Det finska jordbrukets skuldbörda och åtgärder för dess lättande, Ekon.Samf. 21.10.1932).

Det känns numera smått överkligt att läsa alla de artiklar om styrning av kreditströmmar och kreditransonering som utkom på 1950- och 1960-talen. Ändå var denna styrning ett starkt inslag i regleringsekonomin. Kreditransoneringen innebar att privata aktörer utövade reglering under centralbankens insyn och övervakning. Detta gav affärsbankerna ett stort inflytande över branschutveckling och ekonomisk tillväxt.

Var det i praktiken ens möjligt att styra alla kreditströmmar, och vilka biverkningar hade kreditransoneringen? Det var en central fråga i Ekonomiska Samfundets debatter på 1960-talet. När det internationella valuta-systemet på 1970-talet bröt samman överflyttades intresset till valutapolitiska frågor. Kreditmarknaden avreglerades på 1980-talet och då började vi diskutera upplåning i utlandet – som Samfundet hade gjort redan 100 år tidigare (jfr t.ex. Leo Mechelin, Är det till gagn för vårt land, att de finska statslånen upptas företrädesvis i utlandet?, Ekon.Samf. 22.1.1895 och Jacob Wallenberg, Bankstrukturen i omvandling, Ekon.Samf. 11.9.1997).

När Finland inträdde i det europeiska EMU-samarbetet miste penningpolitiken mycket av sin forna glans. En tidigare nationell politik blev en internationell angelägenhet. Därmed förändrades i grunden ett av Ekonomiska Samfundets paradnummer.

I gruppen "föredrag om utrikeshandeln" kan vi också iaktta en kontinuerlig temadrift. Under Samfundets två första decennier dominerades debatterna av tullfrågor. De gällde i hög grad tullarna mellan Ryssland och storfurstendömet, en i tiden mycket ömtålig politisk fråga. På 1920-talet – i det nu självständiga Finland – diskuterade Samfundet våra första handelstraktat och vår handelspolitik. 1930-talet blev protektionismens årtionde då bl.a. valutakurserna användes till att skydda den inhemska industrin. Efter andra världskriget gick Samfundet i bräschen för att avreglera utrikeshandeln och liberalisera importen.

Ekonomiska Samfundet var tidigt ute i globaliseringsfrågan. På årsmötet 1979 höll

minister Eero Rantala ett uppmärksammat föredrag "Finlands industri i den globala omvandlingsprocessen". Frågan följdes upp av Juha Viljanen i anförandet "Kan finländska företag internationaliseras" (26.3.1980). Erik Andersson var inne på samma tema i föredraget "Att leda global företagsverksamhet" (22.5.1995). Samfundet brukar numera granska globaliseringen genom att analysera utvecklingen i olika världsdelar och regioner. Affärsverksamhet i Ryssland, i Baltikum och i Asien har då särskilt fångat vår uppmärksamhet. Som ett exempel vill jag nämna Matti Sundbergs föredrag "Affärsverksamheten i Asien" (24.3.1997).

Den tredje temagruppen, branschfrågor, har visat sig vara ett veritabelt ymnighetshorn. Det finns knappast någon bransch i Finland som inte behandlats i Samfundet. Vi har haft föredrag om Finlands sjöfart, om färjerederiernas konkurrens, om varvsindustrins överlevnadsmöjligheter, om produktivitet inom metall- och verkstadsindustrin, om byggande och byggnadsmaterialindustrin, om livsmedels- och dryckesindustrins häftiga omvandling, om bioteknikens möjligheter och läkemedelsindustrin. Inte heller förlagsbranschen och tidningspressen har undgått vår vaksamma blick. Endast moder-näringsen, jordbruket, är sparsamt representerad bland föredragen.

Det största antalet föredrag har, naturligt nog, ägnats träförädlingen. I svåra tider har rubrikerna varit dramatiska. Eller vad sägs om Gustaf Serlachius, "Skogsindustrin i kris", 2.2.1977, eller Casimir Ehrnrooth, "Den finländska skogsindustrin – aftonrodnad eller omvandling", 6.4.1986. I andra fall är rubrikerna torrt sakliga: Lars Mikander, "Finlands träförädlingsindustri och framtiden", 5.3.1981, och Carl G. Björnberg, "Skogsindustrin i dag och i morgon", 5.4.1990. Föredragshållarna i Ekonomiska Samfundet formulerar alltid själva sina rubriker. Dessa återspeglar därför både tiden och greppet.

Under de senaste åren har branschfrågor fått ge vika för föredrag om företagsstyrning,

corporate governance. Därmed har företags-ekonomerna fått en synligare plats i Ekonomiska Samfundet.

EN FRAMSYNT FÖRENING?

Grundarna närde utan tvekan hoppet att Samfundet skulle bli framsynt, vara före sin tid i ekonomiska frågor. Man skulle anteciperade kommande samhälls- och företagsekonomiska problem och i tid bilda opinion för rationella lösningar. Samfundet skulle också förmedla internationella impulser och vara en föregångare i ekonomiskt tänkande.

Ekonomiska Samfundet har i stort sett varit mycket påpassligt och uppmärksammat tidens stora ekonomiska frågor. Granskar vi utvecklingen 1970–2004 – dvs. under en hel mansålder – finner vi följande ekonomiska händelser och debattfrågor:

- två stora oljekriser (1973–1975 och 1979–1981) och en allmän energikris
- tre spekulativa bubblor (1972–1974, 1986–1989 och 1998–2000)
- det socialistiska ekonomiska systemets kollaps och diskussionen om blandekonomiernas framtid
- diskussionen om det nordiska välfärds-samhällets möjligheter och begränsningar
- privatiseringsrörelsen och debatten om ägandets betydelse i samhället
- kreditmarknadens avreglering och bankkrisen
- framväxten av de centraliserade inkomstpolitiska uppgörelserna, stundom kallade inkomstpolitikens diktatur
- diskussionen om belöningsystemen i ekonomisk verksamhet
- debatten om den tickande pensionsbomben
- uppkomsten av en integrerad europeisk marknad och en fortsatt ekonomisk integration
- globaliseringen och utflyttningen av produktion till länder med lägre arbetskraftskostnader, det s.k. Kinasyndromet.

Alla dessa frågor – och fler därtill – har Ekonomiska Samfundet debatterat. Låt mig ta bara ett exempel: energifrågan och oljekriserna. Den 6 mars 1974 höll Sven O. Hultin ett föredrag rubricerat ”Energikrisen och efter?” Redan följande år (5.3.1975) tog Samfundet upp oljekrisens finansiella sida i ett föredrag av Göran Stjernschantz, ”Västeuropas kapitalmarknad i petrodollarns tid”. Den andra oljekrisen kommenterades av Kai Hietarinta i föredraget ”Det oljepolitiska läget” (5.3.1981). Därefter vidgade man perspektivet till att gälla energiförsörjningen i allmänhet; Kalevi Numminen talade om Finlands energiekonomi nu och i framtiden (17.3.1986). År 1991 gick budet till en kärnfysiker, Anders Palmgren, som valde rubriken ”Finlands energiförsörjning under 1990-talet (21.11.1991). Sist i serien har vi Mikael Lilius, ”Energimarknaden i Norden” (26.4.2004).

Ekonomiska Samfundet har alltså varit på alerten, men knappast före sin tid. Det kan väl sägas ligga i sakens natur. Samfundet utser till styrelsemedlemmar personer i ledande ställning i näringsliv och samhälle. De har utmärkta insikter i tidens mest brännande frågor och de kan överblicka utvecklingen. Men de är också delaktiga i fattade beslut och ansvariga för många vidtagna åtgärder. Man kan knappast vänta sig att de eller av dem valda föredragshållare kommer med besk kritik eller helt olika förslag. Ett bra exempel finner vi i liberaliseringen av kreditmarknaden. Här är det svårt att upptäcka samtida kritik men väl strålände efterklokhet och broderligt jäv.

När Ekonomiska Samfundet den 1 mars 1989 diskuterade bankinspektionens roll var bankinspektionens chef Jorma Aranko inledare och Christoffer Wegelius korreferent. Samma osvikliga smak möter vi den 28 februari 1990 när Samfundet behandlade bankernas ökande risker. Esko Ollila, direktör vid Finlands Bank och gammal sparkbanksman, var inledare och Ulf Sundqvist och Teppo Taberman korreferenter. Inte ens kasinoekonom kunde förstöra debattglädjen. Den 21

september 1989 rasade en paneldebatt i ämnet med Jussi Linnamo, Jan E. Boetius, Peter Fagnäs, Vesa Vainio och Björn Wahlroos som glada deltagare. Enligt Ekonomiska Samfundets tidskrift var det bara Linnamo som såg några negativa drag i utvecklingen.

Samfundet uppvisar stundom prov på sinne för situationskomik. År 2002 placerade man efter varandra två föredrag: "Bomber i balansen – goodwill" och "Ekonomiska konsekvenser av terrorismen". Det förra hölls av Pontus Troberg, det senare av trion Georg Ehrnrooth, Henrik Arle och Sanna Heikinheimo. Ett annat kreativt uppslag var att låta riksdagsman Jörn Donner och VD Björn Wahlroos debattera frågan "Är en rörlig växelkurs nödvändig för att Finland skall lyftas ur krisen?" Där flöt inte bara valutan, utan också det vitt berömliga talet!

Det har gått mode i ekonomisk debatt. Vem av oss tar numera i sin mun ord som borgfred, stagflation, konsumtionsfest, eurosklerosis, nolltillväxt, stålbad, planhushållning, kasinoekonomi och den nya ekonomin. Fenomenen kanske finns där, men de har omdöpts och omstöpts till oigenkännlighet. Ekonomiska Samfundet har inte fångat upp alla ismer, och det är lika väl. Personligen har jag saknat en djupare debatt om u-landsproblematiken och miljöekonomi – kanske också om revalveringarna på 1980-talet – men man kan ju inte få allt för en så ringa medlemsavgift.

MED SAMHÄLLET I TIDEN

I över hundra år har Ekonomiska Samfundet arbetat med två framgångsrika verksamhetsformer: att ordna debatter om ekonomiska spörsmål och att ge ut en ekonomisk-vetenskaplig tidskrift på svenska. När vi provat på andra verksamheter – t.ex. att förlägga populärvetenskaplig litteratur – har vi i regel misslyckats.

Med tiden har också några randaktiviteter gått förlorade. I Samfundets unga år gav medlemsmötena rekommendationer till ekonomisk-politiska åtgärder. Klämman formulerades och styrelsen fick i uppdrag att slutsli-

pa dem och föra dem till vederbörande beslutsfattare, ofta senaten. Med aktiva senatorer i styrelsen stötte detta inte på större svårigheter. I det självständiga Finland avtog denna verksamhet för att helt upphöra i slutet av 1920-talet. – Tänk så glatt överraskat statsrådet vore om vi nu sände förslag t.ex. i skattepolitiska frågor eller råd om sysselsättningsfrämjande åtgärder. På Ekonomiska Samfundets medlemsmöten är ändå en ansevärd sakkunskap representerad.

Tidigare bjöd Samfundet också på översikter av det ekonomiska läget. I tider då prognosverksamheten inte var så väl utvecklad och då enskilda individer kunde ha en översiktlig kunskap om den ekonomiska utvecklingen var detta en högst nyttig verksamhet. Senare har våra konjunkturpaneler haft denna funktion, men också de har avförts från dagordningen. När läget präglas av stor osäkerhet och konjunkturen svänger kunde översikter av det ekonomiska läget dock fortfarande vara nyttiga.

Enligt Samfundets stadgar skall vi arbeta för att tillämpa de ekonomiska vetenskapernas läror i levande livet. Tyvärr har klyftan mellan representanterna för vetenskapen och företrädarna för det ekonomiska livet vidgats. Forskningen har professionaliserats och använder numera sådana hjälpmedel och framställningssätt som gör resultaten svårtillgängliga. Ändå vore det nyttigt med korta översikter av modern forskning på olika områden.

Den andra oktober år 1900 höll professor J.V. Tallqvist – en av Samfundets grundare och styrelsemedlem i 38 år – ett föredrag kallat "Återblick på de ledande samhällsekonomiska idéerna i det nittonde århundradet". Var är nu den professor som ger motsvarande översikt för det tjugonde århundradet? Vi kan inte ursäkta oss med att forskningen breddats och uppgiften blivit svårare. Också professorskåren har breddats, och 1800-talet var minst lika uppslagsrikt som 1900-talet vad ekonomiska idéer beträffar.

Vi läser inte mer minnesord över hädanvärdna, framstående medlemmar, vilket var

brukligt i ett tidigare skede. Leo Mechelin och J.V. Tallqvist har fått sina minnesrunor (se EST 1914 s. 113–117 om LM) men t.ex. Hugo E. Pipping och Gösta Mickwitz saknar ännu ett äreminne. Ändå har alla fyra haft en utomordentligt stor betydelse för Ekonomiska Samfundets verksamhet och utveckling.

Umgänget med svenska nationalekonomer och företagsledare har tidvis varit intensivt. Stockholmsskolan införde nya revolutionerande tankar på 1930- och 1940-talen. Senare har svenska ekonomer vidtalats att skriva klockböcker om Finlands ekonomiska förkovran. Erik Dahmén's två böcker om Finlands ekonomiska utveckling (1962 och 1984) har uppmärksammats av Samfundet. I början av 1990-talet gav Finlands Bank – som också stod bakom Dahmén's studier – Hans T:son Söderström, Christian Bordes och David Currie i uppdrag att studera Finlands ekonomiska kris. Hans T:son Söderström redovisade 4.11.1993 sina slutsatser och rekommendationer på ett medlemsmöte i Samfundet.

Ledare för svenska storföretag – t.ex. Pehr G. Gyllenhammar, Jan Wallander, Hans Werthén, Björn Wohlrath, Bengt Magnusson, Hans Dahlberg och Jacob Wallenberg d.y. – har stått på Samfundets tilljor. Det har varit ett sätt att föra oss närmare den internationella idéutvecklingen och broderlandets ekonomiska utveckling.

Ännu är det inte slutdebatterat. Framtiden bjuder på många intressanta teman. Hur skall det bli med Finlands energiförsörjning vid höga oljepriser och ny kärnkraft? Hur skall tekniskt utvecklingsarbete bedrivas i ett litet land med dyr arbetskraft och brist på företagarrämnen? Vilken roll spelar utbildningen som internationellt konkurrensmedel? Vad skall vi göra åt den demografiska utvecklingen som ger oss höga pensionsutgifter men litet utbud av ny arbetskraft? Hur utvecklas arbetstiden? Inom tysk bilindustri och europeiskt trafikflyg ökar den snarare än minskar. Hur gestaltar sig ägandet i en marknadsekonomi som domineras av stora fonder?

Låt mig avrunda med två citat från den heroiska tiden i slutet av 1800-talet. Det ena är präglat av Arvid Neovius, filosofie doktor, lantdagsman och initiativtagare till en frisinnad nationalekonomisk tidskrift. Hans mål för tidskriften var

”att låta vetenskapens sunda principer komma den ekonomiska verksamheten till stöd”.

Leo Mechelin åter yttrade

” handlingsfrihet under eget ansvar är ett villkor för den ekonomiska förkovran”.

Andan i Ekonomiska Samfundet i Finland kan knappast uttryckas bättre.

REFERENSER

Ahtisaari, M. (1995): Republikens presidents festtal vid Ekonomiska Samfundets i Finland 100-årsjubileum 27.10.1994. *EST 48*, s. 9–13.

Berglund, T. (1997): Företagsekonomi i modern nationalekonomi. *EST 50*, s. 113–119.

Björkqvist, H. (1986): Den nationalekonomiska vetenskapens utveckling i Finland intill år 1918. *Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi Forskningsinstitut nr 109*, Åbo.

De vetenskapliga samfundens delegation (utg.) (2003): *Finlands vetenskapliga samfund 2003*. Saarijärvi.

EST, Red. (1989): Kasinoökonomi. En paneldebatt. *EST 42*, s. 237–238.

Kukkonen, P. (1998): Analys av Finlands ekonomiska kris. *EST 51*, s. 77–98.

Mickwitz, G. (1984): Ekonomiska Samfundets profil. *EST 37*, s. 143–151.

Mickwitz, G. (1994): Etthundra år av ekonomisk diskussion. *EST 47*, s. 129–142.

Nummela, I. (2004): Sata vuotta Kansantaloudellista aikakauskirjaa. *KA 100*, s. 9–32.

Paunio, J. (2002): Suomalaisen kansantaloustieteen kansainvälistyminen. *KA 98*, s. 349–362.

Pellervo Ekonomiska Forskningsinstitut (2004): Suhdannekuva. *PTT-katsaus 2004:3*.

Pipping, H.E. (1944): Ekonomiska Samfundet i Finland 1894–1994. *En minnesskrift*. Helsingfors.

Roslin, B. (1995): Ekonomiska Samfundet i mer än 100 år. *EST 48*, s. 3–7.

Stenbacka, R. (1993): Nya villkor för ekonomi och politik: en kommentar till den svenska ekonomikommissionens förslag. *EST 46*, s. 67–74.

Stjernschantz, G. (1969): Vad man trodde och hur det gick. *EST 32*, s. 223–240.

Söderström, H.T. (1993): Finlands ekonomiska kris. *EST 46*, s. 169–183.

Tallqvist, J.V. (1924): Återblick på Ekonomiska Samfundets trettioåriga verksamhet. *EST Häfte III*, s. 1–19.

Wasastjerna, J.O. (1914): Leo Mechelin. *EST Andra årgången*, s. 113–117.

Årsberättelser, föredrag, promemorior och styrelseprotokoll 1975–2004 i författarens privata arkiv.

Förkortningar:

EST = Ekonomiska Samfundets tidskrift

KA = Kansantaloudellinen aikakauskirja

Goda sanningar och dåliga¹

När jag började som journalist för tjuugoåttio år sedan var den finländska ekonomin lätt att greppa. Bankerna ransonerade ut lån till företag som hade de rätta kontakterna, och de fick lån till räntor som var så låga att inflationen åt upp dem. Sverige var vårt fönster mot väst och många finska företags språngbräda ut i världen. Sovjethandeln och relationerna till vår stora granne i öster var livsviktiga och fick absolut inte kritiseras. En gång skrev jag i en ledare i Hufvudstadsbladet att finska textilföretag med flera gjorde sig alltför beroende av sovjetexporten. Då ringde man från Industrins centralförbund och skällde upp chefredaktören. Det fanns absoluta ekonomiska sanningar som inte fick ifrågasättas.

På den tiden levde vi i Konsensus-Finland. Alla som styrde ekonomin och politiken sade sig ha Finlands bästa för ögonen.

På många håll styrdes marknaden av monopol och karteller ännu i mitten av 1980-talet, och det fanns inget Konkurrensverk som kunde ha predikat tukt och förmaning. Begreppet insideraffärer var så gott som okänt, och företagsledare och bankirer gjorde gladeligen börsaffärer i bolag de styrde – just innan stora beslut presenterades för aktiemarknaden.

Ekonomin och politiken gick hand i hand, inte minst när miljardavtalen inom östhandeln utformades och slutligen firades under kristallkronorna på Smolna. Jag jobbade i ett decennium som Finlandskorrespondent för svenska affärstidningar, först Dagens industri och därefter Veckans affärer, och jag hade fullt sjå med att beskriva turerna i östhandeln för mina svenska läsare som tyckte att det där med clearinghandel och bergsråd som åkte skytteltrafik till Moskva lät väldigt exotiskt. Lätt var det inte att bena ut mystiken kring den finsk-sovjetiska ekonomiska samarbetskommissionen, som leddes av Ahti Karjalainen och Nikolaj Patolitsev i nästan två decennier.

På den tiden undvek till och med samlingspartiet att kalla Finland en marknadsekonomi, och någon marknadsekonomi var vårt land sannerligen inte.

Sedan dess har något förändrats, men det finns också mycket som består. De ekonomiska sanningarna och budskapen är fler i dag. Men jag vet inte om vi journalister är bättre på att avslöja de budskap som är falska.

För tjuugo år sedan bidrog den journalistiska lättjan och något slags ovilja att stöta sig med makten till att många så kallade eko-

* Björn Sundell, född 1954, är ekonomie magister och ekonomiredaktör vid Hufvudstadsbladet sedan 1999. Han har tidigare arbetat vid radio, TV samt olika tidningar och tidskrifter. Han har också i över tio års tid arbetat inom näringslivet, vid Näringslivets delegation EVA, Wärtsilä och Nordiska Investeringsbanken.

¹ Tacklat hållet då Björn Sundell tilldelades Ekonomiska Samfundets ekonomipris vid Ekonomiska samfundets 110-års jubileum 14.10.2004.

nomiska sanningar inte ifrågasattes. Det var tydligt att kejsaren saknade kläder, men det kändes obehagligt att säga det högt.

I dag är det inte lättjan eller rädslan för konflikter som hindrar en kritisk analys. Problemet är att ekonomin i dag är så mycket mer komplicerad. I och med EU-medlemskapet har Finland börjat öppna sig mot omvärlden. Det här har banat väg för en växande grupp lobbare. Luften surrar av olika budskap, alla viktiga för dem som uttalar dem, men ofta sinsemellan helt motstridiga.

Arbetsgivare, facket, politiker, kommunala påverkare och företag har finslipat sina kunskaper i lobbandets konst, och den som inte behärskar konsten reser till Bryssel för att förkovra sig. Samtidigt har journalisterna försökt lära sig att orientera sig i snårskogen av angelägna budskap. Utmaningen är enorm.

Låt mig exemplifiera det jag vill säga. Den finländska välfärdsstatens framtid är oviss. Befolkningen åldras. Färre människor ska försörja allt fler. Kommuner är i kris. Arbetsplatser flyr till länder med lägre kostnader, eventuellt flyr också huvudkontoren till stater med lägre skatter. Sysselsättningsgraden sjunker. Hotbilderna är helt relevanta.

Relevanta är också de många tragiska rapporter som skildrar enskilda människors öden. Patienter kommer inte framåt i de långa vårdköerna. Människor tvingas ta dubbla jobb för att kunna försörja sig.

Parallellt med krisrapporterna kommer rapporter om styrka: År efter år ligger Finland högt på listan över världens mest konkurrenskraftiga länder. Vi hör till dem som satsar mest i världen på forskning och utveckling. Pisa-undersökningen m.fl. visar att vår utbildning är av toppklass. I Västeuropa

hör vi till länderna med den högsta ekonomiska tillväxten och till de få där statsbudgeten är i balans.

Vi journalister kan alltså den ena dagen förse våra läsare och tittare med goda nyheter, som är sanna, och nästa dag med nyheter om kris; sanna också de. Det är när vi ska foga ihop de olika elementen och ge en helhetsbild som vår uppgift blir allt mer krävande.

Det är här intressegrupperna och lobbyerna kommer med i bilden. De plockar bland trenderna och väljer en som stödjer just deras eget budskap. Företagarförbundet visar hur förmögenhetsskatten skadar företagandet i Finland och därför måste avskaffas. Fackbossen säger att konsumtionen måste öka för sysselsättningens skull, och därför måste lönerna höjas kraftigt genom inkomstpolitiska helhetsavtal. En näringslivsorganisation visar hur nedbantningen av välfärdsstaten ligger i allas intresse.

Alla säger sig ha Finlands bästa för ögonen. Alla talar om relevanta problem. Och nästan alla talar för sin egen sjuka mor. Det är här utmaningen finns för den ekonomiska journalisten: att hitta den genuina kärnan i de lockande eller hotfulla budskapen. Att upptäcka i vilka fall särintresset verkligen sammanfaller med nationens behov och när de som talar bara har sitt eget bästa i tankarna. Särskilt viktigt är det här under den pågående debatten om privatiseringen av offentliga tjänster. På ren finlandssvenska kunde man säga att både privatiseringens motståndare och förespråkare har många egna kor i diket.

Om vi journalister misslyckas med att skilja egenintresset från nationens intresse, så sviker vi vår publik.

FINN OLESEN*

LEKTOR, CAND. OECON.

DEN PRÆ- KEYNESIANSKE MALTHUS

INDLEDNING

For en umiddelbar betragtning kan det, at man beskæftiger sig med elementer af den klassiske økonomiske tænkning i dag synes noget omsonst og lidet frugtbart. Alligevel studeres de toneangivende af de klassiske værker fortsat. Og synes det, et sådant studie pågår med en tilsyneladende usvækket styrke. Dermed synes også nutidige økonomer fortsat at kunne finde inspiration i måske især Adam Smiths og David Ricardos forfatterskaber. Men også Thomas Malthus' tænkning er udsat for moderne fordybelse. Som det fremgår af gennemgangen i Waterman (1998) – der giver en belysning af de forskellige forskningstiltag og – temaer i moderne tid (efter 100-året for Malthus' død), som han gennem sit forfatterskab har givet input til – synes en Malthus inspireret forskning snarere at være i vækst end aftagende. Og

Fra den økonomiske teoriehistorie er Thomas Malthus kendt, berømt og måske også berygtet for sin pessimistiske befolkningslære. Udover med dette teorielement at levere argumentationen hos de klassiske økonomer for, at arbejdskraften i normale situationer nødvendigvis må blive aflønnet på et eksistensminimum, indeholder hans forfatterskab dog også elementer, der med nutidige øjne ser helt moderne ud. I nærværende papir belyses det potentielle præ-keynesianske element hos Malthus. Således synes det sandsynligt, at han ikke alene anerkendte, at økonomien kunne være i en generel uligevægtssituation, måske forudså han også opsparingsparadokset, ligesom han tilsyneladende gav argumenter, der kunne støtte en konjunkturstimulerende offentlig investeringspolitik i hvert tilfælde i en helt ekstrem situation, som den, der indtraf i England efter Napoleonskrigenes afslutning.

det vel at mærke ikke bare inden for den økonomiske fagdisciplin. Også andre fagområder omfattende blandt andet moral og etik, psykologi, demografi og teologi har taget afsæt i Malthus' bredt orienterede forfatterskab; jf. Waterman (1998) og Pullen (1998).²

Som det vil være de fleste bekendt efter selv blot et introducerende studie af den økonomiske teori-historie, er Thomas R. Malthus, sin position som en betydende klassisk økonom til trods, på i hvert tilfælde et punkt i opposition til den gængse opfattelse hos sine klassiske kollegaer (med undtagelse naturligvis af Karl Marx). Selvom han fuldt ud anerkender markedsmekanismens styrke og prisvektorens allokativ effekt i opnåelsen af økonomiske ligevægte, argumenterer han også for muligheden af, at man kan realisere en generel situation i økonomien,

* Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi, Syddansk Universitet, Esbjerg, Danmark.

² Dette er dog intet nyt fænomen. Således skrev C.R. Fay i 100-året for Malthus' død om denne:

Now a man may influence his generation by way either of attraction or repulsion; and attraction may show itself in the translation of his teaching to other spheres of knowledge, as well as in the incorporation of it into the policy, practice and literature of the sphere for which it was designed. In every one of these ways the influence of Malthus was potent; Bonar et al. (1935, s. 226).

der er præget af uligevægt, depression og underbeskæftigelse. Netop blandt andet på baggrund heraf skal man forstå Keynes' sympati og anerkendelse af Malthus (og den samtidig antipati og afstandtagen til Malthus' gode ven: David Ricardo); jf. Keynes (1972). Og anerkendes muligheden af, at det økonomiske system med en vis sandsynlighed kan komme til at gennemleve et generelt disequilibrium-forløb, ligger det lige for også at acceptere i hvert tilfælde en vis form for økonomisk politisk regulering af konjunkturforløbet. Dermed tilsidesættes naturligvis en laissez-faire økonomisk politisk grundholdning til fordel for en mere aktivistisk approach helt på linie med den, der genfindes hos Keynes og de fleste keynesianere.

Nærværende papir har dels til formål at søge belæg for opfattelsen af, at Malthus rent faktisk anså en generel underbeskæftigelse-situation som et muligt økonomisk udfald i en markedsdirigeret økonomi, dels at belyse om han også gik et skridt videre ved at forudsæ opsparingsparadokset og indtage et positivt syn på, hvad angår en konjunkturstabiliserende økonomisk politiks berettigelse. Førrend disse aspekter belyses nærmere, følger dog først et par korte beskrivende afsnit om personen Thomas Malthus og hans unikke venskab med David Ricardo. Endelig afsluttes nærværende papir med en sammenstillende vurdering af Malthus og nogle få opsamlende kommentarer.

THOMAS ROBERT MALTHUS (1766–1834)

Malthus voksede med Heilbroner (2000, s. 82) op hos "an eccentric member of the English upper middle class" med det formål at blive "tenderly tutored for a university under the guidance of a philosophically minded father". Og man må sige, at opvæksten lykkedes. Således blev Malthus i 1793 kapellan ved Jesus College i Cambridge. Senere i 1805 skulle han blive den første egentlige profes-

sionelle økonom, idet han blev professor i History and Political Economy ved The East India Company's College i Hertfordshire, hvor man underviste unge drenge mellem 15 og 18 år med henblik på en fremtidig karriere i kompagniet; jf. Winch (1997).

Med en intellektuel og diskussionslysten far måtte samtidens aktuelle problemstillinger ægge til fordybende samtaler med sønnen. Således også William Godwins *Political Justice*, der udkom i 1793. Denne bog tegnede på en dyster samtidig baggrund et idyllisk, harmonisk og fredlyst utopia, der, efter Godwins opfattelse, kunne realiseres i en måske ikke så fjern fremtid. Med andre ord lå lykken lige om hjørnet. Mens Malthus' far var tilbøjelig til at dele denne fremtidens optimisme, var han selv mere skeptisk anlagt. Med Heilbroner (2000, s. 78) begyndte Malthus som diskussionen skred fremad "to see an insurmountable barrier between human society as it existed and this lovely imaginary land of everlasting peace and plenty" [Godwins utopia]. Som diskussionen bølgede frem og tilbage³, besluttede han sig for at nedskrive sine argumenter for bedre at kunne overbevise faren om rigtigheden i sin opfattelse. Og så stort et indtryk gjorde fremstillingen på det fædrene ophav, at David Malthus ligefrem opfordrede sin søn til at publicere sine tanker og argumenter. Dermed så en af den økonomiske litteraturs klassikere dagen lys i 1798: *An Essay on the Principle of Population as It Affects the Future Improvement of Society*. Som påpeget af blandt andet Robbins (1967) er dette et betydningsfuldt værk. Ikke alene udgør essayets centrale udsagn et kerneelement i den klassisk økonomiske tænkning; værket inspirerede også tænkningen uden for økonomiens område. Således hævder Robbins (1967, s. 256), at det var Malthus' befolkningsessay, som satte Charles Darwin på sporet af hans udviklingslære *Origin of Species*.⁴

³ Jf. Bonar (1934), der i sin lovprisning af Malthus i anledningen af 100-året for hans død ligefrem har til hensigt at gengive en fiktiv samtale, som kunne have fundet sted mellem far og søn om netop denne problemstilling.

⁴ Jf. også C.R. Fay, der i Bonar (1935, s. 227) refererer følgende udtalelse fra Darwin: *In October 1838 (says Darwin), that is fifteen months after I had begun my systematic enquiry, I happened to read for amusement Malthus' Population, and being well prepared to appreciate the struggle for existence which everywhere goes on from long-continued observation of animals and plants, it at once struck me that under these circumstances favourable variations would tend to be preserved and unfavourable ones to be destroyed. The result of this would be the formation of a new species. Here then I had at last got hold of a theory by which to work.*

Som det vil være bekendt, var hovedtesen i Malthus' essay, at befolkningsvæksten klart overstiger udviklingen i mængden af fødevarer. Mens væksten i denne følger et forløb ved 1, 2, 3, 4, 5 o.s.v., vil befolkningsvæksten forløbe langt hurtigere med 1, 2, 4, 8, 16 o.s.v.. Med udgangspunkt heri mente Malthus at kunne forklare, hvorfor fattigdom og en generel elendighed var naturlige fænomener. Sådanne forhold skyldes ikke samfundets manglende forsørgelse og minimale sociale forståelse, men derimod befolkningens (det vil sige arbejdskraftens) voldsomme reproduktionstilbøjelighed. I perioder med en for høj løn fik arbejderne nu mulighed for at sikre sig en realindkomst af en sådan størrelse, at de bedre end ellers var i stand til at opretholde livet på en mere anstændig vis: sundhedstilstanden blev forbedret, de levede længere og, påstod Malthus, fik flere børn med en bedre overlevelseschance end tidligere. Den samlede effekt heraf var en voksende arbejdsstyrke – ihukommende børnearbejdets ikke ubetydelige omfang på dette tidspunkt, er Malthus' argument ikke så uplausibelt endda, som det måske umiddelbart ellers måtte forekomme – og med en ide om en konstant lønfond til aflønning af alle arbejderne under ét, måtte den for høje løn på sigt falde ned imod et absolut eksistensminimum. I en ligevægtssituation skulle arbejderne derfor, argumenterede Malthus, aflønnes på en sådan måde, at de netop blev i stand til at reproducere selv.

Dermed havde Malthus med sit korte essay:

pulled the carpet from under the feet of the complacent thinkers of the times, and what he offered them in place of progress was a prospect meagre, dreary, and chilling ... No wonder ... that poor Godwin complained that Malthus had converted friends of progress into reactionaries by the hundreds; Heilbroner (2000, s. 78).

At Malthus i sit pessimistiske syn så blev

overhalet af de fremtidige historiske kendsgerninger, er en anden sag. Som det skulle vise sig, blev det muligt at forbedre de generelle levevilkår på trods af en samtidig tilvækst i befolkningen. Dette var betinget af dels teknologiske fremskridt inden for landbruget dels inddragelse af nye dyrkningsområder (især inddragelse af prærien i USA og anvendelse af nye landindvindings teknikker); jf. også Robbins (1967, s. 257). Alligevel spillede befolkningslæren en betydelig rolle hos Malthus. Også for hans senere mere makroøkonomiske tanker måske især i hans syn på offentlige arbejder som et konjunktursta-biliserende redskab, jævnfør Hollander (1969) og den senere gennemgang af hans *Principles of Political Economy*.

VENSKABET MED DAVID RICARDO: ET DIALEKTISK FORHOLD?

I 1809 mødte Malthus datidens store økonomiske analytiker: David Ricardo. Og hvor forskellig de end var som personer, blev dette starten til et livslangt nært og gensidigt intellektuelt berigende venskab mellem de to. På mange måder var de på det teoretiske plan ganske enige, på andre var der gradforskelle i deres opfattelse af, hvorledes de økonomiske processer forløb. Således så de f.eks. forskelligt på det fornuftige i kornlovenes vedtagelse efter Napoleonskrigenes afslutning. Disse love, som havde til hensigt at beskytte den engelske landadel mod import af billigt korn, fandt en stålsat modstander i Ricardo og en accepterende tilhænger i Malthus.⁵ Og ikke mindst var Malthus mere empirisk anlagt end den abstrakte teoretiker Ricardo:

Robert Malthus's working methods were more clearly grounded in an empirical reality with short-run disequilibrium than in the uncluttered theoretical constructs that characterized Ricardo's thought; jf. Wrigley & Souden (1986, s. 7).

⁵ Eksempelvis skrev Ricardo med kølig logik om den herskende klasse i 1815:

... the interest of the landlord is always opposed to the interest of every other class in the community. His situation is never so prosperous, as when food is scarce and dear, whereas, all other persons are greatly benefited by producing food cheap ... If the interests of the landlord be of sufficient consequence ... they should also influence us in rejecting all improvements in agriculture ... To be consistent then, let us by the same act arrest improvement, and prohibit importation; Sraffa (1966, s. 21 & s. 41).

Jf. også Heilbroner (2000, s. 83):

Yet oddly enough it was Malthus, the academician, who was interested in the facts of the real world, and Ricardo, the man of affairs, who was the theoretician; the businessman cared only for invisible "laws" and the professor worried whether these laws fitted the world before his eyes.

Og netop denne forskel i metodologisk tilgang må på afgørende vis formodes at spille sammen med Malthus' prækeynesianske opfattelse, jævnfør de efterfølgende afsnit. Om sit metodologisk ståsted skrev Malthus selv i 1820, at:

the science of political economy bears a nearer resemblance to the sciences of morals and politics, than to the science of mathematics. But this truth, though it detracts from its certainty, does not detract from its importance; Wrigley & Souden (1986, s. 345).

Hvorfor Malthus da også som påpeget af MacLachlan (1999, s. 566) altid "framed his theory in terms of human decisions and motivations". Eller som Pullen (1998, s. 351) fremhæver:

For Malthus, the criterion of practicability should be used in judging definitions and distinctions; he criticized those who establish "nice and subtle distinctions without a practical object ... He even went so far as to say that a "theory that will not admit of application cannot possibly be just."

Med en sådan opfattelse synes Thomas Malthus dermed klart at være mere på bølgelængde med Adam Smith end Ricardo. Og således også helt i samklang med det 20. århundredes største økonom: John Maynard Keynes og dennes metodologiske opfattelse; jf. Olesen (1991). Modsætningsvist er Waterman (1998a) af den opfattelse, at selvom Malthus nok var empirisk anlagt i sin tilgang, da var han alligevel også main stream deduktivistisk i sin analyse helt på linie med Ricardo, eller

med Waterman (1998a, s. 572), der konkluderende om Malthus' metodologiske approach skriver: "his thinking was generally deductive, a priori, philosophical, abstract, and ... implicitly **mathematical**: very much like David Ricardo". Og selv om lighederne, metodologisk set, mellem de to nære venner er til stede; jævnfør gennemgangen i Cremaschi & Dascal (1996), der detaljeret behandler de to metodologiske tilgange, så understreges det også heri, at Malthus tog afstand fra for abstrakte og tilsyneladende for forsimplede teoretiske udsagn. Et grundlæggende og afgørende metodologisk kendetegn for Malthus – i modsætning til, hvad der synes at være gældende for Ricardos vedkommende, i hvert tilfælde i den samme udstrækning – var således altid at sikre sig, at man holdt sig for øje, at det var bydende nødvendigt "to bring theories to the test of experience"; Cremaschi & Dascal (1996, s. 482).

I sit biografiske essay om Malthus (fra 1933 og 1935) er Keynes derfor også fuld af lovord om dennes fortræffeligheder. I hvert tilfælde hvad angår Malthus' synspunkter i *Principles of Political Economy*, der efter Keynes' opfattelse med rette gør "den ældre" Malthus til en ægte politisk økonom⁶. Og som Waterman (1998, s. 298) påpeger, bragte Keynes med dette værk for alvor Malthus og hans tænkning på banen igen inden for som uden for den økonomiske fagdisciplin. Heri fremhæver Keynes således Malthus som den første i en anerkendt række af Cambridge-økonomer. Og frem for alt var Malthus "a great pioneer of the application of a frame of formal thinking to the complex confusion of the world of daily events"; Keynes (1972, s. 107). Og efter Keynes' opfattelse nærmede Malthus (som ham selv i øvrigt) sig de fundamentale økonomiske spørgsmål på den rigtige måde: gennem anvendelse af en bred og flerstrengt forskningsapproach. Oprindeligt var Malthus "a philosopher and moral scientist", der senere gennem adskillige år fordybede sig "in the facts of economic history and

⁶ Konkret skriver Keynes herom i Bonar et al. (1935, s. 233):

In the second half of his life he was preoccupied with the post-war unemployment which then first disclosed itself on a formidable scale, and he found the explanation in what he called the insufficiency of effective demand; to cure which he called for a spirit of free expenditure, public works and a policy of expansionism. This time it was Malthus himself who was overwhelmed by the "sophisms of the economists". A hundred years were to pass before there would be anyone to read with even a shadow of sympathy and understanding his powerful and unanswerable attacks on the great Ricardo.

of the contemporary world” for endelig til sidst at beskæftige sig med:

the pure theory of the economist proper, and sought ... to impose the methods of formal thought on the material presented by events, so as to penetrate these events with understanding by a mixture of intuitive selection and formal principle and thus to interpret the problem and propose the remedy; Keynes (1972, s. 107).

Derfor begræder Keynes da også den kendsgerning, at Ricardos stjerne i den økonomiske teoriehistorie skinner langt klarere og stærkere end Malthus’:

If only Malthus, instead of Ricardo, had been the parent stem from which nineteenth-century economics proceeded, what a much wiser and richer place the world would be today! We have laboriously to re-discover and force through the obscuring envelopes of our misguided education what should never have ceased to be obvious; Keynes (1972, s. 100).

Jævnfør også Keynes (1972, s. 98), hvor han ironisk om brevvekslingen mellem Malthus og Ricardo fremhæver, at:

Time after time in these letters Malthus is talking plain sense, the force of which Ricardo with his head in the clouds wholly fails to comprehend. Time after time a crushing refutation by Malthus is met by a mind so completely closed that Ricardo does not even see what Malthus is saying.

Om end ganske sikker i sin sag, overvurdere de Keynes her, som påpeget af blandt andet Black (1967), givetvis Malthus’ rolle og position. Nok var han, som vi vil se efterfølgende, på visse punkter kritisk indstillet over for Ricardo og dennes accept af Say’s Lov, men han stod ikke alene med sine anfægtelser. Andre gjorde sig de samme tanker – eksempelvis Jarlen af Lauderdale og Simonde de Sismondi

– om end også de tabte slaget imod ricardianismen.

I 1817 udkom 1. udgaven af Ricardos *Principles of Political Economy and Taxation*, hvori han opstillede sit økonomiske univers med påpegning af, hvad han fandt, var centrale økonomiske lovmæssigheder. Dette var et værk, der teoretisk som også metodologisk skulle få afgørende betydning for udviklingen af økonomi som videnskab; jf. Blaug (1986)⁷. Tre år senere kom Malthus med sit økonomiske hovedværk med den analoge titel *Principles of Political Economy*, men med dette værk forsøgte Malthus netop også at forholde sig til Ricardo og dennes økonomiske forståelse. Således hævder O’Leary (1943, s. 190), at man allerede ud af indledningen kan læse, at Malthus har skrevet sin *Principles* netop for at:

repudiate the abstract, deductive method of analysis which had been developed by Ricardo. He felt the need for bringing economic theory down from the stratosphere of unreality; he wanted the generalizations and hypotheses of economic theory to meet the tests of experience⁸.

Som bekendt fokuserer de klassiske økonomer især på udbudsforhold i deres beskrivelse af, hvorledes det økonomiske system antages at kunne fungere mest hensigtsmæssigt. Nok er der selvfølgelig en efterspørgsel til stede i samfundet, som sikrer, at producerede varer bliver solgt, måske oven i købet til en i forhold til omkostningerne midlertidig for høj pris – jævnfør Adam Smiths skelnen mellem markedsprisen på kort sigt og den naturlige omkostningsbestemte pris på lang sigt – men alligevel er det forståelsen af udbudsforholdene, som bærer det økonomiske budskab frem hos klassikerne. Også på dette punkt var Malthus anderledes end de andre. Om de to udgaver af *Principles* (1820 og 1836) skriver Wrigley & Souden

⁷ Se f.eks. Blaug (1986, s. 139–40), hvor det påpeges, at:

if economics is essentially an engine of analysis, a method of thinking rather than a body of substantive results, Ricardo literally invented the technique of economists ... his gift for heroic abstractions produced one of the most impressive models, judged by its scope and practical import, in the entire history of economic theory; seizing hold of a wide range of significant problems with a simple analytical model involving only a few strategic variables, he produced dramatic conclusions oriented to policy action

⁸ Og som også Heilbroner (2000, s. 85) påpeger:

When Malthus published his Principles of Political Economy in 1820, Ricardo went to the trouble of taking some 220-odd pages of notes to point out the flaws in the Reverend’s arguments, and Malthus positively went out of his way in his book to expose the fallacies he was sure were inherent in Ricardo’s point of view.

(1986, s. 8) sammenfattende:

About one third of the work is concerned with questions of demand ... Most particularly, Malthus argued vigorously against the so-called 'Say's Law', which denied the possibility of a failure of effective demand, of a 'general glut'. The position of his day, that supply generates its own demand, seemed untenable to Malthus the empiricist.

Og i denne kritik stod Malthus ikke alene, hvilket måske ellers er den traditionelle opfattelse. Som dokumenteret af Gordon (1965) i sin gennemgang af indholdet i de toneangivende britiske tidsskrifter i perioden 1820–50, og Corry (1958), der giver et indblik i den klassisk engelske økonomis politiske diskussion af offentlige aktiviteter, var flere andre også skeptiske over for Say's Lov og Ricardos tro på markedsmekanismens effektivitet; jf. også Lambert (1966), Skinner (1969) og Sowell (1972). Som Malthus var disse bidragsyderes fokus på "overopsparings"-problematikken og på den afgørende betydning som den effektive efterspørgsel spiller i økonomien⁹. Og dermed var der givet argumenter for, at en situation med en generel overproduktion var mulig.

Lad os i det følgende søge dokumentation for Malthus' kritik og generelle makroøkonomiske opfattelse.

OM EKSISTENSEN AF 'A GENERAL GLUT' AF VARER

Som sagt så 1. udgaven af Malthus' økonomiske hovedværk dagens lys i 1820. Ikke alene var den som nævnt skrevet med en bastant skelen til Ricardos *Principles*, den var også skrevet på baggrund af de alvorlige krisetendenser, der fulgte i kølvandet på

afslutningen af Napoleonskrigene (1793–1814). Tro mod sin empiristiske indstilling måtte de historiske kendsgerninger naturligvis komme til at påvirke Malthus' økonomiske analyse. Den økonomiske teori burde være i stand til at kunne forklare de faktisk forekomme forhold i det engelske samfund. Krisetendenser og underbeskæftigelse var således ikke et abstrakt fænomen for Malthus. De var derimod facts of life, som man nødvendigvis måtte forholde sig til. Og det gjorde Malthus. Især i slutningen af *Principles* tager Malthus økonomiernes evne til i alle situationer at kunne tilpasse sig hen imod en generel ligevægt op til en kritisk diskussion (i kapitlet om *On the Progress of Wealth*). I det følgende vil en række udvalgte citater herfra blive præsenteret¹⁰.

Efter at have gengivet den generelle opfattelse hos samtidens økonomiske skribenter, hvor Says argumentationen om det umulige i et generelt overudbud af varer anerkendes som en korrekt analyse – nok kunne der med Say og de andre klassikere være tale om en partiel uligevægt i økonomien, som kunne skabe arbejdsløshed, men en sådan situation ville dels være afgrænset til nogle ganske få markeder (for mange varer på et marked, for få på andre) dels ville uligevægten kun være af en midlertidig karakter, argumenterede de – udtrykker Malthus klart sit afstandtagen herfra¹¹. Han skriver således herom:

This doctrine, however, as generally applied, appears to me to be utterly unfounded, and completely to contradict the great principles which regulate supply and demand; Wrigley & Souden (1986, s. 254)¹².

Og det er også fejlagtigt at tro, at:

accumulation ensures demand; or that the consumption of the labourers em-

⁹ Jf. Gordon (1965, s. 445 & s. 446):

In summary, it can be seen that, rather than exciting general approbation, the views of Say and Ricardo were subject to vigorous and not unintelligent criticism in influential journals ... They help confirm the view that the problem of effective demand was anything but submerged beneath the weight of Ricardian advocacy in the early decades of the nineteenth century.

¹⁰ Sidehenvisningerne vil følge pagineringen i Wrigley & Souden (1986) og ikke de oprindelige sidetal fra 2. udgaven af *Principles of Political Economy*.

¹¹ For et dansk bidrag, der belyser Malthus' afstandtagen fra Say's Lov, kan der henvises til Gotfredsen (1975)

¹² Og senere:

how can it be maintained, as a general position, that capital is never redundant; and that because commodities may retain the same relative values, a glut can only be partial, not general?; Wrigley & Souden (1986, s. 257)

ployed by those whose object is to save, will create such an effectual demand for commodities as to encourage a continued increase of produce; Wrigley & Souden (1986, s. 259).

Og selvom Malthus, i overensstemmelse med den klassiske lære, traditionelt har et positivt syn på opsparingens umiddelbare transformation over i produktive investeringer, så mener han alligevel, at der er grænser for sparsommelighedens fortræffeligheder:

If, in the process of saving, all that was lost by the capitalist was gained by the labourer, the check to the progress of wealth would be but temporary ... But if the conversion of revenue into capital pushed beyond a certain point must, by diminishing the effectual demand for produce, throw the labouring classes out of employment, it is obvious that the adoption of parsimonious habits beyond a certain point, may be accompanied by the most distressing effects at first, and by a marked depression of wealth and population afterwards; Wrigley & Souden (1986, s. 262)¹³.

Dermed indtog Malthus et mere skeptisk syn, end de toneangivende af sine samtidige kolleger, på økonomiens tilpasningsevne med henblik på dens effektivitet til på det kortere sigt at kunne fremkalde et harmonisk og tilfredsstillende økonomisk udfald, om end Blaug (1986, s. 165–66) hævder, at Malthus dermed nok tog afstand fra Says tankegang, men aldrig egentlig fik modbevist gyldigheden af Say's Lov¹⁴.

Kapitlets sidste sektion illustrerer til fulde Malthus kontekstuelle forståelse. Overskriften til *Principles* sidste sider er således: *Application of some of the preceding principles to the distresses of the labouring classes since 1815, with general observations*. Her fortæller Malthus om den økonomiske situation efter krigens afslutning, hvor

den store tilgang af arbejdskraft, der nu blev frigjort fra krigsaktiviteter, helt i overensstemmelse med hans befolkningsteori, presser lønnen i en nedadgående retning. Dog synes de depressive tendenser, i modsætning til hvad man måtte forvente sig ifølge den økonomiske main stream tankegang, at bide sig fast både i omfang og i varighed. Herom skriver han konkret:

Though labour is cheap, there is neither the power nor the will to employ it all; because not only has the capital of the country diminished, compared with the number of labourers, but, owing to the diminished revenues of the country, the commodities which those labourers would produce are not in such request as to ensure tolerable profits to the reduced capital... Now it is unquestionable that the means of production were increased by the cessation of war, and that more people and more capital were ready to be employed in productive labour; but notwithstanding this obvious increase in the means of production, we hear everywhere of difficulties and distresses, instead of ease and plenty... That the transition from war to peace ... is a main cause of the effects observed, will be readily allowed... It is generally said that there has not been time to transfer capital from the employments where it is redundant to those where it is deficient, and thus to restore the proper equilibrium. But such a transfer could hardly require so much time as has now elapsed since the war; and I would ask, where are the understocked employments, which... ought to be numerous, and fully capable of absorbing all the redundant capital, which is confessedly glutting the markets of Europe in so many different branches of trade? ... the general diminution of demand, compared with the supply occasioned by the transition from such a war

¹³ De i dette afsnit nævnte citater er alle fra sektion 3 i kapitlet omhandlerende akkumulationsprocessen.

¹⁴ For en god om end kort præsentation og diskussion af Say's Lov kan der henvises til Baumol (1999). Som det fremgår af gennemgangen heri, er det måske mere hensigtsmæssigt og mere dækkende at tale om *The Law of Markets snarere end Say's Lov*, idet Says tankegang indeholder flere teori-elementer, end hvad der blot kan sammenfattes i udsagnet: ethvert udbud skaber altid sin egen efterspørgsel, hvormed Keynes kort forsøgte at opsummere det væsentlige indhold i tankegangen.

to a peace, may last for a very considerable time; Wrigley & Souden (1986, s. 332–33, s. 334 & s. 335).

Den økonomiske main stream tankegang synes dermed ikke at være dækkende for de faktiske forekomne økonomiske forhold, hvilket for den empirisk anlagte Malthus var et alvorligt problem, som han måtte forholde sig kritisk til¹⁵.

OM OPSPARINGENS AFGØRENDE BETYDNING

Og i en sådan situation spiller opsparingen i samfundet en essentiel rolle; jævnfør det ovenstående om overdreven sparsommelighed. Nu føjes blot endnu en dimension til forståelsen af opsparings-elementets betydning. Med jagten på profit for øje kan opsparing i en krisesituation forstærke de i forvejen eksisterende depressive tendenser, hævder Malthus. Den enkeltes ønske om at foretage en kapitalakkumulation kan på makroniveau skabe yderligere problemer. Dette er en argumentation, der læst med en nutidig forståelse synes analog til den keynesianske påpegning af opsparingsparadoksens eksistens. Dette er en opfattelse, som også Vatter (1959) synes at anerkende i sin påpegning af, at en øget opsparingstilbøjelighed manifesteret gennem en samtidig reduktion af det uproduktive forbrug netop resulterer i et mindre nationalprodukt. Konkret skriver Malthus i denne forbindelse om opsparingsens rolle:

But if, instead of saving from increased profits, we save from diminished expenditure; if, at the very time that the supply of commodities compared with the demand for them, clearly admonished us that the proportion of capital to revenue is already too great, we go on saving from our revenue to add still further to our capital, all general principles concur in showing

that we must of necessity be aggravating instead of alleviating our distresses; Wrigley & Souden (1986, s. 338)¹⁶.

Dette tilsyneladende sammenfald i argumentationen hos Malthus og keynesianismen til trods skal man naturligvis altid være varsom med ikke at foretage en overfortolkning af tidlige tiders tekster¹⁷. Alligevel er det teori-historikerens lod at skulle fortolke; og i hvert tilfælde synes det berettiget, at fortolke Malthus' argumentation derhen, at han synes at have haft en bredere (og rigtigere) forståelse af opsparings-elementets makroøkonomiske dimension end den samtidige main stream klassiske tankegang. Denne sin måske mere moderne forståelse af opsparingsens potentielle negative konsekvenser på makroplanet til trods er Malthus helt på linie med de andre klassiske økonomer i den opfattelse, at det økonomiske system bedst lader sig drive fremad mod den størst mulige rigdom og økonomiske vækst gennem de enkelte individers frie handlinger. Liberalismen fører også hos Malthus til økonomisk fremgang:

in leaving the whole question of saving to the uninfluenced operation of individual interest and individual feelings, we shall best conform to that great principle of political economy laid down by Adam Smith, which teaches us a general maxim, liable to very few exceptions, that the wealth of nations is best secured by allowing every person, as long as he adheres to the rules of justice, to pursue his own interest in his own way; Wrigley & Souden (1986, s. 345).

Et sådant overordnet grundsyn synes dog ikke at udelukke, at Malthus var klar over opsparingsens negative konsekvenser for en økonomi i en dyb og langvarig krise; blot var det økonomiske system indrettet på en sådan måde, at

15 Jf. også O'Leary (1943, s. 190), der om Malthus skriver:

Living during a period in which industrial depression existed, and seeing idle capital and unemployed labor on all sides, he was particularly incensed by the Ricardian-Say argument which purported to show that a general market glut could never occur.

16 Jf. også Fagerlid (2003, s. 109):

When capital was rapidly accumulated, a general glut in the market could only be avoided by an increase in the consumption of the unproductive classes.

17 Eksempelvis er f.eks. Robbins (1967, s. 260) af den opfattelse, at:

Malthus's fundamental theory of depression and underemployment is certainly not Keynesian. Oversaving for him means overinvestment – using investment in the Keynesian sense. Depression arises because too much saving gets invested. He goes out his way to deny the likelihood of hoarding. The idea of savings running to waste in the modern sense does not figure in his central argument.

disse potentielle beklagelige forstærkende effekter var uundgåelige, hvis det smithske princip om størst mulig individuel frihed i sin yderste konsekvens skulle forfølges.

OFFENTLIGE INVESTERINGER SOM KRISEREGULERENDE INSTRUMENT?

Med masser af ledig arbejdskraft og en økonomisk krise, der tilsyneladende har bidt sig fast, hvad skal man da gøre? Her synes Malthus at være nærmest keynesk i sin rådgivning: beskæftig arbejderne ved at gennemføre investeringsaktiviteter i den private, men tillige også i den offentlige sektor. Og også i denne sammenhæng stod Malthus ikke alene. Som påpeget af Corry (1958) var flere samtidige englændere, f.eks. Jarlen af Lauderdale, inde på den samme tankegang. For en nærmere diskussion af Jarlens indflydelse på Malthus' tankegang kan der henvises til Lambert (1966). Om end Malthus utvivlsomt fik inspiration fra Jarlens hovedværk fra 1804 *An Inquiry into the Nature and Origin of Public Wealth and into the Means and Causes of its Increase* til centrale elementer af sin økonomiske forståelse, er konklusionen hos Lambert (1966, s. 14) dog krystalklart den, at:

Though it is indisputable that Lauderdale anticipated Malthus on several important points, it would be a grave error of perspective to consider him the greater economist of the two.

Jævnfør også Skinner (1969, s. 193) der påpeger, at Malthus såvel som Lauderdale begge især havde fokus på en økonomisk situation "of a deflationary character", hvor det var nødvendigt i detaljen at studere "the influence of the level of effective demand on

the level of activity". Med en sådan fokusering udviste de dermed begge ifølge Skinner "a marked parallel with Keynes both in respect of content and purpose".

Og ganske som tilfældet var hos Keynes, indeholder argumentation hos Malthus også et socialt aspekt: man bør holde sig arbejderklassens ve og vel for øje, hvorfor måske C.R. Far i Bonar et al. (1935, s. 225) da også netop fremhæver, at "the distinctive contribution of Malthus lay in the field of social economy"¹⁸. I sin helhed skriver Malthus herom:

It is also of importance to know that, in our endeavours to assist the working classes in a period like the present, it is desirable to employ them in those kinds of labour, the results of which do not come for sale into the market, such as roads and public works ... I should say, that the employment of the poor in roads and public works, and a tendency among landlords and persons of property to build, to improve and beautify their grounds, and to employ workmen and menial servants, are the means most within our power and most directly calculated to remedy the evils arising from that disturbance in the balance of produce and consumption, which has been occasioned by the sudden conversion of soldiers, sailors, and various other classes which the war employed, into productive labourers; Wrigley & Souden (1986, s. 342)¹⁹.

Og som beskrevet i Churchman (1999) var Malthus ligeledes mindre streng end Ricardo i sit syn på afviklingen af en offentlig gæld. En for hurtig og for kraftig afvikling af denne ville blot yderligere reducere den i forvejen for lave samlede efterspørgsel i samfundet.²⁰ Og i hvert tilfælde på dette punkt er Malthus

18 Dette er en social opfattelse, som markant påpeges som et centralt grundelement i og med, at Malthus lader sin *Principles of Political Economy* afslutte med følgende bemærkninger omhandlende arbejderklassens rolle og vilkår i datidens samfund: *They may suffer the greatest distress in a period of low wages, but cannot be adequately compensated by a period of high wages. To them fluctuations must always bring more evil than good; and, with a view to the happiness of the great mass of society, it should be our object, as far as possible, to maintain peace, and an equable expenditure; Wrigley & Souden (1986, s. 348).*

19 Som fremhævet af Baumol (1999, s. 198) kan man i Says forfatterskab også finde en anbefaling af tilsvarende offentlige arbejder. Dette er en situation, hvor arbejdsløshed bliver en konsekvens af indførelse af ny teknologi. Herom skriver Baumol: *In the second edition of the Treatise (1803 [1814], p. 88 fn., my translation). Say even advocated public works as an appropriate remedy for this sort of unemployment: [A] benevolent administration can appropriately make provision for the employment of supplanted or inactive labor in the construction of works of public utility at public expense, as in construction of canals, roads, churches, or the like*

20 Jf. Churchman (1999, s. 654 & s. 664):

Ricardo called for its immediate redemption by means of a levy on capital, in order to relieve the country from the harmful effects of excessive taxation required to service it. Malthus, by contrast, was concerned about the effects of even gradual redemption on the >>

helt i overensstemmelse med tankegangen bagved den tidlige keynesianisme, der i 1930'erne kritiserede den herskende klassiske finanspolitiske opfattelse²¹.

I hvert tilfælde i en sådan atypisk situation, som den beskrevne med en overgang fra krig til fred, synes der altså hos Malthus at være et vist spillerum for at foretage et aktivt finanspolitisk indgreb; vel at mærke, hvis dette indgreb specifikt er rettet mod at fremme investeringsdannelsen i samfundet. Men Malthus er også en forsigtig mand. Farerne lurer ved et for omfattende offentligt indgreb, advarer han. Et sådant kan gribe forstyrrende ind i de økonomiske mekanismer, således at man måske nok kan realisere en øget økonomisk velstand på det kortere sigt, men dette sker på bekostning af klare negative konsekvenser på sigt, der mere end opvejer de indhøstede midlertidige fordele på det kortere sigt. "Crowding out"-lignende effekter lurer således på sigt ved for omfattende offentlige indgreb i økonomien:

Even if it be allowed that the excitement of a prodigious public expenditure, and of the taxation necessary to support it, operating upon extraordinary powers of production, might, under peculiar circumstances, increase the wealth of a country in a greater degree than it otherwise would have increased; yet, as the greatest powers of production must finally be overcome by excessive borrowing, and as increased misery among the labouring classes must be the consequence, whether we go on or attempt to return, it would surely have been much better for the society if such wealth had never existed; Wrigley & Souden (1986, s. 346).

Så måske skal man alligevel ikke gennemføre finanspolitiske investeringstilgang der, som tidligere argumenteret, jævner det ovenstående, er til klar fordel for arbejderklassen? Måske var han endda, som Corry (1958, s. 40) hævder, generelt kritisk indstillet over for øgede offentlige udgifter. På den anden side er der Eltis (1980), som mener, at Malthus måske snarere skal betragtes som en tidlig fortaler for en fine-tuning af de økonomiske konjunkturer²². Og indtagende en art mellemposition er der Hollander (1969), der tolker Malthus derhen, at nok er det helt i orden i visse situationer at gennemføre offentlige arbejder, blot dette ikke øger mængden af varer, som skal sælges på markedet. Og helt nødvendigt er det også, at man sørger for at holde arbejdsstyrken i ro – her spørger altså igen Malthus' tidlige befolkningslære – hvilket blandt andet kan ske ved at aflønne arbejdskraften med en lavere løn ved en offentlig end ved en privat beskæftigelse. Eller som Hollander (1969, s. 331) selv sammenfatter det:

In brief, Malthus was prepared to support public works on economic grounds if due care was taken regarding the source of finance, and if some device was developed to avoid any stimulus to increased population.

I hvert tilfælde synes Malthus ikke hele vejen igennem sin argumentation at være ganske klar i mælet. Dette er han derimod tilsyneladende mere, hvad angår et forsøg på at stimulere økonomien gennem et pengepolitisk indgreb. Et sådant ekspansivt indgreb vil snarere forstærke end varigt formindske overfloden af forbrugsgoder i økonomien, påpeger han²³.

level of aggregate demand, and thus advised caution ... In Malthus's view; redemption of the public debt would have harmful distributional effects that would exacerbate the existing economic distress. In particular, he viewed the class of public creditors as a substantial group of unproductive consumers.

21 Eksempelvis sådan som denne fremkom i Jørgen Pedersens tidlige banebrydende værker; jf. Olesen (2001).

22 Jf. Eltis (1980, s. 28):

Writing in terms of short-period policy prescription ... in the slump phase of the cycle in 1820, Malthus argued for extra unproductive consumption, i.e. for more government expenditure. Government was responsible for the extra severity of the post 1815 slump by increasing expenditure massively during the war and the cutting it back severely after 1815. If government could avoid such severe fluctuations in its own expenditure, the cycle would be less severe which would above all benefit the working class.

23 Jf. Wrigley & Souden (1986, s. 343):

Perhaps a sudden increase of currency and a new facility of borrowing might under any circumstances, give a temporary stimulus to trade, but it would only be temporary. Without a large expenditure on the part of the government, and a frequent conversion of capital into revenue, the great powers of production acquired by the capitalists, operating upon the diminished power of purchasing possessed by the owners of fixed incomes, could not fail to occasion a still greater glut of commodities than is felt at present.

EN VURDERING AF MALTHUS SOM MULIG PRÆKEYNESIANER

Som nævnt indledningsvist påpeger de fleste teoriehistoriske fremstillinger, at Malthus med større eller mindre ret kan betegnes som have givet udtryk for en accept af eksistensen af en generel uligevægtssituation i økonomien fremkaldt af en samlet for lav effektiv efterspørgsel i samfundet. I denne henseende skulle Malthus altså være Keynes-like i sin økonomiske opfattelse. Og sikkert er i det hvert tilfælde, at Keynes selv tillagde Malthus denne egenskab; jf. Keynes (1972), hvorfor Keynes da også inkluderede ham i sin "brave army of heretics", som han tillagde de følgende egenskaber:

who, following their intuitions, have preferred to see the truth obscurely and imperfectly rather than to maintain error, reached indeed with clearness and consistency and by easy logic but on hypotheses inappropriate to the facts; Keynes (1973, s. 371)²⁴.

Om end Keynes måske nok overfortolkede dette centrale økonomiske budskab hos Malthus; jf. Kahn (1984, s. 4):

Malthus was, of course, the great heretic of the classical age. But the extent of his heresy is, I suggest, less than Keynes attributed to him.

Jævnfør også Black (1967, s. 64), der på baggrund af sin analyse af Malthus' makroøkonomiske forståelse kommer frem til, at

"Malthus was not really tackling the same problem as Keynes or using the same tools". Om end denne opfattelse nok repræsenterer den dominerende main stream vurdering, er andre mindre forbeholden i deres fortolkning af Malthus' betydning for Keynes' tænkning. Således tillægger eksempelvis Kates (1994) Keynes' læsning af Malthus' forfatterskab i oktober–november 1932 stor betydning som den afgørende inspirationskilde til hans formulering af en effektiv efterspørgselsanalyse på makroniveau til forklaring af konjunktursvingninger og eksistensen af en ufrivillig arbejdsløshedstype.

Så som Hollander (1969, s. 307) sammenfattende påpeger, selv om Malthus nok anerkendte eksistensen af en ufrivillig arbejdsløshedstype²⁵, og videre var Keynes-like i sin forståelse m.h.t. "the **cause** of the depression", så var han det, efter Hollanders opfattelse, ikke i sin forståelse af "**solutions to unemployment**"²⁶ Hvorfor han derfor afslutningsvist konkludere:

It does not ... seem useful to describe Malthus either as a Keynesian or a non-Keynesian, for he does not fit neatly into either category.

Så set i dette perspektiv er der klare grænser for med hvilken ret, man kan hævde, at Malthus kan og bør betragtes som en entydig prækeynesiansk klassisk tænk.

Mere tvivlsomt er det, om Malthus også havde et positivt syn på finanspolitikens

²⁴ Jf. Kates (1994, s. 18 & s. 16–17):

What Keynes takes from Malthus is the desire to demonstrate the importance of effective demand and therefore to refute Say's Law. This is the critical issue; it is Keynes's determination to refute Say's Law which becomes the central theme of the General Theory ... Prior to November, 1932 Keynes was still locked into the conceptual apparatus of the Treatise. From November onwards, Keynes was developing the concepts which were to culminate in the publication of the General Theory ... Suddenly [med den 8. forelæsning i The Michaelmas term den 28. november 1932] we are into the opening chapters of the General Theory. One no longer has to read between lines or look for ideas which provide a faint echo of the General Theory. Unmistakably, we are in the midst of the real thing. And it is here that Keynes for the first time applies the term "effective demand". Og som også den betydende Keynes biografiker Skidelsky (1992) fremhæver, var Keynes uden tvivl præget af Malthus' makroøkonomiske tænkning. Måske allerede så tidligt som i 1924 var påvirkningen i gang, i og med, at Keynes i en tale dette år netop kom ind på forbrugsproblematikken, hvorfor Skidelsky (1992, s. 417) påpeger: So there must at least be a possibility that Keynes was himself influenced by the Malthus of Effective Demand, rather than, as has hitherto been supposed, discovering him after he had developed the principle independently himself. Jf. også Skidelsky (1992, s. 484), hvor det om det revolutionerende teoretiske gennembrud i 1936 fremhæves: it is important to understand that he felt himself to be saying something completely new about the behaviour of economies, something which had never been said or thought before – except possibly by Malthus.

²⁵ Jf. f.eks. Hollander (1969, s. 324):

In effect, Malthus recognized the possibility of involuntary unemployment which is not amenable to correction by money-wage cuts, but he failed to provide an adequate theoretical account of the phenomenon.

²⁶ Jf. Hollander (1969, s. 334):

Public works were not supported by Malthus because they represent a net injection of purchasing power into the economy which ... would lead to a higher level of activity. The argument is based upon the Malthusian position that any transfer of funds from productive to unproductive expenditure will raise the level of effectual demand and, accordingly, the profit rate. We conclude that the argument behind Malthus's support for public works and rejection of government enterprises was based upon logic which has little in common with Keynes.

muligheder for med held også på sigt at kunne stabilisere konjunkturforløbet gennem at initiere ekspansive indgreb af en investeringsmæssig karakter, om end Anderson (1944, s. 144) i sin generelle fremstilling af offentlige indgrebs udviklingshistorie netop fremhæver Malthus som den, der godt 100 år før Keynes "anticipated certain aspects of the pump-priming theory". Også uklart er det, om han forudså det senere opsparingsparadoks, om end han under alle omstændigheder havde et mere bredt perspektiv på opsparelementets rolle i en makroøkonomisk sammenhæng end datidens økonomiske guru Ricardo.

At han derimod anerkendte den historiske kendsgerning, at afslutningen af Napoleonskrigene fremkaldte en atypisk situation, der også var karakteriseret ved en dyb og tilsyneladende langvarig økonomisk krise med en betydelig ledig mængde arbejdskraft og alvorlige samfundsmæssige problemer til følge er ganske indiskutabelt. Også, at man bør forholde sig til arbejdsklassens ve og vel i netop en sådan speciel situation er dokumenteret i hans skrivning. I modsætning til Ricardo var Malthus derfor mindre abstrakt og mere kontekstuel i sin økonomiske tænkning. Eller som Maclachlan (1999, s. 573) har formuleret det:

Ricardo favored simple models from which definite conclusions could be deductively drawn. Malthus, on the other hand, preferred to tell a contingent story in which he would outline a likely sequence of events, indicating their causal significance but without making any definite predictions.

En af årsagerne til, at Malthus og Ricardo i deres indbyrdes debat omkring muligheden af, hvorvidt en general underforbrugssituation i økonomien kunne optræde eller ej, derfor aldrig rigtigt kom til at forstå hinanden, var måske som påpeget af netop Maclachlan (1999), at de anvendte to forskellige måder

at kommunikere deres økonomiske budskab på. To udtryksformer som resulterede i, at de så at sige talte forbi hinanden²⁷.

En anden væsentlig årsag er måske den, at sigtet med deres økonomiske analyse var forskelligt; jf. O'Leary (1943, s. 200):

In contrast with the long-run equilibrium type of analysis employed by Ricardo and Say, Malthus emphasized the dynamic, short-run aspects of economic phenomena.

Mens Ricardo i sin tænkning havde fokus rettet på et statisk langsigtet ligevægtsforløb, var Malthus, som den empiristisk inspirerede tænker han var, mere fokuseret på at forstå og formulere et dynamisk kortsigtet uligevægtsforløb. Selv med en traditionel klassisk antagelse om, at opsparing automatisk bliver til investering og dermed kapitalakkumulation, vil en sådan udvidelse af produktionsapparatet i økonomien skabe problemer med den samlede efterspørgsel, hvis det antages, at det forventningsbaserede forbrug lægger bagefter, med mindre naturligvis produktionsudvidelsen og konsekvenserne heraf korrekt forudses af de økonomiske agenter. Så måske kan man også udtrykke en af forskellene mellem Malthus' og Ricardos tænkning derved, at Malthus i sin kortsigtede økonomiske analyse, ganske rimeligt forekommer det, opererer med en adaptiv forventningsdannelse, mens Ricardo i sin mere langsigtede analyse lader forventningerne, i det omfang de findes, blive dannet mere rationelt.

Om end Malthus som påpeget af blandt andet Blaug (1986, s. 165–68) nok er helt traditionel klassisk i sin opfattelse af, at opsparing automatisk bliver til investering, så er hans argumenter netop som følge af den nævnte fokusering af en dynamisk karakter, hvorfor han i kraft heraf bliver i stand til at give argumenterne for, at en generel overflodssituation af varer kan eksistere. I Malthus' analyse genererer investeringstiltag ikke alene ind-

²⁷ Som Maclachlan (1999, s. 567) mere præcist skriver:

Malthus recognizes that his mode of reasoning, unlike that of his opponents, makes ultimate reference to individual wants and behavior. Ricardo and his allies envisage the economy as a set of mathematical relations and abstract from the causal sequence of events leading to particular market outcomes. The causal sequence of events will refer to human decision and action. Malthus, therefore is on the right track when he isolates, as the explanation for their disagreement, Ricardo's tendency to argue as though commodities exchange for commodities rather than refer to the wants of consumers.

komst og efterspørgsel i indeværende periode, men udvider tillige kapitalapparatet i de efterfølgende perioder. Og herved kan der opstå en afgørende spænding, idet:

If next year's consumption and investment are identical to this year's, excess capacity must appear. The existence of excess capacity discourages investment because it makes it possible for producers to meet existing demand with smaller outlays of capital. As soon as investment falls, incomes fall, and the slump is on; Blaug (1986, s. 167–68).

For at undgå en sådan situation må der også være dynamik til stede på økonomiens efterspørgselsside. Kun hvis vi her har den rette vækst gennem et stigende uproductivt forbrug, kan et depressivt uligevægtsforløb undgås og økonomisk harmoni etableres, må Malthus tilsyneladende mene²⁸.

Og dette forskellige sigte med Ricardos og Malthus' økonomiske analyse, var helt naturligt betinget af deres forskellige metodologiske tilgang, som allerede påpeget. I modsætning til Ricardo anvendte Malthus en induktiv inspireret empiristisk approach, der nødvendigvis måtte betinge en kontekstuel økonomisk analyse; jf. Sowell (1963, s. 194):

The Malthusian concern for an historical rather than an analytical normality led him to lay much greater stress on disequilibrium situations which, he maintained, might be of long duration, while neglecting equilibrium situations which might be rare.

Også derfor var Malthus mere policy interesseret og orienteret i sin analyse og argumentation, end tilfældet var for Ricardos vedkommende. Det kan derfor heller ikke undre, at:

Many of the Malthusian problems were excluded by definition from the Ricardian system. Ricardo could demonstrate repeatedly that various situations de-

scribed by Malthus were impossible (in equilibrium), while Malthus argued that they were not only possible but actual (disequilibrium) situations occurring in the real world; Sowell (1963, s. 202).

Også selvom Ricardo synes at anerkende, at "the general glut situation" var af en essentiel betydning for den økonomiske analyse, og de udsagn der måtte blive draget på baggrund heraf. Havde Malthus ret i sin argumentation, var der ifølge Ricardo intet andet at gøre end at følge Malthus' forslag og lade:

the Government to supply the deficiency of the people. We ought in that case to petition the King to dismiss his present economical ministers, and to replace them by others, who would more effectually promote the best interests of the country by promoting public extravagance and expenditure²⁹.

En tredje årsag er nok den, at Malthus i sammenligning med Ricardo også var mere makroøkonomisk orienteret i sin argumentation. Som påpeget af blandt andet O'Leary (1943, s. 194–96) udspiller effektive efterspørgselsargumenter en central rolle i Malthus' analyse. Dermed spiller aggregerede efterspørgselsforhold hos Malthus en større og mere betydningsfuld rolle, end hvad der generelt gælder for de klassiske økonomer. Men dette er kun helt naturligt, således som det også var for Keynes' vedkommende i midten af 1930'erne. Ønsker man at beskrive og forklare en økonomisk situation, som begge de herre gjorde, der er kendetegnet ved en dyb og tilsyneladende langvarig økonomisk depression, må man nødvendigvis tage sit udgangspunkt i et studie af økonomiens efterspørgselsside. Dette er ikke det samme, som at påstå, at udbudsøkonomiske argumenter er irrelevante for den økonomiske analyse i en sådan situation, men med ledige ressourcer i et ikke ubetydeligt omfang, er det ikke økonomiens udbudsside,

²⁸ Eller som Schumpeter (1994, s. 623) skriver om Malthus: *he maintained that, carried beyond an optimum point, saving would create an untenable situation: the effectual demand for consumers' goods from capitalists and landlords would not increase enough to take care of the increased supply of products that results from an ever-increasing conversion of revenue into capital; and the effectual demand for consumers' goods from laborers, though it would increase indeed, cannot constitute a motive for further accumulating and employment of capital. It is this which constitutes Malthus' fundamental objection to Say's Law.*

²⁹ Her citeret fra O'Leary (1943, s. 189–90).

som på uheldig vis restriktioner det aktuelle forløb af den økonomiske proces og hindre fremkomsten af en optimal og harmonisk ligevægtssituation på makroniveau.

Med sådanne to forskellige tilgange til økonomi kan det ikke undre, at enigheden omkring den økonomiske analyses rigtige resultat aldrig materialiserede sig mellem de ellers to nære venner. Som Heilbroner (2000) påpeger, ville det nok også være for meget at forvente, når det nu ikke var den samme centrale problemstilling, som de to forsøgte at forholde sig til i deres økonomiske hovedværker; jævnfør det ovenstående. Malthus ville, som nævnt, udover at påpege generelle økonomiske sammenhænge, også være i stand til at kunne forklare de krisefænomener, som han kunne iagttage i sin samtid. Ricardo derimod ville med sin abstrakte tænkning især løse fordelingsproblemet³⁰.

Vurderet på baggrund af det ovenstående synes det rimeligt at betegne Malthus som en økonomisk tænker, der på afgørende om end, som beskrevet, ikke på alle væsentlige punkter var i en ganske god samklang med de tanker, som Keynes gjorde sig i det efterfølgende århundrede. Dette er da også i overensstemmelse med vurderingen i O'Leary (1942). Heri opregnes der en række ligheder mellem de to økonomiske universer, der efter O'Learys opfattelse berettiger til, at Malthus "deserves first rank as a forerunner of Keynes". For det første var begge inspireret i deres tænkning af den historiske omstændighed, at de i deres samtid oplevede en udbredt (i omfang som i tidsmæssig udstrækning) mangel på fuld beskæftigelse af såvel arbejdskraft som kapital. For det andet angreb de begge den herskende økonomiske main streams opfattelse af, at en sådan situation ikke burde være mulig i praksis. Nok kunne der være uligevægtsforløb i økonomien, men disse ville næppe være af en generel karakter, ligesom de i udbredelse, omfangs-

som tidsmæssigt, blot ville være af en minimal størrelsesorden. For det tredje beskæftiger det afsluttende kapitel i såvel *Principles* som i *General Theory* sig med overvejelser omkring uproduktivt forbrug og programmer for offentlige arbejder, som O'Leary finder overraskende ens "in content and tone". For det fjerde havde de begge i deres tænkning en klar fokusering på især det økonomiske systems mere dynamiske effekter (en beskrivelse af en art uligevægtsforløb). For det femte havde de begge en forståelse for mere kvalitative forhold såsom "habits of human beings og psychological propensities" og deres betydning for de økonomiske beslutningers udformning. For det sjette tog de begge afstand fra Say's Lov, ligesom de for det syvende begge også inddrog effektive efterspørgselsovervejelser som et afgørende kernelement i deres økonomiske analyser. For det ottende var deres opfattelse af penge og disses rolle i det økonomiske system bredere end main stream tankegangens. Således mener O'Leary, at Malthus måske var den første til at tale om penges købekraft, ligesom Keynes med sin likviditets-præferencefunktion brød med og gik langt videre end, hvad tankegangen bagved kvantitetsteorien tillader. Og endelig for det niende så de begge offentlige arbejder som en vej frem til at regulere og fremme den effektive efterspørgsel i samfundet, om end Malthus nok selv lagde en større vægt på betydningen af det uproduktive forbrug³¹. Konklusionen hos O'Leary (1942, s. 919) er derfor ganske klar:

Malthus, coping with the question of involuntary unemployment in the post-Napoleonic wars period, was led to adopt and to develop to a remarkable extent the same line of approach which Keynes has made in our own day ... Not only has he anticipated much of Keynes's general theory, but it is evident that Keynes has been influenced by some of Malthus' ideas.

³⁰ Jf. Heilbroner (2000, s. 101):

Alas for future generations, Malthus was never able to make his own reasoning cogent or entirely comprehensible. For he was stumbling on a phenomenon that would one day absorb the main attention of economists – the problem of boom and depression – whereas Ricardo was entirely taken up with the quite different problem of distribution.

³¹ Jf. O'Leary (1942, s. 915):

Malthus was concerned with the increase in the expenditure of unproductive consumers. Keynes stressed not only the increased consumption expenditures occasioned by a public works program, but also increased expenditures on investment goods.

Andre advokerer dog ikke for denne klare konklusion. Således mener Corry (1959), at en sådan konklusion, som den O'Leary (1942) og andre med han drager, er tvivlsom, idet Malthus var mere klassisk økonomisk i sin tænkning, f.eks. hvad angår hans syn på opsparings- og investerings-sammenhænge, end som så. Heroverfor kan Hollander (1962) betragtes som en mellemposition i forhold til O'Leary og Corry. Nok giver Hollander Corry ret i, at Malthus har en klassisk økonomisk forståelse af opsparings- og investeringsprocesserne i samfundet, men alligevel indeholder Malthus' tænkning, som fremhæver af f.eks. O'Leary, væsentlige træk af en mere moderne makroøkonomisk karakter³². Endelig skal afslutningsvist synspunktet hos Rutherford (1987) nævnes. Pointen heri er den, at man i diskussion om Malthus som en potentiel prækeynesianer har lagt et for ensidigt fokus alene på de betragtninger, som Keynes gjorde sig i *The General Theory*. Inddrager man især *A Treatise on Money* fra 1930 i en sammenlignende analyse, vil man finde en klar overensstemmelse i forhold til analysen hos Malthus i *Principles*, idet analysen af fluktuationer i den effektive efterspørgsel i begge værker er "conducted using a model which assumes price flexibility", hævder Rutherford³³.

Afslutningsvist bør det måske endnu en gang nævnes, at Malthus ikke var alene i sin kamp for forståelsen af, at en økonomi ikke altid af sig selv synes at kunne bringe sig i en ligevægtsposition. Andre var også kritisk indstillet over for tankegangen bagved Say's Lov,

og anerkendte på baggrund af de historiske kendsgerninger, at depressive økonomiske forløb var faktisk forekomne i et ikke ubetydeligt omfang såvel i udbredelse (generel krise ikke bare i et enkelt men i flere lande) som tidsmæssigt. Tidligere er således Jarlen af Lauderdale nævnt som en samtidig kritiker af main stream klassisk økonomisk tænkning; jf. Lambert (1966) og Skinner (1969). Med måske endnu større ret kunne Simonde de Sismondi fremhæves. Om end han som påpeget af Sowell (1972) hverken var økonom eller i en politisk situation, som kunne have givet ham en magtbase, hvorfra han som Ricardo kunne have fremsat sine synspunkter med en vis gennemslagskraft, var hans økonomiske forståelse ganske betydelig³⁴. Således er Sowell enig med Karl Marx i hans udsagn om at karakterisere Malthus' *Principles of Political Economy* "as merely the 'English translation' of Sismondi". Efter Sowells opfattelse skylder Keynes derfor måske mere til Sismondi end til Malthus.

NOGLE AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

I det ovenstående er der forsøgt givet dels en tekstmæssig understøttet belysning af Malthus som en potentiel prækeynesiansk tænkner, hvad angår hans syn på eksistensen af dybe økonomiske kriser, og hvilke foranstaltninger man måske med held i en sådan situation kan overveje at gennemføre dels er nogle udvalgte fortolkende synspunkter på Malthus forsøgt gengivet.

I modsætning til sin nære ven David

32 Således mener Hollander (1962, s. 359), at man hos Malthus bør fremhæve: *the significance of expectations ... the concept of a less-than-full development stable equilibrium position ... [og] ... the recognition by Malthus of a strong link between the problems of economic growth and fluctuations.*

33 Eller som Rutherford (1987, s. 184 & s. 187) sammenfattende om de to værker fremhæver: *All descriptions start with a shock which leads to a fall in the price level of consumption goods. It is assumed that the product market always clears. All prices including money wages are flexible but there is a definite sequence of response so that money wages fall only after product prices fall. The central problem, in each case leading to a failure of effective demand, is due to the distributional consequences of the relative price movements. The rise in the real wage rate and fall in the profit rate leads to a reduction in employment. Current consumption is constrained by current money incomes, so that the initial fall in consumption prices is amplified and a downward spiral in output, expenditure and income sets in ... An implication of the comparison made earlier is precisely that both Malthus and Keynes were making the same fundamental critique of the operation of a market economy and both correctly singled out the law of markets as the analytic lynchpin of the orthodoxy they opposed ... Aggregate output could be less than full employment output and the automatic mechanisms to restore full equilibrium were painfully slow.*

34 Således fremhæves hans fortjenester som: *it was Sismondi who first developed the theory of equilibrium aggregate income, who first produced an algebraic growth model, and who anticipated more celebrated economists on a number of other points; Sowell (1972, s. 62). Med en Adam Smith-like metodologisk forståelse – teori må spille sammen med facts, dog gerne gennem brug af abstraktion og matematik – behandlede også han "a general glut situation". Alligevel fik han til sin egen fortvivlelse ingen gennemslagskraft i sin samtid; jf. Sowell (1972, s. 69).*

Ricardo var Thomas Malthus, som belyst, metodologisk set mere induktiv orienteret. Teoretiske skoleridt kunne som sådan på den ene side være ganske udmærkede, ja sandsynligvis endda fremmede for at gøre nye videnskabelige landvindinger, sådan som Ricardo jo netop havde dokumenteret kunne være tilfældet, men de kunne på den anden side aldrig stå alene. Den økonomiske teori måtte på en relevant vis kunne forholde sig til og i hvert tilfælde til dels kunne forklare de væsentligste af de faktiske forekomne hændelser i virkeligheden. Også derfor kunne Malthus ikke fornægte muligheden af, at der i økonomien kunne optræde en situation med en generel tendens til en overflod af forbrugsgoder. Dette ville være i en klar modstrid med de historiske kendsgerninger. På i hvert tilfælde disse punkter var Malthus helt i overensstemmelse med den økonomiske visdom, som Keynes i det efterfølgende århundrede, som faderen af den moderne makroteori, skulle komme til at forkynde med stadig større vægt og gennemslagskraft.

Om end Malthus nok stadigvæk mest er kendt for sin pessimistiske befolkningslære, så synes det berettiget også at kendetegne Malthus som den klassiske økonom, der, om end han ikke var helt alene herom, herudover også beskæftigede sig med det økonomiske systems mere disharmoniske sider; jf. karakteristikken hos Winch (1997, s. 186), hvor det påpeges, at Malthus i sin økonomiske tænkning også om end naturligvis ikke alene havde:

a persistent concern with fluctuations, instability, limits to growth, possible sources of stagnation, and ways in which the plans and expectations of individuals and groups of economic actors could be frustrated or left unfulfilled in ways that imperilled the continuity of economic life.

Alligevel slog Malthus, som det vil være bekendt, aldrig rigtigt igennem som en anerkendt klassisk økonom på samme vis som vennen Ricardo. Årsagerne hertil er givet flere. Men måske især navnlig den som afslutter behandlingen hos Gotfredsen (1975, s. 16), hvor det hævdes, at han i modsætning

til Ricardo ”prædikede kun ”common sense”, og det er straks meget sværere at blive berømt på”.

LITTERATUR

Anderson, Clay J. (1944): ”The Development of the Pump-Priming Theory”, *The Journal of Political Economy*, Vol. 52, 1944, pp. 144–59.

Baumol, William (1999): ”Retrospectives: Say’s Law”, *The Journal of Economic Perspectives*, Winter 1999, pp. 195–204.

Black, R.D. Collison (1967): ”Parson Malthus, the General and the Captain”, *The Economic Journal* 1967, pp. 59–74.

Blaug, Mark (1986): ”Economic Theory in Retrospect”, *Cambridge University Press* 1986.

Bonar, James (1934): ”Daniel and Robert Malthus: A Dialogue”, *The Economic Journal* 1934, pp. 718–22.

Bonar, James et al. (1935): ”The Commemoration of Thomas Robert Malthus”, *The Economic Journal* 1935, pp. 221–34.

Churchman, Nancy (1999): ”Public Debt Policy and Public Extravagance: The Ricardo-Malthus Debate”, *History of Political Economy* 1999, pp. 653–73.

Corry, B.A. (1958): ”The Theory of the Economic Effects of Government Expenditure in English Classical Political Economy”, *Economica* 1958, pp. 34–48.

Corry, B.A. (1959): ”Malthus and Keynes – A Reconsideration”, *The Economic Journal* 1959, pp. 717–24.

Cremaschi, Sergio & Dascal, Marcelo (1996): ”Malthus and Ricardo on Economic Methodology”, *History of Political Economy* 1996, pp. 475–511.

Eltis, W.A. (1980): ”Malthus’s Theory of Effective Demand and Growth”, *Oxford Economic Papers* 1980, pp. 19–56.

Fagerlid, Olav (2003): ”Malthus, Ricardo and Marx: Conflicting Perspectives on the Social Transformation of the Nineteenth Century British Society”, fra bogen ”Visiting Malthus – The Man, his Times, the Issues”, Jensen, An-Magritt (ed.), *Abstrakt Forlag AS* 2003, Oslo, pp. 100–23.

Gordon, B.J. (1965): ”Say’s Law, Effective Demand, and the Contemporary British Periodicals, 1820–1850”, *Economica* 1965, pp. 438–46.

Gotfredsen, Arne (1975): ”Malthus’ kritik af Say’s Lov”, Memo 75–3, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet, 1975.

Heilbroner, Robert (2000): ”The Worldly Philosophers. The Lives, Times and Ideas of the Great Economic Thinkers”, *Penguin Books* 2000.

Hollander, S. (1962): ”Malthus and Keynes: A Note”, *The Economic Journal* 1962, pp. 355–59.

Hollander, S. (1969): ”Malthus and the Post-Napoleonic Depression”, *History of Political Economy* 1969, pp. 306–35.

- Kahn, Richard F. (1984):** "The making of Keynes' General Theory", *Cambridge University Press* 1984.
- Kates, Steven (1994):** "The Malthusian Origins of the General Theory or How Keynes Came to Write a Book About Say's Law and Effective Demand, *History of Economics Review* 1994, pp. 10–20.
- Keynes, John Maynard (1972):** "Thomas Robert Malthus" fra Collected Writings of John Maynard Keynes, Vol. X "Essays in Biography", *MacMillan St. Martin's Press* 1972, pp. 71–108.
- Keynes, John Maynard (1973):** "The General Theory of Employment, Interest and Money", Collected Writings of John Maynard, Vol. VII, *MacMillan Cambridge University Press* 1973.
- Lambert, Paul (1966):** "Lauderdale, Malthus and Keynes", *Annals of Public and Cooperative Economy* 1966, pp. 3–23.
- Maclachlan, F. Cameron (1999):** "The Ricardo-Malthus Debate on Underconsumption: A Case Study in Economic Conversation", *History of Political Economy*, 1999, pp. 563–74.
- O'Leary, James (1942):** "Malthus and Keynes", *The Journal of Political Economy* 1942, pp. 901–19.
- O'Leary, James (1943):** "Malthus's General Theory of Employment and the Post-Napoleonic Depressions", *The Journal of Economic History* 1943, pp. 185–200.
- Olesen, Finn (1991):** "Keynes' kritik af Tinbergens Metode", fra bogen "Model og virkelighed – træk af den danske modeldebat", Jesper Jespersen (red.), *Jurist- og Økonomforbundets Forlag* 1991, pp. 133–137.
- Olesen, Finn (2001):** "Jørgen Pedersen – An early Danish contributor to Keynesian economics", *Journal of Post Keynesian Economics* No 1 Fall 2001, pp. 31–40.
- Pullen, John (1998):** "The Last Sixty-Five Years of Malthus Scholarship", *History of Political Economy* 1998, pp. 343–52.
- Robbins, L. (1967):** "Malthus as an Economist", *The Economic Journal* 1967, pp. 256–61.
- Rutherford, R.P. (1987):** "Malthus and Keynes", *Oxford Economic Papers* 1987, pp. 175–89.
- Schumpeter, Joseph A. (1994):** "History of Economic Analysis", *Routledge* 1994.
- Skidelsky, Robert (1992):** "John Maynard Keynes – The Economist as Saviour, 1920–1937", *Mac-Millan* 1992.
- Skinner, A.S. (1969):** "Of Malthus, Lauderdale and Say's Law", *Scottish Journal of Political Economy* 1969, pp. 177–95.
- Sowell, Thomas (1963):** "The General Glut Controversy Reconsidered", *Oxford Economic Papers* 1963, pp. 193–203.
- Sowell, Thomas (1972):** "Sismondi: A Neglected Pioneer", *History of Political Economy* 1972, pp. 62–88.
- Sraffa, Piero (1966):** "Pamphlets and Paper 1815–1823", *The Works and Correspondence of David Ricardo Vol. IV, Cambridge University Press* 1966.
- Vatter, Harold G. (1959):** "The Malthusian Model of Income Determination and Its Contemporary Relevance", *The Canadian Journal of Economics and Political Science* 1959, pp. 60–64.
- Waterman, A.M.C. (1998):** "Reappraisal of "Malthus the Economist", 1933–97", *History of Political Economy* 1998, pp. 293–334.
- Waterman, A.M.C. (1998a):** "Malthus, Mathematics, and the Mythology of Coherence", *History of Political Economy* 1998, pp. 571–99.
- Winch, Donald (1997):** "Malthus" fra bogen "Three Great Economists", *Oxford University Press* 1997, pp. 111–218.
- Wrigley, E.A. & Souden, David (1986):** "Principles of Political Economy", *The Works of Thomas Robert Malthus Vol. 5 & 6, London, William Pickering* 1986.

SHUHUA LIU*
EKONOMIE DOKTOR

CHRISTER K. LINDHOLM**
EKONOMIE DOKTOR

PORTFÖLJBALANS- MODELLEN SOM HJÄLPMEDEL FÖR ATT FÖRUTSE VALUTAKRISER: en tillämpning på den finländska valutakrisen 1992

I och med avregleringen av internationella kapitalrörelser under de senaste två decennierna har valutakriser blivit ett allvarligt hot mot den makroekonomiska stabiliteten. Med en valutakris avses i detta sammanhang ett massivt utflöde av kapital som slutligen tvingar fram en devalvering av en fast valutakurs eller en övergång från fasta till flytande valutakurser, som i Finland och Sverige hösten 1992 och i Sydostasien 1997–1998.

I och med avregleringen av internationella kapitalrörelser har valutakriser – massiva kapitalutflöden som slutligen resulterar i en tvångsdevalvering eller en övergång från fasta till flytande valutakurser – blivit ett allvarligt hot mot den makroekonomiska stabiliteten. I denna artikel presenteras en tillämpning av portföljbalansmodellen som ett hjälpmedel för att förutse valutakriser. Med hjälp av fuzzy-kusterprogrammering testas modellen på den finländska valutakrisen år 1992.

Det är visserligen inte helt entydigt huruvida avregleringen av internationella kapitalrörelser är den enda förklaringen till att valutakriser blivit både allmänna och allvarligare. Enligt Bordo et al. (2001) är det inte enbart avregleringen i sig, utan kombinationen av avreglering och demokratisering som utgör förklaringen till att valutakriser har blivit mer frekventa; i och med en ökad demokratisering har det blivit svårare för politiska beslutsfattare att upprätthålla fasta växelkurser på bekostnad av alla andra ekonomisk-politiska målsättningar, vilket har försvagat fastkursregimernas trovärdighet. Även om andra faktorer än avregleringen av internationella kapitalrörelser kan ha bidragit till att valutakriser har blivit ett allt allvarligare problem kvarstår emellertid faktum, att upprätthållandet av valutakriser har blivit allt svårare. I en studie av valutakriser under perioden 1990–2002 noterar Bubula och Otter-Robe (2003) hela 32 fall där kriserna har resulterat i en övergång från fasta till flytande valutakurser.

Teorin om valutakriser kan indelas i två huvudkategorier. Enligt det synsätt som först presenterades av Krugman (1979) utgör en valutakris resultatet av en fundamental ma-

* Institutionen för informationssystem vid Åbo Akademi.

** Institutionen för samhällsekonomi och statistik vid Åbo Akademi.

kroekonomisk obalans som leder till en betalningsbalanskris och en uttömning av centralbankens valutareserver. Ett alternativt synsätt som företräds av bl.a. Obstfeld (1986) betonar däremot betydelsen av självuppfyllande förväntningar som förklaring till valutakriser. Dessa två synsätt utesluter i sig inte varandra: emedan det har visat sig att förväntningar om en devalvering av en fast valuta eller en övergång från fasta till flytande valutakurser tenderar att bli självuppfyllande reflekterar dessa förväntningar så gott som utan undantag en obalans i centrala makroekonomiska variabler. De mest allmänna symptomen på en förestående valutakris är ett stort och växande bytesbalansunderskott, en övervärderad valuta och en snabb och kraftig minskning av centralbankens valutareserver. I denna artikel har vi inte för avsikt att ta ställning till frågan om vilket av dessa teoretiska synsätt som ger en mer korrekt beskrivning av verkligheten. Vår egen analys är dock förankrad i Krugmans synsätt i och med att den utgår från obalans i centrala makroekonomiska fundament som den förklarande faktorn till valutakriser.

Den empiriska forskningen på området, t.ex. Kaminsky och Reinhart (1999) och Goldstein, Kaminsky och Reinhart (2000) har huvudsakligen gått ut på att identifiera sådana makroekonomiska och finansiella variabler som kan ge tillförlitliga indikationer på en nära förestående valutakris. Bubula och Otter-Robe (2003) har för sin del undersökt huruvida valet av valutakursregim i sig har en avgörande effekt på graden av sårbarhet för valutakriser. Det är skäl att notera att vi i denna artikel använder begreppet fasta växelkursregimer i vid bemärkelse: den finländska växelkursregimen, vars kollaps år 1992 studeras i denna artikel, var en s.k. "horisontal band"-regim där valutans yttre värde tilläts fluktuera inom givna fluktuationmarginaler, och således inte en "genuin" fastkursregim.

I denna artikel presenteras en tillämpning av den så kallade portföljbalansmodellen (Kouri, 1976) som ett hjälpmedel för att förutse valutakriser. Artikelnen innehåller även en

sammanfattning av resultaten av en test av modellen på den finländska valutakrisen år 1992.

PORTFÖLJBALANSMODELLEN

Den så kallade portföljbalansmodellen utvecklades av Kouri (1976). I dess tillämpning på en ekonomi med fasta valutakurser har vi

$$NFO_t - NFO_{t-1} = CA_t - (NFP_t - NFP_{t-1}), \quad (1)$$

där NFO_t betecknar centralbankens valutareserv, CA_t bytesbalansens saldo och NFP_t den privata sektorns utländska nettotillgångar under perioden t . NFP_{t-1} betecknar den privata sektorns tillgångar under den föregående perioden.

Den ovanstående identiteten beskriver således betalningsbalansens definitions-mässiga jämvikt: bytesbalansens saldo motsvarar summan av kapitalbalansens saldo och förändringen i centralbankens valutareserv. Ett underskott i bytesbalansen ($CA_t < 0$) måste således finansieras genom ett nettotillflöde av utländskt kapital, antingen i form av utländska lån eller utländska investeringar, eller en kombination av båda (ett *nettotillflöde* av utländskt kapital innebär således att de utländska *nettotillgångarna* minskar, d.v.s. att $NFP_t < NFP_{t-1}$). Om nettotillflödet av kapital från utlandet är otillräckligt för att täcka bytesbalansunderskottet måste centralbanken, för att upprätthålla den fasta valutakursen, intervensera på valutamarknaden. I praktiken innebär detta att centralbanken använder en del av sin valutareserv för att köpa upp den egna valutan ($NFO_t < NFO_{t-1}$).

Ett bytesbalansunderskott som huvudsakligen finansieras genom ett tillflöde av utländska direktinvesteringar är i regel oproblematiskt. Eftersom de utländska direktinvesteringarna genererar framtida intäkter innebär avkastningen på dessa investeringar, d.v.s. ersättningen till utländska kapitalägare, inte någon ytterligare belastning av bytesbalansen. Ett land som huvudsakligen finansierar sitt bytesbalansunderskott med

utländska lån kan däremot lätt råka in i en ond cirkel där räntorna på de utländska lånen vidgar bytesbalansunderskottet ytterligare, vilket i sin tur ökar behovet av utländsk upplåning o.s.v. Då en dylik ond cirkel oundvikligen försvagar den fasta växelkursregimens trovärdighet, måste de utländska långivarna dessutom kompenseras för den ökande valutarisken genom högre räntor. Därutöver innebär ökningen av den utländska nettoskulden i förhållande till BNP att också kreditrisken ökar:

$$r_t = r_t^* + \gamma_t + \Pi_t. \quad (2)$$

I ovanstående identitet betecknar r_t och r_t^* den inhemska respektive utländska räntan vid tidpunkten t och γ den förväntade valutakursförändringen från tidpunkten t till $t+1$. Ytterligare Π_t betecknar det kreditriskpremiet, som är en stigande funktion av den utländska nettoskulden som andel av bruttonationalprodukten:

$$\Pi_t = f(\text{NFD}_t / Y_t), \quad (3)$$

där NFD_t betecknar den utländska nettoskulden och Y_t bruttonationalprodukten vid tidpunkten t .

I en fullständigt trovärdig fastkursregim, förutsatt att det inte finns någon fluktuation marginal inom vilken valutakursen tillåts röra sig, är den förväntade valutakursförändringen $\gamma = 0$. Om fastkursregimen däremot inte är fullständigt trovärdig, d.v.s. om valutamarknadens aktörer bedömer att det finns en risk för en devalvering eller en övergång från fasta till flytande valutakurser, får vi

$$\gamma = \Phi_t E_t[\Delta S_{t,t+1}]^{\text{dev}}, \quad (4)$$

där $E_t[\Delta S_{t,t+1}]^{\text{dev}}$ betecknar den vid tidpunkten t förväntade valutakursförändringen över perioden t till $t+1$, förutsatt att en devalvering eller en övergång till flytande valutakurser inträffar, Φ_t betecknar sannolikheten, baserad på marknadsaktörernas bedömning, att en devalvering eller övergång till flytande valutakurser inträffar under perioden t till $t+1$.

Vi antar att om fastkursregimen kollapsar så kommer valutans yttre värde att återgå till den nivå som motsvarar köpkraftsparitet:

$$S_t + E_t[\Delta S_{t,t+1}]^{\text{dev}} = P_t / P_t^*, \quad (5)$$

där P_t och P_t^* betecknar den inhemska respektive utländska prisnivån vid tidpunkten t . Om vi utgår från att de relativa priserna (P / P^*) är givna på kort sikt kan vi approximera den förväntade nominella valutakursförändringen i händelse av en devalvering (övergång till flytande valutakurser) med valutakursens avvikelse från den nivå som motsvarar köpkraftsparitet.

Vad sannolikheten för en devalvering / övergång till flytande valutakurser beträffar antar vi att det finns en kritisk nivå för den utländska nettoskulden i förhållande till BNP utöver vilken ytterligare utländska lån kan hållas endast till orimligt höga kostnader. I detta skede faller ansvaret för att täcka bytesbalansunderskottet helt och hållet på centralbanken och dess valutareserv. Om vi approximerar centralbankens förmåga att försvara den fasta valutakursen genom valutamarknadsinterventioner med dess valutareserv i förhållande till importen (Z) kan sannolikheten för att en devalvering eller övergång till flytande valutakurser inträffar under perioden t till $t+1$, kan skrivas som en funktion av den utländska nettoskulden i förhållande till BNP och centralbankens valutareserv i förhållande till importen:

$$\Phi = f[(\text{NFD} / Y), (\text{NFO} / Z)]. \quad (6)$$

Utgående från portföljbalansmodellen kan vi således identifiera fyra makroekonomiska variabler som kan fungera som indikatorer på en nära förestående valutakris:

- bytesbalansens saldo som andel av BNP
- den nominella valutakursens avvikelse från den nivå som är förenlig med köpkraftsparitet,
- den utländska nettoskulden som andel av BNP,
- centralbankens valutareserv som andel av importen.

På basis av modellen kunde ovanstående urval av variabler med fördel kompletteras med antingen den inhemska realräntan eller skillnaden mellan den inhemska och den utländska räntenivån. Orsaken till att vi har utelämnat dessa variabler är att vi valde att testa modellen empiriskt på den finländska valutakrisen år 1992, och att regleringen av den finländska penningmarknaden fram till medlet av 1980-talet skulle ha gett en alltför kort period av "normala" räntor före valutakrisen.

Däremot valde vi att inkludera tillväxten i reala BNP som en ytterligare variabel i den empiriska analysen. Tillväxten i reala BNP kan betraktas som ett mått på kostnaderna för att försvara en fast växelkursregim. Som framgår av modellen stiger räntenivån då fastkursregimens trovärdighet försvagas, eftersom de utländska långivarna måste kompenseras för den ökade valutarisken. Då den utländska nettoskulden i förhållande till BNP ökar stiger för sin del kreditriskpremiet, vilket bidrar till att höja räntenivån ytterligare. Högre räntor dämpar i sin tur total efterfrågan och därigenom den ekonomiska tillväxten. Särskilt kostsamt är det att försvara en fast växelkursregim med hjälp av högre räntor om landet i fråga redan – vilket ofta är fallet – befinner sig i en lågkonjunktur eller en recession.

EMPIRISK TESTNING AV MODELLEN PÅ DEN FINLÄNSKA VALUTAKRISEN 1992

Vid valet av metodologi för den empiriska testningen av modellen tillämpade vi två kriterier. För det första måste det vara möjligt att identifiera kritiska värden – d.v.s. värden som kan anknytas till normal-, kris- respektive efterkrisperioden – för de enskilda variablerna. För det andra måste det vara möjligt att studera variablerna som en enda helhet för att identifiera eventuella mönster för deras beteende under de respektive perioderna.

På basis av ovanstående kriterier valde vi att testa modellen med hjälp av så kallad fuzzy-klusteranalys baserad på FCM-metoden som först utvecklades av Bezdek

(1981)³. Klusteranalysen gör det möjligt att gruppera dataobservationer i naturliga kluster och på så sätt identifiera eventuella underliggande mönster i datamaterialet. Varje dataobservation tillhör ett visst kluster till en viss grad som anges av det så kallade tillhörighetsvärdet (eng. "membership value").

Om vi antar att vi har n antal dataobservationer och c antal kluster kommer FCM således att indela de n observationerna i c kluster och samtidigt beräkna mittpunkterna eller centren för varje kluster, samt graden av tillhörighet för varje observation. Graden av tillhörighet varierar mellan 0 och 1, så att en tillhörighetsgrad = 1 motsvarar maximal (fullständig) tillhörighet. För en närmare presentation av FCM-metoden, se Lindholm & Liu (2003).

För vårt datamaterial använde vi kvartalsobservationer för de valda makroekonomiska variablerna. Datamaterialet täcker perioden Q1 / 1984 – Q4 / 1994. Som källor för datamaterialet använde vi den statistiska databasen EcoWin, The Bank of Finland Monthly Bulletin och OECD Main Economic Indicators.

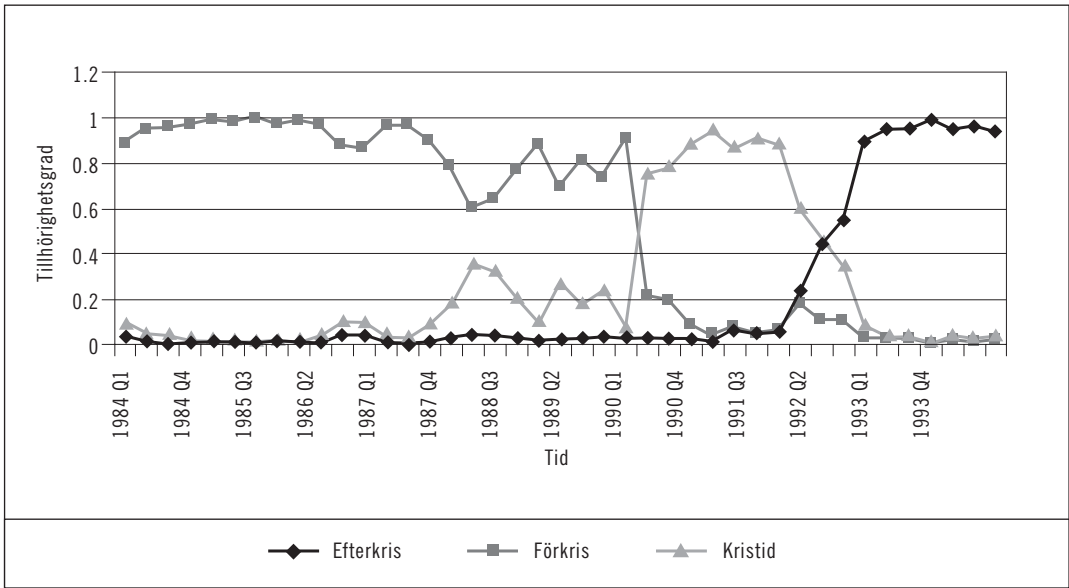
Valutakursens avvikelse från köpkraftsparitet beräknades för den handelsviktade markkursen mot följande valutor: den amerikanska dollarn (USD), det brittiska pundet (GBP), den svenska kronan (SEK), den tyska marken (DEM), den franska francen (FRF), den italienska liran (ITL), och den japanska yenen (JPY). Valutorna viktades utgående från Finlands Banks handelsviktade valutaindex (1987 års vikter).

Utgående från OECD:s beräkningar av växelkurser som motsvarar köpkraftsparitet beräknades en motsvarande handelsviktad köpkraftsparitetsjämviktad kurs för den finska marken. Avvikelsen från köpkraftsparitet beräknades sedan utgående från dessa två handelsviktade markkurser.

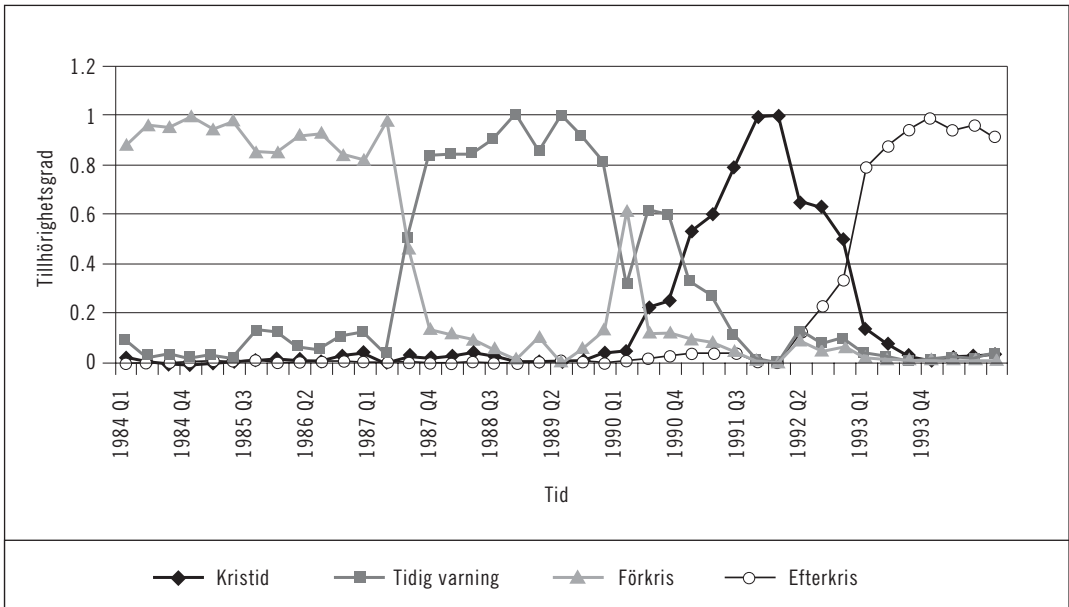
RESULTAT AV DEN EMPIRISKA TESTNINGEN

Klusteranalysen utfördes för olika antal kluster (c) och för olika antaganden om den

³ FCM = Fuzzy C-Means Algorithm



Figur 1. Resultat för FMC-analys med tre kluster ($m = 2.0$).



Figur 2. Resultat för FMC-analys med fyra kluster ($m = 2.0$).

så kallade fuzzyexponentens (m) värde. Två kluster visade sig vara ett otillräckligt antal för att kunna urskilja eventuella mönster i datamaterialet. Fler än fyra kluster visade sig för sin del inte tillföra analysen något mer-

värde, och det blev dessutom svårt att presentera resultaten grafiskt på ett överskådligt sätt. I figurerna nedan presenteras resultaten för tre respektive fyra kluster för fuzzyexponenten $m = 2.0$.

Tabell 1. Klustercenter för FMC-analys med tre kluster (m = 2.0)

	Bytesbalansens saldo (% av BNP)	Utländsk nettoskuld (% av BNP)	Valutakursens avvikelse från köpkraftsparitet (%)	BNP-tillväxt (% p.a.)	Valutareserv (% av import)
Förkris	-1.74	62.63	-20.77	3.59	50.38
Kris	-5.16	113.09	-28.50	-2.36	94.44
Efterkris	-2.01	210.13	-6.00	-1.29	66.32

Tabell 2. Klustercenter för FMC-analys med fyra kluster (m = 2.0)

	Bytesbalansens saldo (% av BNP)	Utländsk nettoskuld (% av BNP)	Valutakursens avvikelse från köpkraftsparitet (%)	BNP-tillväxt (% p.a.)	Valutareserv (% av import)
Förkris	-1.05	60.72	-17.74	3.14	39.66
Tidig varning	-3.37	70.20	-27.31	4.41	76.43
Kris	-5.44	132.28	-25.6	-4.99	93.88
Efterkris	-1.72	214.24	-4.89	-1.06	65.00

Resultaten för tre kluster i Figur 1 påvisar en markant förändring vid början av år 1990, då tillhörigheten i förkrisklustret – som således representerar ”normala” förhållanden – sjunker dramatiskt samtidigt som tillhörigheten i krisklustret stiger. Krisklustrets tillhörighetsgrad förblir sedan hög ända till slutet av år 1991, då den igen börjar sjunka.

Det är intressant att notera att krisklustrets tillhörighetsgrad börjar sjunka redan från årsskiftet 1991–92, d.v.s. ungefär tre kvartal före valutakrisen i september 1992. Samma mönster upprepar sig i analysen med fyra kluster. Även om resultaten på den här punkten i någon mån reflekterar devalueringen av den finska marken i november 1991, vilken minskade den handelsviktade valutakursens avvikelse från köpkraftsparitet, utgör de ändå en intressant utgångspunkt för vidare test av modellen på andra valutakriser: ett liknande mönster som upprepar sig från en valutakris till en annan skulle ge vid handen att vår modell har potential att varna för nära förestående valutakriser.

Resultaten för analysen med fyra kluster är mer informativa – och samtidigt intressan-

tare – än motsvarande resultat för tre kluster. Förutom de tre ovannämnda ingår här ett kluster som vi har valt att kalla ”tidig varning-klustret”, vilket uppvisar en hög grad av tillhörighet redan från slutet av år 1987. De första indikationerna på en förestående valutakris – eller åtminstone på en allvarlig obalans i centrala makroekonomiska fundament – skulle enligt våra resultat således ha varit klart och tydligt observerbara redan under högkonjunkturen i slutet av 1980-talet.

Förutom att identifiera eventuella mönster i datamaterialet var syftet med den empiriska analysen att identifiera kritiska värden för de valda makroekonomiska variablerna, d.v.s. variabelvärden som är förknippade med de respektive klustren. Dessa kritiska värden representeras av de klustercenter som identifierats med hjälp av FMC-analysen.

Värdena för bytesbalansens del överensstämmer väl med den allmänt vedertagna uppfattningen att den kritiska nivån för bytesbalansens underskott i förhållande till BNP är ungefär fem procent. Som framgår av Tabell 2. uppnåddes denna kritiska nivå emellertid först i själva krisklustret.

Vad den utländska nettoskulden i förhållande till BNP beträffar uppvisar efterkrisklustret det högsta värdet i båda fallen. Förklaringen är att vårt datamaterial anger den utländska nettoskulden i finska mark, vilket innebär att såväl dess absoluta värde som dess förhållande till BNP ökade i och med deprecieringen av marken efter övergången till flytande valutakurser i september 1992. Det intressanta är emellertid jämförelsen mellan förkrisklustret och krisklustret i Tabell 1, och mellan tidig varning-klustret och krisklustret i Tabell 2. Denna jämförelse ger vid handen att varningsklockorna borde ljuda då den utländska nettoskulden överstiger 100 procent av BNP.

Värdena för valutakursens avvikelse från köpkraftsparitet påvisar för sin del en genomgående övervärdering av den finska marken under hela observationsperioden fram till valutakrisen. Enligt en försiktig tolkning av resultaten kunde man dock säga att avvikelserna från köpkraftsparitet började bli kritiska i och med att den översteg 20 procent.

Värdena för efterkrisperiodens klustercenter tyder på en lindrig övervärdering av marken även efter övergången till flytande växelkurser i september 1992 och den därpå följande deprecieringen. Denna observation strider mot vårt antagande att en övervärderad valuta i händelse av en devalvering eller övergång till flytande valutakurser skulle återgå till en nivå som är förenlig med köpkraftsparitet. Här bör man dock beakta att två av de tyngsta valutorna i den handelsviktade växelkursen, den svenska kronan och det brittiska pundet, släpptes att flyta under hösten 1992 varefter de deprecierade kraftigt. En studie av de enskilda dataobservationerna visar i själva verket att den finska marken befann sig mycket nära den nivå som motsvarar köpkraftsparitet i början av år 1993, varefter den gradvis började appreciera.

Klustercentren för den ekonomiska tillväxten är i sig tämligen ointressanta i och med att de närmast bekräftar allmänt kända fakta om den ekonomiska utvecklingen i Finland under tidsperioden 1984–94; en relativt hög tillväxt under perioden före valutakrisen

– i praktiken fram till början av 1990-talet – och sedan ett kraftigt fall i BNP under krisåren 1991–93. Det kan dock vara värt att notera att i analysen med fyra kluster är det tidiga varning-klustret som uppvisar det högsta värdet för den ekonomiska tillväxten, 4,41 procent på årsbasis.

Resultaten för valutareserven i förhållande till importen, slutligen, är något överraskande i det avseendet att de högsta värdena återfinns i själva krisklustret. Detta står i strid med Krugmans (1979) grundläggande modell för valutakriser, enligt vilken en valutakris alltid föregås av – och i praktiken utgör följden av – ett kapitalutflöde som i det närmaste tömmer centralbankens valutareserver.

I det här fallet säger klusteranalysens resultat emellertid inte hela sanningen. Från sin högsta nivå på 119 procent under det första kvartalet år 1991 sjönk valutareserven i förhållande till importen till 73 procent det andra kvartalet år 1992. I absoluta tal motsvara detta en minskning med ungefär 10 miljarder mark – mer än en tredjedel av valutareserven – under de sex kvartalen närmast före valutakrisen. Att krisklustren såväl i analysen med tre som med fyra kluster uppvisar högre värden än de övriga klustren kan för sin del förklaras av det kraftiga inflödet av utländskt kapital, framför allt utländska lån, i och med avregleringen av internationella kapitalrörelser under slutet av 1980-talet.

SAMMANFATTNING

På basis av testresultaten för den finländska valutakrisen år 1992 utgör vår tillämpning av portföljbalansmodellen en lämplig grund för att identifiera indikatorer – eller ”tidiga varningssignaler” – på en nära förestående valutakris. Dels ger resultaten vid handen att de valda makroekonomiska variablerna i sig är relevanta med avseende på målsättningen att i ett tidigt stadium kunna identifiera varningssignaler på en förestående valutakris, dels uppvisar variablerna ett beteende som i det stora hela är förenligt med de antaganden som modellen bygger på.

En enda fallstudie utgör emellertid en otillräcklig grund för några definitiva slutsatser gällande modellens allmänna tillämpbarhet för att förutspå valutakriser. Den empiriska testningen bör därför utvidgas till att omfatta fler valutakriser för att på så sätt fastställa huruvida det mönster och de kritiska värden de valda variablerna uppvisar är allmängiltiga eller representativa endast för den finländska valutakrisen. Härvid kunde det även vara skäl att inkludera en räntevariabel, antingen den inhemska realräntan eller skillnaden mellan den inhemska och den utländska räntenivån, i den empiriska analysen; ett av modellens grundläggande antaganden är ju att det finns en kritisk nivå för den utländska nettoskulden i förhållande till BNP utöver vilken ytterligare utländsk upplåning är möjlig endast till en orimligt hög ränta. Om en sådan kritisk nivå existerar kunde den med skäl definieras som en ”punkt bortom vilken ingen återvändo finns”, d.v.s. den punkt bortom vilken försvaret av den fasta växelkursen är dömt att misslyckas.

Även om den utvidgade empiriska testningen ger resultat som överensstämmer med dem som presenterats i denna artikel bör man emellertid fortfarande akta sig för att dra förhastade slutsatser. Att en modell skulle ha varit lämplig för att förutspå valutakriser som redan har inträffat – så att säga med facit på hand – är nämligen ingen garanti för att modellen också skulle lämpa sig för att förutspå framtida valutakriser. Här har emellertid fuzzy-klusteranalysen en klar fördel framom andra, mer konventionella ekonomiska analysmetoder i och med att den dels gör det möjligt att fortlöpande observera och behandla stora mängder datamaterial och dels är mycket lätt att uppdatera kontinuerligt.

REFERENSER

- Bezdek J.C. (1981):** *Pattern Recognition with Fuzzy Objective Function Algorithms*. Plenum Press: New York.
- Bordo, M., Eichengreen, B., Klingebiel, D. And Martinez-Peria, M. S. (2001):** Is the crisis problem growing more severe? *Economic Policy* 32, April 2001, s. 53–75.
- Bubula, A. and Otter-Robe I. (2003):** Are Pegged and Intermediate Exchange Rate Regimes More Crisis Prone? *IMF Working Paper* 03/223.
- Goldstein M., Kaminsky G & Reinhard C. (2000):** Assessing Financial Vulnerability: An Early Warning System for Financial Markets. *Institute for International Economics*, Washington D.C.
- Kaminsky, G. and Reinhart, C. (1999):** The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems. *American Economic Review* 89 (3), s. 473–506.
- Kouri, P. (1976):** The Exchange Rate and the Balance of Payments in the Short Run and in the Long Run. *Scandinavian Journal of Economics* 78.
- Krugman P. (1979):** A Model of Balance-of-Payments Crisis. *Journal of Money, Credit and Banking* XI (3), s. 311–325.
- Lindholm, C. and Liu, S. (2003):** Fuzzy Clustering Analysis of the Early Warning Signs of Financial Crisis. *IAMSR Research Reports*, 1/2003, Åbo Akademi.
- Obstfeld M. (1986):** Rational and Self-Fulfilling Balance-of-Payments Crisis. *American Economic Review* 76(1), s. 72–81.

EVA ÖSTERBACKA*
ÖVERASSISTENT

DET LIGGER I SLÄKTEN

Familjebakgrundens betydelse för ekonomisk status

Familjebakgrundens betydelse för vuxna barns ekonomiska ställning har studerats av nationalekonomer under de senaste årtiondena. De första studierna gjordes främst i USA, och de visade att familjebakgrundens inverkan på vuxna barns ekonomiska ställning inte var särskilt stor (Becker & Tomes, 1986). Senare visade det sig dock att familjebakgrunden har rätt stor betydelse. De tidigare estimaten var för låga p.g.a. icke-representativa datamaterial och otillförlitliga mätningar av ekonomisk status (Solon, 1992; Zimmerman, 1992).

Forskningen inom det här området har varit rätt livlig, men resultaten varierar mellan länder och till och med inom länder (se t.ex. Solon (1999) eller Corak (2004) för en

I den här artikeln klargörs familjebakgrundens betydelse för vuxna mäns och kvinnors ekonomiska ställning. De empiriska undersökningarna är baserade på ett stickprov från den finska folkbokföringen under perioden 1970–1995. De empiriska analyserna visar att korrelationen mellan vuxna barns och deras föräldrars inkomster är relativt låg i Finland. Inkomstkorrelationen mellan barns och föräldrars inkomster har dessutom hållits på en konstant nivå för de som är födda på 1950- och 1960-talen. Genom att undersöka betydelsen av bakgommiggande faktorer, kan det konstateras att välfärdsstaten, och utbildningsväsendet i synnerhet, är betydelsefulla för barns ekonomiska ställning.

översikt). Metoderna för att estimera sambandet mellan föräldrars och barns ekonomiska ställning har utvecklats under åren. Det har varit viktigt att förvissa sig om att det som mäts faktiskt är relevant. På senare tid har forskarna också allt mer frågat sig vad orsakerna till sambandet är, och här finns det en hel del kvar att göra.

I min doktorsavhandling (Österbacka, 2004) har jag empiriskt analyserat familjebakgrundens betydelse för ekonomisk status i Finland. I första avsnittet redogör jag för en del av resultaten och i andra avsnittet diskuterar jag mina resultat.

ANALYSER OCH RESULTAT

I analyserna har paneldata använts. Datamaterialet härstammar från Statistikcentralen, och är ett stickprov ur folkräkningens registerdata. Information för vart femte år finns från och med 1970. Den sista observationen är från år 1995.

I analyserna valdes familjerna i början av panelen, då också information om föräldrarna togs. Barnen har följts, och informationen om dem är tagna från slutet av pane-

* Institutionen för samhällsekonomi och statistik vid Åbo Akademi.

len. Ett antal olika stickprov har använts beroende på vilka analyser som har gjorts. Stickprovsstorleken varierar något beroende på analys, men stickprovsstorleken uppgår till 5 000–20 000 unga män respektive kvinnor och deras föräldrar.

Korrelation i ekonomisk status

Sambandet mellan föräldrars och vuxna barns ekonomiska ställning studeras vanligen genom att estimeras följande modell med minsta kvadratmetoden:

$$\ln Y_{it2} = \alpha + \beta \ln Y_{it1} + \varepsilon_{it2}, \quad (1)$$

där Y_{it2} är ett mått på permanent ekonomisk status för det vuxna barnet vid tidpunkten t_2 . Motsvarande variabel för föräldrarna vid tidpunkt t_1 är Y_{it1} .¹ Vid tidpunkten t_1 lever barnet med föräldrarna och är ekonomiskt beroende av dem. Estimatet av β utgör en uppskattning av elasticiteten mellan de två generationernas inkomster. Om standardavvikelsen är lika för båda inkomstmåtten (i log-skala) kan koefficienten β också tolkas som inkomstkorrrelationen mellan generationerna. Om standardavvikelsen för de båda inkomstmåtten däremot är olika i de båda generationerna, kan korrelationen uppskattas genom att korrigera skattningen av β i motsvarande mån.

Korrelationen mellan barns och föräldrars inkomster är under 0,2 i Finland, se Tabell 1. Denna siffra kan jämföras med en korrelation på omkring 0,2 också i övriga Norden, och på 0,4–0,6 i USA och Storbritannien (Solon, 1999; Corak, 2004). Om finländska barn delas in i olika grupper, beroende på föräldrarnas inkomster, blir inkomstelasticiteten till och med obefintlig om föräldrarna varit fattiga under barnens uppväxt. Det här betyder alltså att barn till fattiga inte är förutbestämda till fattigdom i vuxen ålder. Däremot om föräldrarna haft högre inkomster under barnens uppväxt är sambandet starkare.

Barnens utbildnings- och yrkesval påverkar sambandet mellan generationernas inkomst i stor utsträckning. I det här sammanhanget kan man även se på arbetslöshet som ett "yrkesval"; om barn vuxit upp med arbetslösa föräldrar har de en högre risk att själva bli arbetslösa. Risken förvärras om föräldrarna förutom att de har varit arbetslösa även varit fattiga.

I mina analyser av sambandet mellan föräldrars och barns arbetslöshet var barnen födda mellan 1960 och 1970. Under deras uppväxt var arbetslöshetsläget bland föräldrarna avsevärt bättre än det som upplevdes på 1990-talet. Om samma typer av mekanismer som ökade risken för arbetslösheten för

Tabell 1. Korrelation och elasticitet mellan föräldrarnas och barnens inkomster.

	Elasticitet när föräldrars inkomster är i						
	Alla barn Korrelation	Elasticitet	Första Kvintilen	Andra Kvintilen	Tredje Kvintilen	Fjärde Kvintilen	Femte Kvintilen
Söner $\hat{\beta}$	0.197	0.164	0.074	0.182	0.195	0.258	0.256
Standardavvikelse	(.007)	(.006)	(.014)	(.072)	(.092)	(.115)	(.042)
N	22,647	22,647	4,446	4,445	4,784	4,664	4,308
Döttrar $\hat{\beta}$	0.158	0.132	0.030	0.146	0.327	0.359	0.275
Standardavvikelse	(.009)	(.007)	(.017)	(.085)	(.103)	(.142)	(.051)
N	20,278	20,278	3,710	3,996	4,314	4,179	4,079

Notera: Inkomster i 1990 års priser. Barnens inkomster är ett medeltal från åren 1985, 1990 och 1995, och föräldrarna ett medeltal av åren 1970 och 1975.

Källa: Österbacka (2004) s. 73.

¹ Permanent ekonomisk status kan ses som livstidsinkomsten per år runt vilken de årliga inkomsterna varierar. Ett sätt att uppskatta permanent ekonomisk status är att ta medeltal av flera års inkomster.

barn som växte upp i hem drabbade av arbetslöshet på 1970- och 1980-talen fortfarande finns kvar, finns det en risk att en stor grupp av 1990-talets barn får stora svårigheter på arbetsmarknaden i framtiden. I dagens läge är det omöjligt att studera den frågan, svaret finns att söka om något årtionde.

I det här sammanhanget finns det också skäl att uppmärksamma könsskillnaderna. Jag har inkluderat både män och kvinnor i mina analyser. Familjebakgrunden har genomgående mindre betydelse för kvinnor än för män. Det verkar som om kvinnans egen familj skulle ha större betydelse för hennes ekonomiska situation, än hennes familjebakgrund. Jag kan inte ännu i det här skedet påstå att kvinnor gifter sig för pengarna, men valet av partner och valet av storleken på den egna familjen styr kvinnornas ekonomiska ställning i rätt hög grad. En delorsak till det här är antagligen segregeringen på arbetsmarknaden som leder till att män i allmänhet har högre inkomster än kvinnor. Eftersom män har högre inkomster än kvinnor redan i ett tidigt skede av karriären nöjer sig många kvinnor med ett arbete utanför hemmet i enlighet med de begränsningar som en växande familj sätter.

Bakomliggande orsaker

Går det då att säga något mera om varför sambandet mellan föräldrars och barns ekonomiska ställning ser ut som det gör? Det finns teoretiska resonemang kring de bakomliggande orsakerna till familjebakgrundens betydelse för barns ekonomiska status. Solon (2004) härleder en teoretisk modell för mekanismerna bakom korrelationen mellan inkomsterna för olika generationer. Solon bygger på Becker & Tomes (1979) teoretiska modell för korrelationen mellan generationer enligt vilka β kan uttryckas som

$$\beta = \frac{(1 - \gamma) \theta p + \lambda}{1 + (1 - \gamma) \theta p \lambda} \quad (2)$$

Olika värden på koefficienterna påverkar storleken på β i varierande grad. Låt oss först

se på betydelsen av de enskilda koefficienterna. Koefficienterna i dekomponeringen av β härleds på basen av en räkna av antaganden och villkor. Sammanfattningsvis kan konstateras att barnets humankapital antas vara påverkat av både arv och miljö, och koefficienten λ är ett mått på andelen begåvning som ärvs från en generation till nästa. Koefficienten θ mäter hur lönsamma (eller produktiva) föräldrars och statens investeringar i barnets humankapital är, och koefficienten p är avkastningen på humankapital. Koefficienten γ åskådliggör progressiviteten i offentliga investeringar. För värden på γ större än 0, minskar graden av offentliga investeringar i barns humankapital när föräldrarnas nettoinkomster ökar. Ju mera progressiv politik som förs i ett land, desto högre är värdet på γ .

Med hjälp av den här modellen kan de bakomliggande orsakerna till sambandet mellan föräldrars och barns ekonomiska status förklaras. Det lättaste sättet är att se på förändringar över tiden i dels β och dels de olika komponenterna. I den här analysen har jag valt tre olika kohorter. De äldsta barnen är födda 1954–1956, mellangruppen är född 1959–1961 och de yngsta är födda 1964–1966. Deras inkomster är från 1985, 1990 respektive 1995, när individerna i kohorterna är i trettiårsåldern. Det något förvånande resultatet är att sambandet mellan föräldrars och barns inkomster inte har förändrats under den här perioden. Finland förändrades på många sätt under den period när barnen växte upp. De bakomliggande faktorerna kunde mycket väl ha förändrats men deras inverkan på β kan ha gått i motsatt riktning. Låt oss därför analysera förändringarna i de bakomliggande faktorerna.

De förändringar i de bakomliggande faktorer som går att empiriskt testa är avkastningen på humankapital, p , och ärftlighetsfaktorn, λ . Avkastningen på humankapitalet, p , minskade något under perioden, vilket borde ha minskat på β , medan ärftlighetsfaktorn, λ , inte förändrades.

De faktorer som egentligen inte går att

empiriskt testa med det befintliga datamaterialet är produktiviteten i investeringar i barnets humankapital, θ , och progressiviteten i offentliga investeringar, γ . Det går dock att föra ett resonemang kring dessa faktorer. De verkar dessutom vara nära besläktade, eftersom båda berör den offentliga sektorn och utbildningsväsendet i synnerhet.

Vad har då hänt i utbildningsväsendet sedan 1950-talet när den äldsta kohorten föddes? De som föddes i mitten på 1950-talet började i folkskolan i början av 1960-talet. De gick i det gamla skolsystemet, där eleverna redan i 10-årsåldern valde mellan att antingen gå 8 år i folkskola eller fortsätta i läroverk för att bli studenter. När den mellersta kohorten gick i de lägsta klasserna i skolan genomfördes grundskolreformen. Den infördes gradvis i landet mellan 1974 och 1977. Den yngsta kohorten som föddes i mitten på 1960-talet gick i 9-årig grundskola, varefter de valde antingen att avsluta sin skolgång eller att fortsätta att utbilda sig.

På samma gång som grundskolreformen infördes, utökades antalet gymnasier och studieplatser vid universiteten i landet och ett studiestödssystem infördes. De som föddes på 1950-talet torde ha haft mera begränsade möjligheter att välja fortsatt utbildning än de som föddes på 1960-talet. Föräldrarnas ekonomiska möjligheter styrde de äldres utbildningsval i större utsträckning än de yngre. Det här borde ha påverkat sambandet mellan föräldrars och barns inkomster. Eftersom progressiviteten i offentliga investeringar, γ , ökade borde korrelationen mellan föräldrars och barns inkomster ha varit högre bland de äldre än bland de yngre. Så är alltså inte fallet. Det som har motverkat en utveckling i denna riktning är att de som var födda i mitten av 1960-talet hade större möjligheter att välja utbildning enligt sin begåvning. Även barn från mindre bemedlade familjer hade möjlighet att utbilda sig, få ett bra jobb och bra inkomster tack vare sin begåvning utan att deras möjligheter begränsades av föräldrarnas låga inkomster. På samma sätt var barn från välbemedlade hem inte förutbestämda till en hög utbildning och välbetal-

da jobb. Produktiviteten i investeringar i barns humankapital, θ , ökade vilket minskar på betydelsen av familjebakgrunden. Värdet på både θ och γ har således ökat. Den första ökar, medan den senare minskar värdet på β .

Slutresultatet av analysen är således att trots att de bakomliggande faktorerna uppenbarligen förändrades under undersökningsperioden, påverkade detta inte inkomstkorrelationen. Trots att samhället förändrades, och välfärdsstaten och utbildningsväsendet i synnerhet, har föräldrabakgrundens betydelse inte förändrats. Nettoeffekten av förändringarna i de faktorer som kan antas påverka sambandet mellan föräldrars och barns inkomster har varit i det närmaste marginell.

DISKUSSION

Den stora utbildningsreformen på 1970-talet infördes för att öka jämlikheten. Var den då helt onödig eftersom den tydligen inte hade någon utjämnande effekt? Resultaten i avhandlingen tyder på att utbildning trots allt är viktig för individers välfärd. Det är viktigt att välfärdsstaten träder in och förhindrar att individer från mindre bemedlade familjer "faller igenom". Alla ungdomar borde garanteras en utbildning som motsvarar deras förutsättningar och som ger dem en reell chans att etablera sig på arbetsmarknaden och därigenom försörja sig själva. Möjligheten att även i fortsättningen upprätthålla välfärden i Finland är i hög grad beroende av att alla arbetar.

I dag står vår välfärd inför stora utmaningar. De stora åldersklasserna kommer snart att pensioneras. Arbetslösheten är fortfarande hög, och en stor andel av de arbetslösa verkar vara omöjlig att sysselsätta. Deras kunnande efterfrågas inte längre på arbetsmarknaden. Eftersom det finns ett samband mellan föräldrars och barns arbetslöshet, är det viktigt att hjälpa särskilt de unga, som har förhöjd arbetslöshetsrisk p.g.a. föräldrarnas arbetslöshet att hitta sin plats i arbetslivet. Alla behöver nödvändigtvis inte få en teoretisk utbildning på hög nivå. Att minska på kraven i studentexamen för att alla ska kun-

na bli studenter är knappast en lösning. Yrkesutbildningens status borde istället höjas. Om unga individer med praktiska färdigheter får en god yrkesutbildning, är de säkert bättre arbetstagare än om de enbart avlägger en urvattnad studentexamen.

Under våren 2004 har det i medierna rapporterats om att andelen familjer som mår illa har ökat. Det innebär att också antalet barn som mår illa har ökat. Ett barn som faller igenom redan i ett tidigt skede av livet löper en risk att varken få en utbildning eller ett arbete senare i livet. Om så sker är det tragiskt för den enskilda individen, men också för samhället i stort. Efter krisen på 1990-talet har samhällets resurser för att lösa dylika problem skurits ner. Det är ett allvarligt misstag. Det är både svårt och dyrt att lösa dylika problem i ett senare skede.

Finland har lyckats skapa ett jämlikt samhälle. Det är främst den finländska välfärdsstaten som skapat liknande möjligheter för alla och en förhållandevis jämlik inkomstfördelning. På 1980-talet myntades uttrycket att det är en lottovinst att vara född i Finland. Med det här uttrycket avsågs främst att den ekonomiska utvecklingen varit god i Finland, att vi hade en välfungerande välfärdsstat och att det i stort sett fanns samma möjligheter för alla. Om vi ser på min forskning i ett internationellt perspektiv, kan vi konstatera att de individer som ingår i mina undersökningar och som är födda på 1950- och 1960-talen faktiskt har fått del av den här lottovinsten. En angelägen uppgift för den finska välfärdsstaten är att se till att också framtidens unga erbjuds samma vinstchanser.

REFERENSER

- Becker, G. S. & Tomes, N. (1979):** An Equilibrium Theory of the Distribution of Income and Intergenerational Mobility. *Journal of Political Economy* 87, s. 1153–1189.
- Becker, G. S. & Tomes, N. (1986):** Human Capital and the Rise and Fall of Families. *Journal of Labor Economics* 4, s. S1–S39.
- Corak, M. (2004):** Do Poor Children Become Poor Adults? Lessons for Public Policy from a Cross Country Comparison of Generational Earnings Mobility. Unpublished Manuscript, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, Italy.
- Solon, G. (1992):** Intergenerational Income Mobility in the United States. *The American Economic Review* 82, s. 393–408.
- Solon, G. (1999):** Intergenerational Mobility in the Labor Market, i *Handbook of Labor Economics*, Ashenfelter, O. & Card, D. (ed). Elsevier Science, Amsterdam. Vol. 3A, s. 1761–1800.
- Solon, G. (2004):** , A Model of Intergenerational Mobility Variation over Time and Place, i *Generational Income Mobility in North America and Europe*, Corak, M. (ed). Cambridge University Press, Cambridge. s. 38–47.
- Zimmerman, D. J. (1992):** Regression Toward Mediocrity in Economic Stature. *The American Economic Review* 82, s. 409–429.
- Österbacka, E. (2004):** *It Runs in the Family. Empirical Analyses of Family Background and Economic Status*. Åbo Akademi University Press, Åbo, Finland.

LEIF FAGERNÄS*
VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

Sysselsättningen skall betonas mera i inkomst- politiken¹

Utgångsläget för den samhällsekonomiska utvecklingen är svårt under den förestående inkomstpolitiska avtalsperioden. Den gynnsamma internationella tillväxt som varit förhärskande i några år är nu över främst på grund av stigande oljepriser och obalansen i USA:s ekonomi. Tillväxten i vårt viktigaste marknads-område, EU, håller på att avta. Till mångas besvikelse kunde inte Finland till fullo tillgodogöra sig tillväxten på samma sätt som på 1990-talet. Ett särskilt problem har varit den starka euron, som inverkar menligt på företagets konkurrenskraft.

Tillväxtprognosen för Finlands ekonomi nedskrevs på hösten då den internationella ekonomiska tillväxten **avtog**. Totalproduktionen väntas ännu år 2005 öka med cirka tre procent, men under de därpå följande åren endast med drygt två procent (ETLA).

Den tynande tillväxten är en dålig nyhet för arbetsmarknaden som lider av hög arbetslöshet. År 2004 var Finlands sysselsättningsgrad officiellt ungefär 9 procent och antalet arbetslösa uppgick till cirka 230 000 personer. Om man räknar med de personer

som har arbetslöshetspension och som omfattas av arbetskraftspolitiska åtgärder stiger antalet till över 400 000 personer.

Under de senaste månaderna har sysselsättningen så småningom blivit bättre, **speciellt på grund av att deltids arbete ökat**. Enligt ETLA:s bedömning ökar sysselsättningen åren 2005–2006 med 20–25 000 personer, vilket är nog för att höja den nuvarande sysselsättningsgraden på 67,2 procent med endast 1/2-procentenhet. Tyvärr sjunker arbetslöshetsgraden enligt prognoserna med endast cirka 1/2-procentenhet. Regeringens sysselsättningsmål verkar inte nås.

LÖNEBILDNINGEN STEL

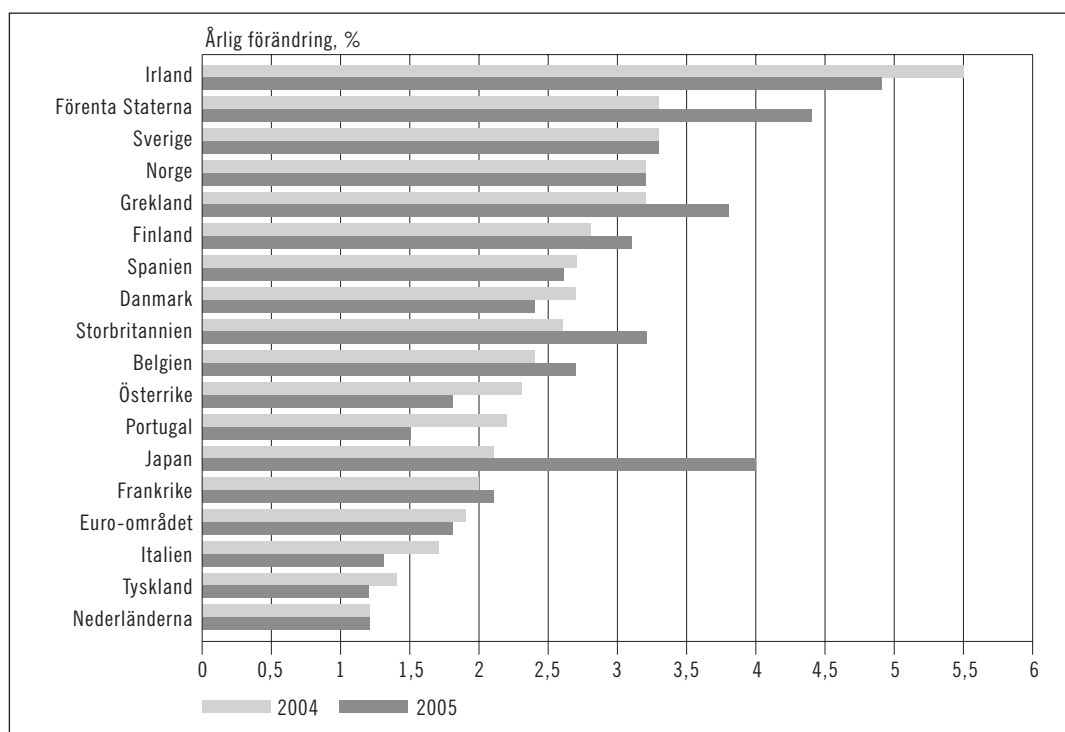
I Finland har arbetslösheten stannat på en allt högre nivå efter varje recession. Det här är dock ingen naturlag utan ett klart tecken på att arbetsmarknaden brottas med strukturella problem. Till exempel den stort uppmärksammade av World Economic Forum utfärda mätningen av Finlands konkurrenskraft anger som problem den icke sporrande beskattningen och **lönebildningens** stelheter.

Enligt WEF:s rapport är det bara Tyskland som inom Europa har stelare **lönebildning** än Finland. Det nuvarande avtalssystemet betyder naturligtvis inte att lönerna är helt oflexibla. I praktiken är **de dock flexibla endast uppåt**. Lönerna stiger mera än avtalade generella höjningar i de branscher och företag där lönsamheten medger det och arbetskraftens efterfrågan och utbud förutsätter det. Lönerna sjunker inte lika lätt i t. ex. **krisdrabbade branscher och företag** och detta påverkar arbetslösheten.

Det är inte möjligt att höja **produktiviteten** i alla branscher. Om de generella lönehöjningarna grundar sig på att **produktiviteten** i genomsnitt blir bättre och att levnadskostnaderna stiger, leder de så småningom till att verksamhetsförutsättningarna försämrans och sysselsättningen minskar i branscher med lägre **produktivitet**. Följden är att sysselsättningsläget blir sämre, ifall tillväxtbranscherna inte samtidigt snabbt sysselsätter mera folk.

* Finlands Näringsliv.

¹ Föredrag vid Ekonomiska Samfundets möte 13.1.2005.



Figur 1. BNP-prognoser.

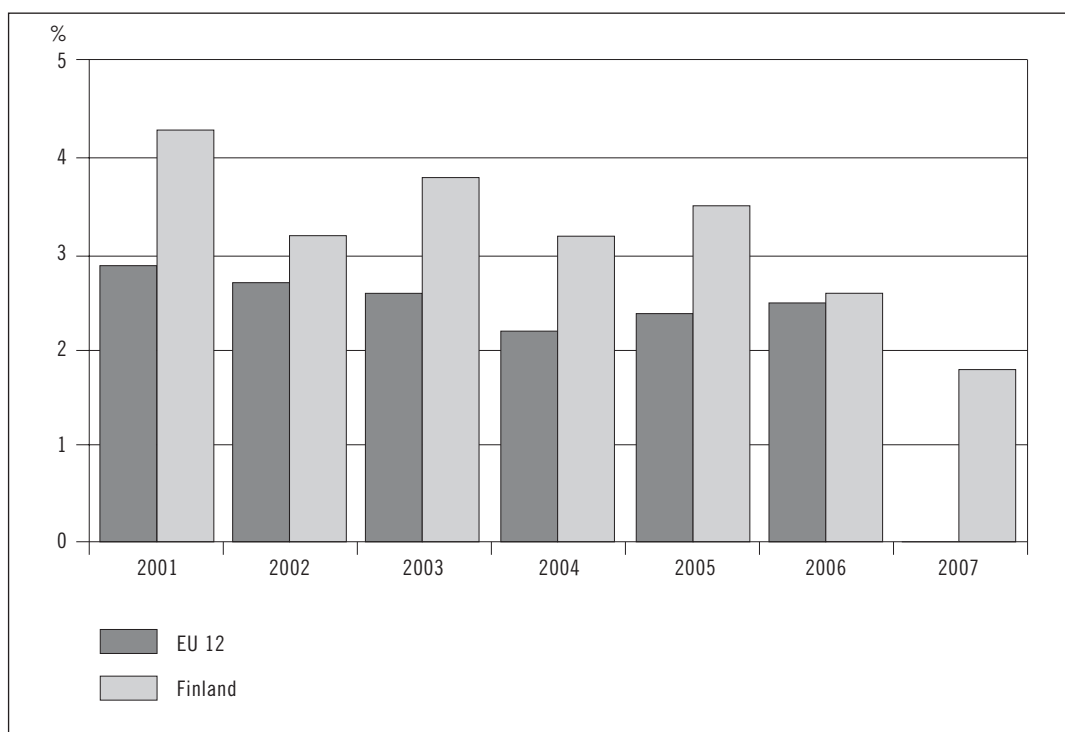
Problemet är att arbetskraften inte flexibelt rör sig från branscher med låg produktivitet till branscher med hög produktivitet, där kraven på yrkeskunskap snabbt ändras. De stora skillnaderna i den regionala arbetslösheten och i utbildningen visar att det finns brister i arbetskraftens regionala och yrkesmässiga rörlighet. Samhällets säkerhetsnätverk är ofta inte tillräckligt sporrande för att det skall löna sig att söka arbete. Därtill har man inte avsatt resurser för arbetskraftspolitiken på ett sådant sätt som en tillämpning av den solidariska lönepolitiken skulle förutsätta.

I Finland har arbetskraftskostnaderna stigit snabbt. Allt från 1970-talet har de nästan varje år envist försvagat vår ställning i jämförelser av konkurrenskraften. Tidigare återställde ändringarna i valutakurserna och en snabbare produktivitetstillväxt konkurrenskraften åtminstone för ögonblicket. Efter att Finland anslöt sig till EMU är det lönlöst att vänta sig att vår konkurrenskraft får

draghjälp av valutakurserna.

Läget försvåras fortfarande av den s.k. solidariska lönepolitiken, som förorsakar problem för sysselsättningen i låglönebranscher. De inkomstpolitiska avtalen har länge innehållit låglöne- och kvinnopotter samt lönehöjningar i enlighet med en s.k. blandlinje (X Euro, dock minst Y procent). Genom sådana lönehöjningar har man eftersträvat minskade löneskillnader. Behovet att anpassa lönerna koncentrerar sig till den lägre ändan av löneskalan. Arbetslösheten berör uttryckligen personer med låg lön. På grund av globaliseringen och den teknologiska utvecklingen gäller konkurrensen om företagsetablering främst de arbetsintensiva företagen.

I praktiken har de snedvridna lönehöjningarna ökat skillnaderna i inkomster och välstånd genom att de arbetsintensiva branschernas lönsamhet har sjunkit och sålunda ökat arbetslösheten bland personer med lägre utbildning. I de nyaste kollektivavtalen fördelas dock lönehöjningarna jämnare än ti-



Figur 2. Arbetskraftkostnadernas utveckling: Finland och euroländarna 2001 – 2007.

digare. Flera löntagare omfattas av en procentuell förhöjning, den andel som berörs av jämställdhetspotterna har blivit mindre. Likaså har de överstora höjningarna av riktlönerna minskat och de branschvisa förbundspotternas andel av löneförhöjningarna ökat.

DE INKOMSTPOLITISKA AVTALET ETT STEG I RÄTT RIKTNING

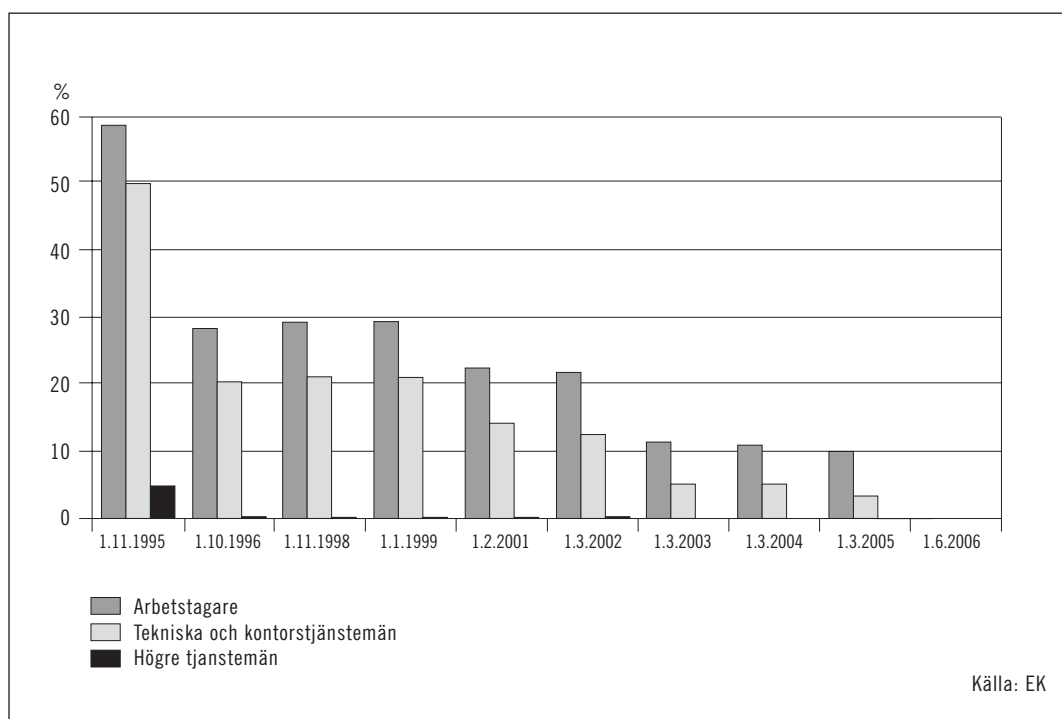
Den osedvanligt långvariga inkomstpolitiska helhetsuppgörelsen som ingicks i december 2004 (2 år och 7 månader) jämte skattelättnader är för sysselsättningens vidkommande ett steg i rätt riktning. EK strävade efter en 3-årig täckande inkomstpolitisk helhetslösning som skulle få sysselsättningen och produktiviteten att stiga. Den långa avtalsperioden, lönehöjningarnas form och de skattelättnader på 1,7 miljarder euro som hänför sig till avtalet, sloandet av förmögenhetsskatten, förbundens aktiviteter under avtalsperioden samt den avtalade modellen för omställ-

ningsskyddet stöder förverkligandet av dessa mål.

Avtalet omfattar cirka 90 % av alla löntagare på arbetsmarknaden. Av de branscher som stannade utanför avtalet kan problem uppstå med t.ex. stuvorna i hamnarna, då deras avtal löper ut i mitten av februari 2005. EK utgår från att de branscher som tillsvidare inte ingått avtal förhandlar om lösningar i enlighet med den inkomstpolitiska uppgörelsen så att den brett avtalade arbetsfreden inte störs.

LÖNEHÖJNINGARNA OCH SKATTELÄTTNADERNA STÖDER KÖPKRAFTEN

De avtalsenliga lönehöjningarna tillsammans med höjningar i de indirekta arbetskraftskostnaderna samt strukturella ändringar och löneglidningar gör att kostnadsutvecklingen för arbetskraften i Finland är klart högre än i EMU-länderna i snitt år 2005. Till denna del



Figur 3. Andelen (%) löntagare i industrin som omfattas av penni, mk-/cent, €-förhöjningar i de inkomstpolitiska avtalen.

kan man inte anse att avtalet var särskilt måttligt. Efter detta verkar kostnadsutvecklingen i Finland placera sig ungefär på samma nivå som i EMU-länderna.

Även om det inkomstpolitiska avtalet inte är ett sådant trendbrott som på ett avgörande sätt skulle öka sysselsättningen hade en alternativ förbundsruna sannolikt medfört ännu högre kostnader och sämre sysselsättning. Större höjningar hade påskyndat inflationen och försämrat konkurrenskraften. Då hade exporten, konsumtionen och totalproduktionen samt investeringarna mattats av. Därför hade sysselsättningsutvecklingen troligen som följd av en förbundsruna varit sämre jämfört med utvecklingen enligt den inkomstpolitiska uppgörelsen.

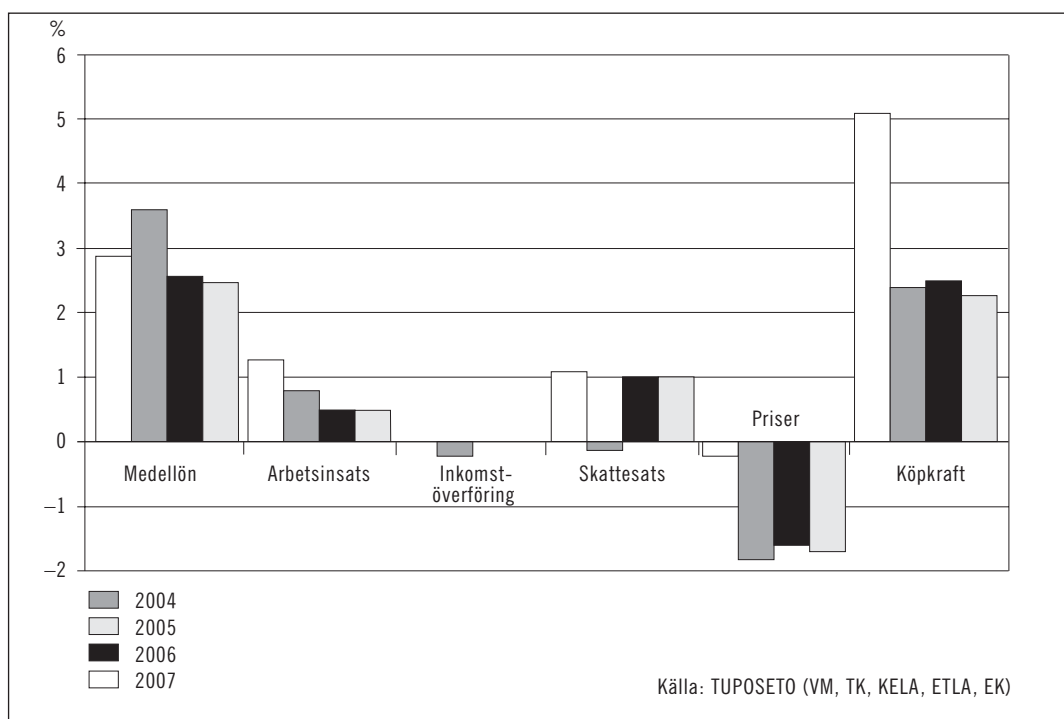
Den inkomstpolitiska utredningskommissionen (TUPOSETO) konstaterade senaste höst att de bästa resultaten med avseende på sysselsättningen får man genom att kombinera mycket moderata (och sysselsättningsfrämjande) lönehöjningar med

kännbara skattelättnader. Statsekonomin har jämfört med många andra europeiska stater råd till detta.

De av regeringen utlovade skattelättnaderna stöder utan tvivel löntagarnas köpkraft och sysselsättningen under den senare delen av avtalsperioden. Under åren 2005 – 2007 ökar löntagarnas reella köpkraft med cirka 2,5 procent per år. År 2005 kommer beskattningen att något (0,1 %-enheter) försämra köpkraften. År 2006 och 2007 främjas köpkraften av beskattningen med cirka 1 procentenhet per år.

Slopandet av förmögenhetsskatten ingick egentligen inte i de inkomstpolitiska förhandlingarna. Slopandet av förmögenhetsskatten ses särskilt i de små och medelstora företagen som en stark psykologisk signal. Även om det är omöjligt att bedöma reformens omfattning är förtecknet klart. Slopandet gagnar investeringarna och sysselsättningen.

I fråga om lönehöjningarnas struktur in-



Figur 4: Ändringar (%) i löntagarnas köpkraft och delfaktorernas inverkan (%-enheter) 2004 – 2007.

nehåller det inkomstpolitiska avtalet delvis samma element som i tidigare avtal: blandlinje år 2005 och jämställdhetspott år 2006. Å andra sidan kom man överens om att verkställa den generella höjningen år 2006 endast procentuellt, vilket redan länge varit arbetsgivarorganisationernas mål.

Denna avtalsomgång ökade företagens möjlighet att påverka lönehöjningarna så, att i de flesta förhandlingarna på förbunds nivå kom parterna överens om att använda förbundspotten till löneförhöjningar på företagsnivå.

SYSSELSÄTTNINGSFÄRMJANDE ÅTGÄRDER REKOMMENDERADES FÖR FÖRBUNDEN

Genom de rekommendationer centralorganisationerna fogade till det inkomstpolitiska avtalet efterstavar man att förbunden skall beakta avtalsbranschernas särdrag, vid behov öka flexibiliteten och på det sättet påverka företagens konkurrenskraft och syssel-

sättningsutsikter.

Man rekommenderade förbunden att de skall avtala om behövliga åtgärder före utgången av februari 2006, bl.a. att utveckla arbets- och tjänstekollektivavtalen med målet att främja sysselsättningen, produktiviteten och fungerande lösningar samt god praxis på arbetsplatsen. I detta sammanhang skall förbunden fästa uppmärksamhet på bl.a. lokala avtal, fungerande lönesättnings- och belönings-system samt utveckling av arbetstidsarrangemangen och produktions- och betjäningstider. Dessutom rekommenderade man att förbunden reder ut vilka metoder man kan använda för att på företagsnivå hantera ändringar. Detta gäller speciellt olika kris-situationer på grund av konjunktursvängningarna.

Flexibilitet söks också i fråga om arbetstidslösningar varför centralorganisationerna rekommenderade förbunden att främja arrangemang gällande den s.k. arbetstidsbanken på de enskilda arbetsplatserna.

BRA LÖSNING I FRÅGA OM OMSTÄLLNINGSSKYDDET

Sist och slutligen nådde man en bra lösning som tillfredsställer alla parter på frågan om det s.k. omställningsskyddet, vilket man på förhand bedömde som den svåraste frågan i förhandlingarna. Viktigt är att en arbetstagarare som blivit arbetslös sysselsätts så snabb som möjligt. Detta eftersträvar man nu genom den avtalade modellen för det s.k. omställningsskyddet. Det företag som säger upp personal behöver inte betala uppsägningböter eller självriskandel.

En arbetstagarare som sagts upp på ekonomiska eller produktionsmässiga grunder och som har en arbetshistoria på minst 3 år kan, om han så vill, få ett individuellt utarbetat sysselsättningsprogram. Syftet med sysselsättningsprogrammet är att reda ut vilka möjligheter det finns att sysselsätta arbetstagararen samt stöda personens aktiva sökande efter arbete och utveckling av sina yrkeskunskaper. Åtgärder som ingår i sysselsättningsprogrammet kan vara t.ex. arbetsförmedlingstjänster, **omplaceringsträning**, arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, yrkesval och karriärplanering. Arbetskraftsmyndigheterna utarbetar sysselsättningsprogrammet, men arbetsgivaren och arbetstagararen deltar i beredningsarbetet. I praktiken vidtar man åtgärder för att sysselsätta en uppsagd arbetstagarare redan under uppsägningstiden.

Arbetstagararen kan under uppsägningstiden utan inkomstbortfall delta i bl.a. utarbetningen av sysselsättningsprogrammet, söka arbete, delta i **omplaceringsträning** och arbetskraftspolitisk utbildning. Ledighetens längd är beroende av arbetsförhållandets längd och är högst 5 – 20 dagar. En förutsättning för att ledighet beviljas är att den inte orsakar betydande olägenhet för arbetsgivaren.

Efter det att arbetsförhållande upphört har en arbetstagarare med minst 3 års arbetshistoria möjlighet att få s.k. förhöjt studiestöd, ifall arbetstagararen deltar i åtgärder nämnda i sysselsättningsprogrammet. Arbetslöshetskassan betalar förhöjt studiestöd

för 20 – 185 dagar. Stödet är cirka 10 – 15 % enheter högre än den normala inkomstrelaterade arbetslöshetsdagpenningen.

Det förhöjda studiestödet finansieras med arbetsgivarnas arbetslöshetsförsäkringspremie. Stödet ger upphov till en kalkylerad förhöjning på knappt 0,1 % av försäkringspremien. Om systemet förkortar arbetslöshetsperioderna, vilket är målet, ger den nya modellen inbesparingar.

LÖNESÄTTNINGEN FLEXIBEL, SPORRANDE OCH FÖRETAGSBASERAD

Den långa avtalsperioden gör det möjligt att utveckla systemet med inkomstpolitiska avtal. Lönehöjningarna bör i fortsättningen alltmer vara företagsbaserade. Lönehöjningsmodellerna i enskilda företag skall alltmer grunda sig på belönande och sporrande lönesättningssystem såsom resultatlön. Sådana arrangemang minskar också risken för arbetslöshet i lågproduktiva branscher och grupper.

Man borde i större utsträckning pröva principen med lokala avtal på **lönebildningen**. Under en lågkonjunktur kunde man t.ex. avtala om att lönerna underskrider den avtalade gränsen. Utgångslönerna för speciellt dåligt utbildade personer eller personer som inte har yrkeskunskap kunde tillfälligt underskrida branschens minimilöner.

I fortsättningen borde man helt och hållet avstå från generella lönehöjningar i **euro och cent** (som förorsakar tryck på löneglidningar), från jämställdhetspotter och höjningar av riktlöner som förorsakar löneglidningar. Det här betyder att de avtalade lönehöjningarna bör vara procentuella och att de i allt högre grad avtalas på företagsnivå. Som en jämförelse kan nämnas, att man i de övriga nordiska länderna kommit betydligt längre i fråga om lönebildning på företagsnivå.

Även ETLA:s och PT:s (Löntagarnas forskningsinstitut) gemensamma rapport om hur avtalspolitiken i Finland borde utvecklas, betonar forskarna behovet av en flexiblare och lokala lönebildning, som i

högre utsträckning beaktar skillnaderna i företagens verksamhetsförutsättningar.

KOSTNADSUTVECKLINGEN SKALL VARA MÅTTLIG

I framtiden bör arbetskraftskostnaderna vara allt måttligare och konkurrenskraftigare. En kostnadsutveckling som är jämförbar med våra traditionella konkurrentländer är inte längre nog, eftersom globaliseringen medför nya ekonomier och områden som utmanar de finländska företagen.

Till följd av en öppnare ekonomi varierar lönsamheten och produktiviteten i olika företag och branscher mycket snabbt. Sambandet mellan ökad produktivitet och företagets lönsamhet har försvagats när trycket på priserna har ökat i och med globaliseringen. **Inom t.ex. elektronikindustrin har den snabba produktivitetsökningen till stor del ätits upp av sänkta exportpriser.** Därför är det inte förnuftigt att tillämpa löneförhöjningar som baserar sig på en genomsnittlig produktivtetsutveckling.

Globaliseringens drivkraft är ökad valfrihet för kunderna som gagnas av förmånliga priser, brett urval och ökad köpkraft. Det här tvingar företagen att dra nytta av de möjligheter globaliseringen erbjuder, annars hotas verksamheten av nedläggning både i hemlandet och utomlands.

I en öppen ekonomi reagerar sysselsättningen av konkurrensskäl allt kraftigare på verksamhetens lönsamhet och lönekostnaderna. I en föränderlig verksamhetsomgivning poängteras upprätthållandet och utvecklingen av kompetensen (/färdigheterna). Produktiviteten utvecklas inte längre inom en liten grupp kunniga personer utan av det nät hela personalen och hela underleverantörskedjan bildar.

Globaliseringen är ett hot mot statsfinansieringen, ifall en stor del av produktionen och sysselsättningen flyttas utanför ett lands gränser. Då äventyras tillväxten av skatteintäkterna och därigenom finansieringen av de offentliga utgifterna. Det enda handlingsal-

ternativet för ett litet land som Finland är att anpassa sig till globaliseringen.

Det är inte alltid möjligt att bevara alla gamla arbetsplatser i den globala konkurrensen. Konkurer, nedläggningar av driftsplatser och uppsägningar hör till utvecklingens gång i marknadsekonomier. **För att skapa nya arbetsplatser är det viktigt** att förbättra de allmänna förutsättningarna som gör det lättare att överföra teknologi från utlandet, främja innovationer, entreprenörskap och ledarskap.

För att man skall lyckas med dessa åtgärder är det viktigt att arbetsmarknaden och särskilt lönebildningen är mera sporrande och flexiblare än tidigare. **Detta är den största utmaningen för det inkomstpolitiska systemet.**

CONTENTS IN BRIEF

BERTIL ROSLIN (Åbo Akademi University)

In defence of the liberal society. The Economic Society of Finland 110 years. 5

For 110 years ago a group of bankers, lawyers, businessmen, university teachers and politicians founded the Economic Society of Finland (ESF). ESF has always been a mixed forum for debates concerning economic policy, public finance, business administration, marketing and corporate governance.

ESF has very well picked up contemporary economic problems and leading ideas in economics. Monetary policy, foreign trade and industrial development are still the dominant issues in the discussions. On the other side, agriculture, international aid and environmental problems are neglected topics. Investments in R& D, demographic trends and working conditions are expected to come up in a near future.

ESF has mobilized prominent speakers from Finland and Sweden, but has not been able to bring economic sciences and ordinary conduct of business closer to each others, even if that was one of the ideas of the founding fathers.

FINN OLESEN (Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi, Syddansk Universitet)

The Prekeynesian Malthus 19

From the history of economic thought Thomas Malthus is especially known and famous for his rather pessimistic population theory. But besides giving this core element to the classical theory of economics on how to determinate what the labouring class should be paid in normal circumstances (a wage rate only at the level of existence), the writings of Thomas Malthus also provide some elements which seem to be of a more modern macroeconomic nature. The purpose of this article is to take a closer look at what seems to be a pre-Keynesian way of thinking in his writings. In the following we will argue that Malthus did not only take a general glut situation into account, but that he might probably also have foreseen some later discussed problems concerning savings at the macroeconomic level of society. And finally it seems that Malthus was in favour of stimulating public activity when he argued that public investment should be undertaken in England after the end of the Napoleonic Wars.

SHUHUA LIU (Åbo Akademi University)

CHRISTER K. LINDHOLM (Åbo Akademi University)

The portfolio balance model as a tool for predicting currency crises..... 37

With the deregulation of international capital flows, currency crises – massive outflows of capital resulting in the forced devaluation or floating of a pegged currency – have become a major threat to macroeconomic stability. In this paper, we present an application of the Portfolio Balance Model as a tool for predicting currency crises. Using fuzzy cluster programming, the model is then tested on the Finnish currency crisis of 1992.

EVA ÖSTERBACKA (Åbo Akademi University)

It runs in the family. The Importance of Family Background on Economic Status.....45

In this article, the importance of family background on economic status for adult men and women is clarified. The empirical estimates are based on a sample from the Finnish population censuses 1970–1995. The analyses show that the earnings correlation between adult children and their parents is relatively low in Finland. The earnings correlations have been constant for those who were born in the 1950s and 1960s. By decomposing the correlation, mechanisms behind the correlation can be found. The welfare state, and the educational system in particular, are of importance for the economic status of children.

Direktiv till skribenter i Ekonomiska Samfundets Tidskrift

Artikelbidrag och recensioner till Ekonomiska Samfundets Tidskrift sänds per e-post till huvudredaktörerna. Artiklarna skall vara högst 20 maskinskrivna sidor med radavstånd 2. Till artiklarna skall bifogas ett svenskspråkigt sammandrag samt ett engelskspråkigt "abstract". Dessa skall vara högst 100 ord.

Inlämnade artiklar behandlas av redaktionsrådet. Eventuella ändringar görs av skribenterna i samråd med redaktionen. Den reviderade versionen sänds till redaktionen per e-post samt vid behov även på diskett.

Överst skall skrivas författarens titel och namn. Namnet skrivs med versaler. Därefter kommer huvudrubriken. Huvudrubriken skall skrivas med versaler och med fet stil. Eventuella mellanrubriker skrivs med små bokstäver och *kursive-ras*. Vid förkortningar används punkt. Sidnumrering skall *inte* förekomma i texten. Tabeller betecknas med *Tabell XX*, figurer *Figur XX*. Litteraturförteckningen skall uppgöras enligt modellen nedan. Fotnoter görs nere på sidan. Observera kursivering etc.

Figurer kan placeras inne i texten som skrivs i överenskommet program eller också skilt i ett separat dokument. Indikera dock i så fall ungefär var i texten figuren skall placeras.

Ekonomiska Samfundets tidskrift utkommer med tre nummer per år, i mars, juli och november. Material bör inlämnas i god tid och senast fyra månader i förväg.

Bifoga namn, adress och telefonnummer samt en kort författarpresentation där t.ex. forskningsinriktning och institution framgår.

Särtryck på artikeln fås avgiftsfritt i 20 exemplar.

Modell för litteraturförteckning och referenser

Referenser i texten görs enligt modell Smith (1776) eller (Smith, 1776) beroende på sammanhanget.

Litteraturförteckningen görs enligt följande:

Böcker:

Kiefer, N. M. & Neumann, G. R. (1989): *Search Models and Applied Labor Economics*. Cambridge University Press, Cambridge.

Galai, D. (1983): A Survey of Empirical Tests of Option Pricing Models, i *Option Pricing*, Brenner, M. (ed). Lexington Books, Massachusetts.

STK-SAK (1988): *Näin on käynyt. Työmarkkinoiden ja taloudellinen kehitys Suomessa 1900-luvulla*. STK ja SAK.

Artiklar:

Topel, R. & Welch, F. (1980): Unemployment Insurance: Survey and Extensions. *Economica* 47, s. 351–379.